

DİVAN EDEBİYATI ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

The Journal of Ottoman Literature Studies

ULUSLARARASI HAKEMLİ AKADEMİK DERGİ

Sayı 29, İstanbul 2022, 1156-1239

XV. ASIR MEVLİDLERİNDE RÜYA

Erdem Sarıkaya

Doç. Dr., Yozgat Bozok Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü,
(dr.erdemsarikaya@gmail.com), ORCID: 0000-0001-8402-5085 / **Associate Prof. Dr., Yozgat Bozok
University Faculty of Arts and Sciences Department of Turkish Language and Literature**

Makale Bilgisi/Article Information

Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş Tarihi/Received: 13.08.2022

Kabul Tarihi/Accepted: 31.08.2022

Yayın Tarihi/Published: 30.12.2022

Yayın Sezonu: Güz

Atıf/Citation

Sarıkaya, Erdem (2022), "XV. Asır Mevlidlerinde Rüya", Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, 29, 1156-1239.

Sarıkaya, Erdem (2022), "Dreams in the 15th Century Mawlıds", Journal of Ottoman Literature Studies, 29, 1156-1239.

*Bu makale iThenticate programıyla taranmıştır.
This article was checked by iThenticate.*

XV. Asır Mevlidlerinde Rüya

Özet

Klâsik Türk edebiyatının ilk dönemlerinden itibaren örnekleri görülen edebî türlerden biri mevliddir. Son dönemde yapılan araştırmalar, mevlid külliyyatı olarak da isimlendirebileceğimiz bu geleneğin adı hiç duyulmamış şairlerini ve eserlerini edebiyat tarihimize kazandırmaktadır. Bununla beraber tespit edilen mevlid metinleri üzerine yapılacak edebî incelemelerle bu geleneğin ses, şekil ve motif gibi kullanımlara dair eğilimleri de geniş ölçüde belirlenebilir. Bu çalışmada, XV. asırda Hz. Muhammed'in hayatı etrafında kaleme alınmış mevlid metinlerinden tespit edilen rüyalar; edebî, kültürel ve dinî bağlamda incelenecektir. Giriş bölümünde, mevlid türü hakkında temel bilgilerin verilmesinin ardından çalışmaya esas olan mevlidler tanıtılacak ve bu eserlerden tespit edilen edebî rüyalar, rüya sahiplerine göre tasnif edilerek tablolar hâlinde gösterilecektir. İnceleme bölümünde XV. asır mevlidlerindeki edebî rüyalar, öncelikle motif yapıları ve masallarla benzerlik tarafları açısından değerlendirilecektir. Daha sonra rüyalar, İslami kabullere, kaynaklarına ve yapılarına göre tasnif edilecektir. Bu alt bölümün ardından rüyaların tahliline yer verilecektir. Rüya ve tabiri, sosyal hayatta ve kültürel kabullerde ayrılmadığı gibi edebî eserlerde de birbirinden ayrı düşünülemez. Geniş kültür birikimi nedeniyle müstakil olarak ele alınması gereken rüya sembolleri ve tabircileri, bu çalışmada tablolar hâlinde gösterilecek ve asli özellikleri hakkında kısa bilgiler verilecektir. Bu bölümün son kısmında edebî rüyalar, sonuçlarına göre tasnif edilip incelenecektir. Çalışmanın ekler bölümünde edebî rüya metinleri, giriş kısmındaki plana uygun bir şekilde araştırmacıların dikkatine sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Klâsik Türk edebiyatı, mevlid, rüya, rüya tabiri.

Dreams in the 15th Century Mawlid

Abstract

Mawlid is one of the literary genres, examples of which have been seen since the early periods of Classical Turkish Literature. Recent researches have brought the unheard poets and works of this tradition, which we can also name as the mawlid corpus, to our literary history. However, with the literary studies to be made on the identified mawlid texts, the tendencies of the mawlid tradition regarding uses such as sound, shape and motif can be determined to a large extent. In this study, in the 15th century, Literary dream texts determined from the mawlid texts written around the life of Hz. Muhammad; literary, cultural and religious context will be examined. In the introduction, after giving basic information about the type of mawlid, the mawlid texts that are the basis of the study will be introduced and the literary dreams determined from these works will be classified according to the dream owners and shown in tables. In the analysis section, the dreams of the 15th century mawlid texts will be evaluated primarily in terms of motif structures and similarities with fairy tales. Later, dreams will be classified according to Islamic acceptances, sources and structures. After this subsection, the analysis of dreams will be given. Dream and its expression cannot be separated from each other in social life and cultural acceptances, as well as in literary works. Dream symbols and their interpreters, which should be handled independently due to the wide cultural background, will be shown in tables in this study and brief information about their essential features will be given. In the last part of this section, literary dreams will be classified and analyzed according to their results. In the appendix of the study, literary dream texts will be presented to the attention of researchers in accordance with the plan in the introduction.

Keywords: Fatma Şadiye Hanım, Hanımlara Mahsus Newspaper, great Islamic ladies, Hz. Ayise.

Giriş

Metnin dayandığı temel ilke ve taşıdığı potansiyel güç olarak edebî tür, yazarın estetik kaygılarıyla içinde bulunduğu toplumun sosyal kabullerinin kesiştiği noktada gelişimini sürdüren, kendine özgü özellikleri ve dinamikleriyle canlı bir organizmadır. Hazır anlatım vasıtaları bütünü, kısmen gelenekselleşmiş bir sunum biçimi ve nispeten sabitleşmiş metin kabulleri olarak edebî tür, üslupla beraber yapıyı oluşturan diğer öğelerle birleşip olgunlaşarak orijinal yaratmaya yön verir (Aktaş 2007: 83). Sanatkâr, bir birey olarak içinde bulunduğu toplumun yaşadığı kırılma ve değişimlerden etkilenir. Bu etki, onun şekil ve tür tercihini de belirler (Pospelov 1985: II/ 330-332).

Edebî tür, konuyu esas alarak sanatkâra usul öğreten bir yapıdır. Âdeta canlı bir organizmanın yaşama alanının sınırlarını çizmesi gibi edebî tür, bazı seçimlerle kendi sınırları içerisinde yer alacak eserlerin özelliklerini belirler (Altuğ 2009: 40). Kural koyma ve düzen verme ilkesi sayesinde sanatkâr ile okuyucu arasındaki ilişkiyi de düzenler.

Yapısal özellikleri açısından edebî türler, başka türlerin ortaya çıkmasına da sebep olurlar. Belli bir anlatı ve söylem biçiminin toplumsal bilinç tarafından kodlanmasıyla genetik yapıları birbirlerinden az çok farklılık gösteren edebî türler meydana gelir (Todorov 2011: 28-31).

Esas itibarıyla biçim ve muhteva öğelerinden oluşan edebî eserlerde tür, dış ve iç yapı tarafından belirlenen soyut kurallardır (Wellek-Warren 1993: 206). Bir türün içerisinde yer alan alt türlerin sınıflandırılması da biçim ve muhteva özellikleri dikkate alınarak yapılır (Yıldırım 2009: 32). Ancak bir edebî tür içerisinde yer alan eserlerin o türün bütün asli özelliklerini taşıma zorunluluğu yoktur (Aytaç 2003: 66-67).

Sanatkâr, görünende görünmeyeni keşfetme yolculuğunda gerçekliği en baştan düzenleyerek kurmaca bir yapı içerisinde onun sadece bir kısmını kendine özgü üslubuyla okuyucuya sunar. Edebî yaratmanın doğası göz önüne alındığında rüya, öncelikle sanatkâra esin kaynağı olan estetik bir güçtür. Bununla beraber rüyalar, gizemli yapıları gereği taşıdıkları benzersiz hareket kabiliyetleri ve olay örgüsünün kuruluşunda üstlendikleri fonksiyonlarla müstakil bir edebî tür olarak kabul edilmelidir.

Gündelik hayattan gelen malzemeyle istek-arzu dünyamızın arasında önemli ya da hiç önemi olmayan ayrıntılarla şekillenen rüyalar, ayırt edip yoğunlaşan özellikleriyle mümkün olmayan olay ve eylemlerin şaşırtıcı veya ürpertici bir şekilde gerçekleştiği bir masal dünyasıdır. Rüyaya benzeyen kurmaca bir metin üretmek ise kendi hayal dünyamızdan kaynağını alan bir masal ya da mit meydana getirmektir (Tanpınar 2000: 32-39). Her rüya anlatıcısı, görece uzunluğa sahip bir masal ya da hikâyeye anlatır. Edebî türlerin gelişim tarihi incelendiğinde, rüyaların destan, mit ve masal gibi kadim ve müstakil türlerin içerisinde geliştiği görülür. Bu nedenle söz konusu edebî türlerle yapı ve anlatım özellikleri açısından ortaklıklar içerir (Sarıkaya 2017: 122-123). Rüya, XVII. asırdan itibaren müstakil bir tür hâline gelir. Yeni Türk edebiyatında, özellikle ilk dönemlerden itibaren siyasi içerikli rüya metinlerinin varlığı dikkat çeker (Özgül b.t.y)

Klâsik Türk edebiyatında rüyaların konuyu işleyiş tarzı bakımından mesnevilerle bazı ortaklıkları vardır. Akıl ve mantık sınırlarını aşan olayların masal üslubu içerisinde verildiği, zaman ve mekânın çoğu kez belirsiz olduğu mesnevilerde rüyalar, ana anlatının bir bölümünü oluşturur. Masal ile hikâyeye arasında yer alan bu rüyalar, olağanüstü öğelere sahip olmaları bakımından masallara yaklaşırken, belli bir plan dâhilinde yazılmalarıyla kişi ve mekân öğelerini kullanmaları bakımından da hikâyeye türüyle benzerlik gösterir (Sarıkaya 2017: 134). Edebiyatımızda mesnevi nazım şekliyle yazılan ve anlatı planında rüyalara yer veren edebî türlerden bir tanesi de mevlidlerdir.

Arapça “v-l-d” (ولد) kökünden türemiş bir kelime olan mevlid; doğum yeri, doğum zamanı ve doğum günü anlamlarını taşır (Redhouse 2006: 2035). Edebî bir tür olarak mevlid, farklı örnekleri

de olmakla beraber Hz. Peygamber'in doğumunu anlatan eserlerdir. Bununla beraber Hz. Muhammed'in doğumu münasebetiyle tertip edilen törenler de bu isimle anılır (Özel 2004: XXIX/475).

Arap edebiyatında mevlid, VIII. asrın sonlarından itibaren Hz. Peygamber için kaleme alınan methiye ve sîret türündeki eserler için de kullanılır. Bu tür eserlerin asıl kaynağı siyer, megazî ve şemâil kitaplarıdır. Özellikle Fâtımîler ve Abdolvâdîler devirlerinden itibaren hükümdarların doğum yıl dönümleri için mevlid telif edildiği ve okunduğu görülür. Şekil ve muhteva bakımından çoğu kez birbirine benzeyen Arapça mevlidlerde mensur ve manzum kısımlar birbirlerini izler. Bu mevlidlerin muhtevasını Hz. Muhammed'in nurunun yaratılması, diğer peygamberlerden intikal ederek ona ulaşması, annesi Âmine'nin hamile kalması, babası Abdullah'ın vefatı, Hz. Peygamber'in doğumu ve bu sırada meydana gelen olağanüstü olaylar, Halîme'nin ona sütanne olması, Hz. Muhammed'in nitelikleri, şemâili, ahlakı, mucizeleri, miracı, gazaları, evlenmesi, çocukları ve vefatı oluşturur. Bu konular, belirli bir plan dâhilinde işlenir (Durmuş 2004: XXIX/480-482). Fars edebiyatında ise ilk dönemlerde kaleme alınan ve konu bakımından mevlidlere benzeyen tercüme haricinde bu sahada müstakil bir eser görülmez (Ateş 1954: 14).

Türk edebiyatında zengin bir mevlid geleneği vardır. Anadolu sahasında gelişen Türk edebiyatında sırasıyla; Ahmedî, Erzurumlu Kadı Darîr ve Âşık Paşa gibi XIV. asır sanatkârlarıyla başlayan mevlid yazma geleneği Süleyman Çelebi'nin *Vesiletü'n-Necât*'ıyla kompozisyon bütünlüğüne kavuşur ve daha sonraki asırlarda da devam eder (Yavuz 2017: 66). Süleyman Çelebi'nin eserini kaleme almasından sonra III. Murat devrinden itibaren Türkçe mevlidlerin çoğu aruzun *fâ'ilâtün/ fâ'ilâtün/ fâ'ilün* kalıbıyla ve mesnevi nazım şekliyle kaleme alınır. Ehl-i sünnet inancı etrafında yazılan bu eserler, genel olarak tevhid, münâcât ve na't ile başlar. Daha sonra nûr-ı Muhammedî'den bahsedilir. Hz. Muhammed'in doğumu, miracı ve mucizelerinin anlatılmasından sonra vefatına yer verilir. Eserin sonunda Hz. Peygamber ve ashabıyla eseri yazan, okuyan ve dinleyenler için bir dua edilir. Genellikle fasıllar Hz. Muhammed'e salat ve selamın olduğu tekrar beyitleriyle biter (Aksoy 2007: 327). Mevlidlerin beyit sayılarıyla ilgili kısıtlayıcı bir kural yoktur. Bununla beraber XV-XVI. asırlarda kaleme alınan mevlid metinlerinin orta veya uzun mevlidler olduğu, XIX-XX. asırlarda ise daha çok kısa mevlidlerin kaleme alındığı görülür (Köksal 2011: 26-27).

Türkçe mevlidlerde, Hz. Muhammed başta olmak üzere İslam tarihinde yaşamış büyük şahsiyetlere ve kurmaca nitelikteki çeşitli kişilere ait rüyalara yer verilir. Çalışmamızın konusunu oluşturan mevlid geleneğinin ilk ve orijinal örneklerinin kaleme alındığı XV. asırda yazılan mevlidlerden on beşi edebî rüya metinleri içerir.¹ Söz konusu mevlidleri, şairleri ve içerdikleri edebî rüya metinleriyle beraber şu şekilde sıralayabiliriz

Ahmed: Mevlid

XV. asrın ilk yarısında yetişmiş şairler arasında yer alan Ahmed hakkında klâsik kaynaklarda ve tezkirelerde bilgi bulunmaz. O, eserinde asıl adının Ahmed olduğunu kaydeder. Arapça ve Farsçaya hâkim, mutasavvıf bir şair olarak Ahmed'in Buhârî, Müslim, Gazzâlî, Zemahşerî, Kadı İyâz, Şehâbeddîn Suhreverdi, Muhyiddîn-i İbni Arabî, Nasîrüddîn Tûsî, Siğnâkî, Teftâzânî ve Muhammed Pârsâ gibi İslam tarihinin büyük âlimlerinden faydalandığı eserinden anlaşılır. Bugün için elimizdeki tek eseri mevlid türündeki mesnevisidir. Eser, aruzun *fâ'ilâtün/ fâ'ilâtün/ fâ'ilün* kalıbıyla yazılmış 4492 beyitten müteşekkildir (Öztürk 2021). Ahmed'in eserinde yedi edebî rüya

1 Çalışmamızı sadece yüksek lisans ve doktora seviyesinde üzerinde tez çalışması yapılmış, kitap, makale ya da bildiri olarak yayımlanmış mevlid metinleriyle sınırladık. Mevlid metinlerini tespit ederken Necla Pekolcay (Pekolcay 1950), Hasibe Mazıoğlu (Mazıoğlu 1974), Mehmet Fatih Köksal (Köksal 2011) ve Rifat Kütük'ün (Kütük 2018) ilgili çalışmalarında sunmuş oldukları listelerden faydalandık.

metni yer alır. Bu rüyaların anlatıldığı beyitleri numaralarıyla birlikte bir tabloda şöyle gösterebiliriz:

	Rüya	Beyit Aralığı	Toplam Beyit Sayısı
	Yahudi kadının rüyası	740-777	37
	Yahudi'nin rüyası	778-787	9
	Dindar kadının çocuğunun rüyası	791-815	24
	Abdülmuttalib'in birinci rüyası	1450-1489	39
	Abdülmuttalib'in ikinci rüyası	1490-1505	15
	Halîme'nin birinci rüyası	1966-1977	11
	Halîme'nin ikinci rüyası	1979-1985	6
Toplam:	7 rüya	-	141

Tablo 1: Ahmed: Mevlid

Feyzî: Kût-ı Rûhî

II. Bâyezîd devri şairleri arasında yer alan Feyzî'nin tarihî kişiliği hakkında elimizde bilgi bulunmamaktadır. Onun iyi bir eğitim aldığı, İslami ilimlere vakıf olduğu, Arapça ve Farsça bildiği eserinden anlaşılır (Atik 2021). Kût-ı Rûhî isimli mevlidi 1508 beyitten müteşekkil olup esas itibariyle aruzun *mefâ'ilün/ mefâ'ilün/ fe'ûlün* kalıbıyla yazılmıştır (Atik vd. 2021).

Feyzî'nin eserinde üç edebî rüya metni yer alır. Bu rüyaların anlatıldığı beyitleri numaralarıyla birlikte bir tabloda şöyle gösterebiliriz:

	Rüya	Beyit Aralığı	Toplam Beyit Sayısı
	Abbâs'ın rüyası	350-359	9
	Âmine'nin rüyası	396-408	12
	Halîme'nin rüyası	484-496	12
Toplam:	3 rüya	-	33

Tablo 2: Feyzî: Kût-ı Rûhî

Hâfî: Zâdü'l-Me'âd (Kitâbü Mevlûdi'n-Nebî)2

Asıl adı bilinmeyen Hâfî, Fatih Sultan Mehmet devri şairlerindedir. Kaynakların irfan sahibi bir ümmi olarak kaydettikleri Hâfî, Edirneli olup asıl mesleği ayakkabıcılıktır. Şairin nerede ve hangi tarihte vefat ettiği bilgisinden bugün mahrumuz (Köksal 2013). Onun mürettep divanının yanı sıra *Zâdü'l-Me'âd (Kitâbü Mevlûdi'n-Nebî)* isimli, aruzun *fâ'ilâtün/ fâ'ilâtün/ fâ'ilün* kalıbıyla kaleme aldığı ve 9993 beyitten müteşekkil bir mevlidi vardır (Tural 2011).

Hâfî'nin eserinde beş edebî rüya metni yer alır. Bu rüyaların anlatıldığı beyitleri numaralarıyla birlikte bir tabloda şöyle gösterebiliriz:

2 Hâfî'nin eserinin ismi, metnin neşrinde "Kitâbü Mevlûdü'n-Nebî" şeklinde tespit edilmiştir. Biz, çalışmamızda eserin ismini Arapça gramer kurallarına uygun bir şekilde esreli olarak okumayı uygun bulduk.

	Rüya	Beyit Aralığı	Toplam Beyit Sayısı
	Abbâs'ın rüyası	1041-1064	23
	Âmine'nin rüyası	1265-1283	18
	Abdülmuttalib'in rüyası	1535-1546	11
	Halîme'nin rüyası	2057-2081	24
	Hz. Muhammed'in rüyası	9799-9818	19
Toplam:	5 rüya	-	95

Tablo 3: Hâfi: Zâdü'l-Me'âd (Kitâbü Mevlûdi'n-Nebî)

Sinanoğlu: Ümîzü'l-Müznibîn

XV. asır şairlerinden Sinanoğlu'nun tarihî kişiliği hakkındaki bilgilerden bugün için mahrumuz. *Mucizât-ı Mustafâ* ve *şiiirlerin yanı sıra Ümîzü'l-Müznibîn* isminde bir mevlidi vardır. 2409 beyitten müteşekkil olan eser, esas itibariyle aruzun *mefâ'ülün/ mefâ'ülün/ fe'ülün* vezniyle yazılmıştır (Uçman vd. 2013).

Sinanoğlu'nun eserinde üç edebî rüya metni yer alır. Bu rüyaların anlatıldığı beyitleri numaralarıyla birlikte bir tabloda şöyle gösterebiliriz:

	Rüya	Beyit Aralığı	Toplam Beyit Sayısı
	Halîme'nin rüyası	250-315	65
	Hz. Ebû Bekir'in rüyası	790-824	34
	Benî 'Âd'ın rüyası	1100-1116	16
Toplam:	3 rüya	-	115

Tablo 4: Sinanoğlu: Ümîzü'l-Müznibîn

Cefâyî: Dakâyıku'l-Hakâyık

XV. asır şairlerinden Cefâyî'nin tarihî kişiliği hakkında kaynaklarda yeterli bilgi bulunmaz. Eserinden Arapçayı iyi bildiği anlaşılmaktadır (Güzeldir 2007: 72-74). Onun bugün elimizdeki tek eseri, yedi farklı aruz kalıbıyla kaleme aldığı ve 3276 beyitten müteşekkil olan *Dakâyıku'l-Hakâyık*'ıdır (Güzeldir 1995).

Cefâyî'nin eserinde bir edebî rüya metni yer alır. Bu rüyanın anlatıldığı beyitleri numaralarıyla birlikte bir tabloda şöyle gösterebiliriz:

	Rüya	Beyit Aralığı	Toplam Beyit Sayısı
	Âmine'nin rüyası	1038-1040	3
Toplam:	1 rüya	-	3

Tablo 5: Cefâyî: Dakâyıku'l-Hakâyık

Yahyâ b. Bahşî: Mevlid

Kaynakların Yahyâ bin Bahşî bin İbrâhîm Rûmî Gönenî, Fahreddîn Yahyâ el-Gönenî, Tuzlavî Yahyâ Efendi gibi farklı adlarla kaydettikleri Yahyâ b. Bahşî'nin Gönen ya da Tuzla'da doğduğu tahmin edilmektedir. Devrinin gerektirdiği eğitimi almasının ardından müderris unvanıyla Murad Hüdavendigâr Medresesi'nde görev yapar. Tasavvufa ilgi gösteren şair, şeyh Lütfullâh Karamanî'den icazet alır. Bir süre Tuzla'da irşat faaliyetlerinde bulunur. Şeyhinin vefatı üzerine onun postnişini olur. Ancak başarı gösteremez. Önce Gönen'e daha sonra Çanakkale'nin Ezine ilçesinin Yaylacık köyüne yerleşir. Burada inşa ettirdiği tekkede irşat faaliyetlerine devam eder. XVI. asrın başlarında vefat eden şair, tekkesinin de bulunduğu Yaylacık'ta medfundur. Kuvvetli hafızası, ilmi ve vaazlarının etkisiyle tanınan Yahyâ b. Bahşî'nin *Maktel-i Hüseyin, Menâkıb-ı Emir Sultan (Menâkıb-ı Cevâhir), Şir'atu'l-İslâm Şerhi* isimli eserlerinin yanı sıra mevlid türünden bir mesnevisi de vardır (Eroğlu 2013). Bu mevlid, 1769 beyitten oluşur. Ayrıca yazma nüshalarında dört farklı mucizeyi içeren 269 beyit mevcuttur. Eserin esas vezni, aruzun *fâ'ilâtün/fâ'ilâtün/fâ'ilün* kalıbıdır. Bununla beraber eserde, yer yer farklı aruz kalıplarının kullanıldığı da görülür (Ok 2020).

Yahyâ b. Bahşî'nin eserinde altı edebî rüya metni yer alır. Bu rüyaların anlatıldığı beyitleri numaralarıyla birlikte bir tabloda şöyle gösterebiliriz:

	Rüya	Beyit Aralığı	Toplam Beyit Sayısı
	Yahudi kadının rüyası	2-36	34
	Yahudi'nin rüyası	37-43	6
	Dindar kadının çocuğunun rüyası	50-70	20
	Abdullah'ın rüyası	227-239	12
	Hız. Hatice'nin rüyası	628-636	10
	Hız. Ebû Bekir'in rüyası	821-836	15
Toplam:	6 rüya	-	95

Tablo 6: Yahyâ b. Bahşî: Mevlid

Hacı Mustafaoğlu (Za'îf): Mecmaü'l-Envâr

XV. asır şairlerinden Hacı Mustafaoğlu'nun tarihî kişiliği hakkında klâsik kaynaklarda bilgi bulunmamaktadır. Onun asıl adının Yahyâ, künyesinin Hacı Mustafaoğlu, mahlasının ise Za'îf olduğu, XV. asrın başlarında doğduğu, Arapça bildiği, Emir Sultan'a derin bir muhabbet beslediği eserlerinden anlaşılır. *Mecmaü'l-Envâr* ve *Siyer-i Nebî* isimlerinde iki eseri bilinmektedir (Köksal 2014). *Mecmaü'l-Envâr*, şairin mevlid türünde kaleme aldığı bir mesnevi olup 1736 ve 1792 beyit

hâlinde iki farklı çalışmada yayımlanmıştır (Kültürel 2009, Köksal 2011). Eser, esas itibariyle aruzun *fâ'ilâtün/ fâ'ilâtün/ fâ'ilün* kalıbıyla yazılmıştır. Bununla beraber metnin içerisinde kimi zaman *mefâ'ilün/ mefâ'ilün/ fe'ülün* kalıbının kullanıldığı da görülür.

Hacı Mustafaoğlu'nun eserinde beş edebî rüya metni yer alır. Bu rüyaların anlatıldığı beyitleri numaralarıyla birlikte bir tabloda şöyle gösterebiliriz:

	Rüya	Beyit Aralığı	Toplam Beyit Sayısı
	Yahudi kadının rüyası	12-47	34
	Yahudi'nin rüyası	48-57	9
	Dindar kadının çocuğunun rüyası	60-81	21
	Abdullah'ın rüyası	419-426	7
	Halîme'nin rüyası	619-645	26
Toplam:	5 rüya	-	98

Tablo 7: Hacı Mustafaoğlu: Mecma'ü'l-Envâr

İpsalalı Ebu'l-Hayr: Mevlid

XV. asrın mevlid sahibi şairlerinden İpsalalı Ebu'l-Hayr'ın tarihî kişiliği hakkında klâsik kaynaklarda bilgi bulunmamaktadır. Bugün şairin elimizdeki tek eseri, 1491 yılında İpsala'da yazıp tamamladığı mevlididir. Esas itibariyle aruzun *fâ'ilâtün/ fâ'ilatün/ fâ'ilün* kalıbıyla kaleme alınan bu eser, 800 beyittir (Günşen 2004).

İpsalalı Ebu'l-Hayr'ın eserinde üç edebî rüya metni yer alır. Bu rüyaların anlatıldığı beyitleri numaralarıyla birlikte bir tabloda şöyle gösterebiliriz:

	Rüya	Beyit Aralığı	Toplam Beyit Sayısı
	Yahudi kadının rüyası	24-49	25
	Yahudi'nin rüyası	50-56	6
	Abdullah'ın rüyası	152-174	22
Toplam:	3 rüya	-	53

Tablo 8: İpsalalı Ebu'l-Hayr: Mevlid

Hamdullah Hamdî: Ahmediyye

XV. asrın ikinci yarısında yetişmiş şairler arasında yer alan Hamdullah Hamdî, Göynük'te doğar. Hacı Bayram-ı Velî'nin halifesi olan Akşemseddîn'in oğludur. On yaşındayken babası vefat eden Hamdullah Hamdî'nin eserlerinden iyi bir eğitim gördüğü, edebiyat, tasavvuf, astronomi ve musiki kültürü aldığı anlaşılır. Bir süre Molla Hayalî'nin ilmî çevresinde bulunur. Daha sonra gördüğü bir rüyanın da yönlendirmesiyle İbrahim Tennûrî'nin müritleri arasına katılır ve Göynük'e yerleşir. İrşat faaliyetlerini yürüttüğü Göynük'te vefat eder. *Türkçe Divanı*'nın yanı sıra

Ahmediyye (Muhammediyye), Leylâ vü Mecnûn, Kıyâfet-nâme ve *Yûsuf u Züleyhâ* isimlerinde mesnevileri vardır (Şentürk vd. 2013: 239-241). Şairin *Ahmediyye* olarak bilinen eseri, mevlid türünde olup 1340 beyittir. Esas itibarıyla aruzun *fâ'ilâtün/fâ'ilâtün/fâ'ilün* kalıbıyla yazılan eserde yer yer farklı aruz kalıplarının da kullanıldığı görülür (Eroğlu 2021).

Hamdullah Hamdî'nin eserinde bir edebî rüya metni yer alır. Bu rüyanın anlatıldığı beyitleri numaralarıyla birlikte bir tabloda şöyle gösterebiliriz:

	Rüya	Beyit Aralığı	Toplam Beyit Sayısı
	Âmine'nin rüyası	209-217	8
Toplam:	1 rüya	-	8

Tablo 9: Hamdullah Hamdî: Ahmediyye

Celâl Muhibbî: Mevlid

Celâl Muhibbî'nin tarihî kişiliği hakkında kaynaklarda ayrıntılı bilgi bulunmamaktadır. Vasfi Mahir Kocatürk'e göre Celâl Muhibbî, Emir Sultan'ın müritlerindedir (Kocatürk 1970: 265). Bugün elimizdeki tek eseri olan mevlid türünden mesnevisi, 1555 beyittir. Aruzun *fâ'ilâtün/fâ'ilâtün/fâ'ilün* kalıbıyla yazılan eserde, kimi zaman farklı aruz kalıplarının da kullanıldığı görülür (Şaliş 2013).

Celâl Muhibbî'nin eserinde dört edebî rüya metni yer alır. Bu rüyaların anlatıldığı beyitleri numaralarıyla birlikte bir tabloda şöyle gösterebiliriz:

	Rüya	Beyit Aralığı	Toplam Beyit Sayısı
	Yahudi kadının rüyası	106-133	27
	Yahudi'nin rüyası	134-143	9
	Dindar kadının oğlunun rüyası	147-165	18
	Halîme'nin rüyası	620-628	8
Toplam:	4 rüya	-	62

Tablo 10: Celâl Muhibbî: Mevlid

Kara Vâiz: Mevlid

XV. asır şairlerinden Kara Vâiz, Antakya'da doğar. 1464 yılında doğduğu tahmin edilmektedir. Küçük yaşta Kur'an-ı Kerim'i ezberler. Fıkıh, usul ve kıraat gibi İslami ilimleri öğrenir. Kudüs, Mekke ve Mısır'da bulunur. Mısır sultanı Kayıtbay'ın vefat etmesinin ardından bir süre Bursa'da vaaz verir. Daha sonra İstanbul'a gelir. Sultan II. Bâyezîd'in teveccühünü kazanır. Bir müddet ailesiyle Halep'te bulunan şairin Anadolu'ya dönmesinden kısa bir süre sonra Rumeli'ye geçtiği ve Üsküp'te on yıl süreyle tefsir okuttuğu bilinir. 1526 yılında Kanuni Sultan Süleyman'ın Macaristan seferine katılır. Daha sonra Bursa'ya döner. 1531 yılında burada vefat eder. *Tezhîbü's-Şemâil fî men Hassa'llâhu bi-Ekmeli'l-Fezâil, Es-Sedâdü fî Fadli'l-Cihâd, Hulâsatü'l-Kavli'l-Bedü fî's-Salâti ale'l-Habîbi's-Şerîf, Hidâyetü'l-İbâdî ve Sebîlü'r-Reşâd, En-Nihâyetü fî'l-Fürû' ve*

El-Makâsîd fî Fezâilî'l-Mesâcid isimli eserlerinin yanı sıra mevlid türünden bir mesnevisi vardır (Doğru 2015: 226-230). Şairin mevlidi 2281 beyit ve 12 murabbadan oluşur. Aruzun *fâ'ilâtün/fâ'ilâtün/fâ'ilün* kalıbıyla yazılan eserde, kimi zaman farklı aruz kalıpları da kullanılır (Doğru 2017).

Kara Vâiz'in eserinde bir edebî rüya metni yer alır. Bu rüyanın anlatıldığı beyitleri numaralarıyla birlikte bir tabloda şöyle gösterebiliriz:

	Rüya	Beyit Aralığı	Toplam Beyit Sayısı
	Halîme'nin rüyası	501-509	8
Toplam:	1 rüya	-	8

Tablo 11: Kara Vâiz: Mevlid

Recâî: Mevlid

XV. asır şairlerinden Recâî'nin tarihî kişiliği hakkında ayrıntılı bilgiye sahip değiliz. Bugün elimizde olan mevlidi, 1218 beyittir. Aruzun *fâ'ilâtün/fâ'ilâtün/fâ'ilün* kalıbıyla kaleme alınmış olan eserde farklı nazım şekilleriyle yazılmış kısımlar da vardır (Köksal 2011: 267-378).

Recâî'nin eserinde iki edebî rüya metni yer alır. Bu rüyaların anlatıldığı beyitleri numaralarıyla birlikte bir tabloda şöyle gösterebiliriz:

	Rüya	Beyit Aralığı	Toplam Beyit Sayısı
	Abdullah'ın rüyası	215-269	54
	Hz. Muhammed'in rüyası	619-629	10
Toplam:	2 rüya	-	64

Tablo 12: Recâî: Mevlid

Ayasofya Müezzini Kemal: Mevlid

II. Murat dönemi şairleri arasında yer alan Kemal'in tarihî kişiliği hakkında yeterli bilgiye sahip değiliz. Onun İznik, Edirne, Ohri veya Selanik'te yaşadığı ve bu şehirlerden birindeki Ayasofya Camii'nde uzun süre müezzincilik yaptığı tahmin edilmektedir. Bugün için bilinen tek eseri mevlid türündedir. 1439 yılında tamamladığı bu eser, 945 beyitten müteşekkil olup esas itibarıyla *fâ'ilâtün/fâ'ilâtün/fâ'ilün* kalıbıyla yazılmıştır. Bununla beraber eserde, farklı aruz kalıplarının kullanıldığı kısımlar da vardır (Kütük 2016: 27-95).

Ayasofya Müezzini Kemal'in eserinde bir edebî rüya metni yer alır. Bu rüyanın anlatıldığı beyitleri numaralarıyla birlikte bir tabloda şöyle gösterebiliriz:

	Rüya	Beyit Aralığı	Toplam Beyit Sayısı
	Dindar kadının oğlunun rüyası	35-59	24
Toplam:	1 rüya	-	24

Tablo 13: Ayasofya Müezzini Kemal: Mevlid

Behiştî: Vilâdet-i Resûl

Asıl ismi Ahmed Sinân olan Behiştî'nin hayatı hakkında yeterli bilgiye sahip değiliz. Şair, Çorlu yakınlarındaki Karışdırın kasabasında doğar. Küçük yaşta devrin sultanı II. Bâyezîd'in hizmetine girer. Bir süre sonra olumsuz bir davranışı nedeniyle Acem ülkesine gitmek zorunda kalır. Hüseyin Baykara'nın ricası üzerine II. Bâyezîd tarafından affedilen şair, İstanbul'a döner. Behiştî'nin ne zaman ve nerede vefat ettiği bilgisinden de mahrumuz. Onun *Mihr ü Müşterî*, *Heft-Peyker*, *Mahzenü'l-Esrâr*, *Leylâ vü Mecnûn*, *İskender-nâme* ve *Vilâdet-i Resûl* isimli mesnevilerinin yanı sıra *Tevârih-i Âl-i Osmân*'ı ve muamma türünden şerhlerini içeren bir eseri daha vardır (Demirel 2013). Bu eserlerden *Vilâdet-i Resûl*, aruzun *fâ'ilâtün/fâ'ilâtün/fâ'ilün* kalıbıyla yazılmış 555 beyitten oluşan bir mevliddir (Demirel 2017). 1500-1512 tarihlerinde yazıldığı tahmin edilen eserin müstakil bir ismi bulunmamaktadır. *Vilâdet-i Resûl* isimlendirilmesi ise okuyuculara aittir (Ekinci 2014: 25).

Behiştî'nin eserinde iki edebî rüya metni yer alır. Bu rüyaları anlatıldıkları beyit numaralarıyla birlikte bir tabloda şöyle gösterebiliriz:

	Rüya	Beyit Aralığı	Toplam Beyit Sayısı
	Âmine'nin rüyası	270-285	15
	Halîme'nin rüyası	433-442	9
Toplam:	2 rüya	-	24

Tablo 14: Behiştî: Vilâdet-i Resûl

Nasîbî: Mevlid

XV. asır şairlerinden Nasîbî'nin tarihî kişiliği hakkında bilgi sahibi değiliz. Bugün onun elimizdeki tek eseri, mevlid türündeki mesnevisidir. Aruzun *fâ'ilâtün/fâ'ilâtün/fâ'ilün* ve *mefâ'ilün/mefâ'ilün/fe'ülün* kalıplarının beraber kullanıldığı eser, 520 beyittir (Köksal 2011: 379-440).

Nasîbî'nin eserinde dört edebî rüya metni yer alır. Bu rüyaları anlatıldıkları beyit numaralarıyla birlikte bir tabloda şöyle gösterebiliriz:

	Rüya	Beyit Aralığı	Toplam Beyit Sayısı
	Yahudi kadının rüyası	37-68	31
	Yahudi'nin rüyası	69-75	6
	Dindar kadının oğlunun rüyası	81-100	19
	Abdülmuttalib'in rüyası	161-177	16
Toplam:	4 rüya	-	72

Tablo 15: Nasîbî: Mevlid

İnceleme

Çalışmamızın bu bölümünde XV. asır mevlidlerinden tespit ettiğimiz edebî rüya metinlerini; motifleri, kaynakları, öğeleri, tabircileri ve sonuçları açısından inceleyip tahlil etmeye çalışacağız.

1. Rüyalarda Motifler ve Masalla Benzerlik Tarafları

İncelediğimiz edebî rüya metinlerinin bir kısmı, rüya sahibiyle ilgili olan bir hazırlık aşaması içerir. Diğer metinlerde ise doğrudan rüyanın anlatıldığı görülür. Rüya sahibinin uyanışı, ilk söyledikleri, duygu hâli, rüyasını anlatması, tabirciye yönelmesi ya da rüyanın bir sonuca bağlanması gibi öğeler edebî rüya metinlerinin tamamında görülmez.

1. 1. Ahmed: Mevlid

1. 1. 1. Yahudi Kadının Rüyası (AM₁)

a. Hazırlık

Bağdat'ta yaşayan Yahudi bir kadın vardır. Bu kadın, eşi vasıtasıyla Hz. Muhammed hakkında bilgi sahibi olur. Mutlulukla yatıp uyur. Bir rüya görür.

b. Rüya

Yahudi kadın, rüyasında Hz. Muhammed'i görür. Hz. Muhammed, Tanrı'nın ona iman kıyafetini verdiğini söyler.

c. Uyanış

Yahudi kadın, uykusundan mutluluk hâli içerisinde uyanır. Ah eder.

d. Sonuç

Yahudi kadın, Müslüman olur. Yılda bir kez Hz. Muhammed'in mevlidini okutmaya ve halkı ziyafet vererek doyurmaya karar verir.

1. 1. 2. Yahudi'nin Rüyası (AM₂)

a. Hazırlık

Bağdat'ta yaşayan bir Yahudi vardır. Bu kişi, Müslüman komşuları hakkında eşinin sorusuna cevap verir.

b. Rüya

Yahudi, gece rüyasında eşinin de rüya hâli içerisinde Hz. Muhammed'in önünde iman edip Müslüman olduğunu görür.

c. Sonuç

Yahudi ve eşi, Müslüman olurlar. Beraberce yılda bir kez Hz. Muhammed'in mevlidini okutup halkı doyurmaya karar verirler. Ömürlerinin sonuna kadar bunu âdet edinirler.

1. 1. 3. Dindar Kadının Oğlunun Rüyası (AM₃)

a. Hazırlık

Dindar bir kadın, oğluna bir filori miras bırakır. Delikanlı, bu mirası az bulur. Yürürken mevlid okuyan bir topluluğun yanına gelir. Gece olduğunda onlarla kalır. Bir rüya görür.

b. Rüya

Dindar kadının oğlu, rüyasında kıyamet gününde tellalların cennete insanları davet ettiklerini ve mevlidde hazır bulunanların cennete girdiklerini görür. Kendisine ise orada bulunan yüce bir saraya girmesi için izin verilmez. Bu saraya mevlid okuyanların girebildiğini öğrenir.

c. Uyanış

Dindar kadının oğlu, rüyasından uyanıp ah eder.

d. Sonuç

Dindar kadının oğlu, annesinden miras olarak kalan filoriyle yemek alır. Bu yemekleri mevlid okutup dağıtır. Hayatı boyunca bu davranışı âdet edindiği için vefat zamanı geldiğinde mutlu bir şekilde ahirete gider.

1. 1. 4. Abdülmuttalib'in Birinci Rüyası (AM₄)

a. Hazırlık

Abdülmuttalib, bir gece Kâbe'de uyur. Bir rüya görür.

b. Rüya

Abdülmuttalib, rüyasında vücudundan benzersiz ve dalları son derece çok olan bir ağacın çıktığını görür. Bu ağacın dalları, Doğu'ya ve Batı'ya uzanır. Yaprakları ise kâinata gölge verir.

c. Tabir

Abdülmuttalib, mutlu bir şekilde uyanır. Bir tabirciye gördüğü rüyayı anlatır. Tabirci, rüyayı onun soyundan gelen bir çocuğun dini ve hükmüyle bütün dünyaya hâkim olacağını söyleyerek tabir eder.

d. Sonuç

Abdülmuttalib, rüyasının tabirini dinlediğinde ansızın coşkunluk hâli içerisinde mutlu olur.

1. 1. 5. Abdülmuttalib'in İkinci Rüyası (AM₅)

a. Hazırlık

Abdülmuttalib, birinci rüyasının ardından tekrar ikinci bir rüya görür.

b. Rüya

Rüyasında bir zincir belinden çıkarak dört parçaya ayrılmış bir hâlde yükselir. Zincirin dört ucundan biri Doğu'ya, biri Batı'ya, biri Arş'a ulaşır. Dördüncü uç ise güzel bir ağaç olur.

c. Uyanış

Abdülmuttalib, uykusundan mutlu bir hâlde uyanıp rüya tabircisine gider.

d. Tabir

Abdülmuttalib, gördüğü rüyayı anlatır. Rüya tabircisi, neslinden gelecek bir çocuğun yüce bir hükümdar olacağını, hükmünün tüm dünyaya yayılacağını ve Arş'a yükselip Tanrı'yı göreceğini söyler.

e. Sonuç

Rüyasının tabirini dinlemesinin ardından Abdülmuttalib, kendisini kaybeder. Mutlu bir hâlde Kâbe'ye giderek secde eder. Bir oğlu olması hâlinde onu kurban edeceğini söyler. Rüya, tabir edildiği gibi gerçekleşir.

1. 1. 6. Halîme'nin Birinci Rüyası (AM₆)**a. Hazırlık**

Halîme, yardımsever bir kişidir. Bir gece yolda uyur. Uykusunda rüya görür.

b. Rüya

Halîme, rüyasında güzel akan, benzersiz suyunun süttten beyaz, buzdan soğuk olduğu ve içenlerin mutluluğa ulaştıkları bir havuz görür. Hz. Muhammed, küçük bir çocuk suretinde havuzun kenarında durmaktadır. Halîme'ye havuzun suyundan doyuncaya kadar içmesini söyler. Halîme, tanımadığı bu kişinin sözleri üzerine davranır.

c. Uyanış

Halîme, bu rüyayı görüp uyandığında Tanrı'ya çok dua eder. Rüyasını kimseye anlatmaz.

d. Sonuç

Halîme, kabilesiyle beraber Mekke'ye gitmek için yola çıkar.

1. 1. 7. Halîme'nin İkinci Rüyası (AM₇)**a. Hazırlık**

Halîme, Mekke'de ikinci bir rüya görür.

b. Rüya

Halîme, rüyasında başından bir ağacın çıktığını görür. Ağacın dalları dünyayı kaplar. Yaprakları ise dünyaya gölge verir. Ağaçtan bir hurma düşer. Halîme, bu hurmayı yer.

c. Uyanış

Halîme, hurmanın tadını ağzında hissederek uyanır.

1. 2. Feyzî: Kût-ı Rûhî**1. 2. 1. Abbâs'ın Rüyası (FKR₁)****a. Rüya**

Abbâs, rüyasında Kâbe'nin üzerinde şekil verilmiş bir kuşun durduğunu, Hz. Ebû Bekir'in bu kuşun önünde secde ettiğini ve halkın coşkunluk hâli içerisinde kendisinden geçtiğini görür.

b. Uyanış

Abbâs, mutlulukla uykusundan uyanır. Bir rüya tabircisine gidip ona rüyasını anlatır.

c. Tabir

Tabirci, Haşimoğulları kabilesinden dünyaya gelecek bir erkek çocuğun ahir zaman peygamberi olacağını, şeriatının dünyayı dolduracağını ve kahramanların onun yanında değersiz bir hâle geleceğini söyleyerek rüyayı tabir eder.

1. 2. 2. Âmine'nin Rüyası (FKR₂)**a. Hazırlık**

Hamileliğinin altıncı ayında eşi vefat eden Âmine, doğum anının yaklaştığı günlerde kederden uzaklaşmış bir hâlde uyurken bir rüya görür.

b. Rüya

Âmine'ye rüyasında peri yüzlü bir kişi, dünyaya getireceği bebeğin iki dünya halkının doğru yola ulaşmakta rehberi olacağını, insanlığın geleceğinin onunla şekillendiğini, adını Muhammed koymasını ve onu kem gözlerin bakışlarından saklamasını söyler.

c. Uyanış

Âmine, bu kişinin sözlerini bitirip kaybolmasının ardından uyanır.

1. 2. 3. Halîme'nin Rüyası (FKR₃)

a. Hazırlık

Halîme, Benî Âmir kabilesine mensup yüz ve huy güzelliğine sahip ancak fakir bir kadındır.

b. Rüya

Bir gece rüyasında tanımadığı bir kişi, Halîme'ye Kâbe'ye gitmesini, orada yeni doğmuş bir çocuğun olduğunu, ona sütanne olması hâlinde mutluluğa kavuşacağını söyler.

c. Uyanış

Halîme, mutluluk hâli içerisinde uyanır.

d. Sonuç

Halîme, binek hayvanıyla Mekke'ye gelir. Abdülmuttalib'in evine ulaşır.

1. 3. Hâfî: Zâ'dü'l-Me'âd (Kitâbü Mevlûdi'n-Nebî)

1. 3. 1. Abbâs'ın Rüyası (HZM₁)

a. Rüya

Abbâs, rüyasında bir kuşun Abdullah'ın ağzından çıkıp kâinatı seyrettiğini, yaratılmışları aydınlık içerisinde bıraktığını, Doğu'nun ve Batı'nın arasını tamamıyla nurla doldurduğunu görür. Kuşun Kâbe'nin çatısında durmasının ardından yaratılmışlar ona yönelir. Hz. Ebû Bekir, halka önder olur. Beraberce gelip onun karşısında secde ederler.

b. Uyanış

Abbâs, rüyasından sıçrayarak uyanır. Bu kutlu rüyayı aklına getirip gülümser. Hızlıca bir rüya tabircisinin yanına gidip gördüğü rüyayı anlatır.

c. Tabir

Rüya tabircisi, Abdullah'ın soyundan gelen bir çocuğa hükümdarların köle olacağını söyler. Bu çocuk, ahir zaman peygamberidir. Ona ilk bağlanan Hz. Ebû Bekir olacaktır.

d. Sonuç

Abbâs, rüyasının tabirini dinlediğinde mutlu olur. İnsaniyetli yüzü, Abdullah'ı gördüğü zamanlarda onun yüzünün nurundan güler.

1. 3. 2. Âmine'nin Rüyası (HZM₂)

a. Rüya

Hamileliğinin dokuzuncu ayında bir gece rüyasında Âmine'ye tanımadığı bir kimse, kendisine doğum zamanının geldiğini, doğuracağı çocuğun ahir zaman peygamberi olduğunu, ona Muhammed adını vermesini ve eksiklik getirmemeleri için insanlardan onu gizlemesini söyler. Daha sonra bu kişi, görünmez olur.

b. Uyanış

Âmine, gönlündeki şiddetli bir sevinç hâliyle uyanır.

1. 3. 3. Abdülmuttalib'in Rüyası (HZM₃)

a. Rüya

Abdülmuttalib, rüyasında gümüş bir zincirin belinden çıktığını görür. Zincirin ucu dört parçaya ayrılır. Bu parçalar; yeryüzüne, gökyüzüne, Doğu'ya ve Batı'ya ulaşır. Daha sonra zincir,

yaprakları tamamen nur olan bir ağaç hâline gelir. Halk, şaşkınlık içerisinde bu ağacın çevresini kuşatıp vasıflarını konuşur.

b. Tabir

Abdülmuttalib, rüyasını Abd-i Berrân oğlu Ömer'e anlatır. Ömer, soyundan gelecek bir çocuğa Doğu ve Batı halklarının tabi olacağını, ahir zaman peygamberi olan bu çocuğun adının Muhammed olduğunu söyler.

1. 3. 4. Halîme'nin Rüyası (HZM₄)

a. Rüya

Halîme, bir gece rüyasında ansızın bir ses işitir. O sesin sahibi, Halîme'ye yoksulluktan kurtulmak istemesi hâlinde Mekke'ye gitmesini, orada şans ve talihin kendisine ulaşacağını söyler. Aynı rüya içerisinde Halîme, süttten beyaz, kardan soğuk, şekerden daha lezzetli ve gönle hoş gelen bir akarsu görür. Bu sırada bir kişi, Halîme'yi akarsuyun içerisine atıp gerçek saygınlığa ulaşmak istemesi hâlinde bu sudan doyuncaya kadar içmesini söyler. Halîme, hemen o sudan içer. Rüyasının sonunda Halîme, sorduğu bir soru aracılığıyla o kişinin Hz. İbrahim olduğunu öğrenir.

b. Uyanış

Halîme, rüyasında gördüğü kişinin Hz. İbrahim olduğunu duyduğunda ansızın uyanır.

c. Tabir

Halîme, eşine rüyasını anlatır. Eşi ise Halîme'den rüyasını saklamasını ve bu sırrı kimseye açmamasını söyler.

d. Sonuç

Halîme, eşinin sözlerine uyararak rüyasını kimseye anlatmaz. Rüyanın yönlendirmesine uygun bir şekilde hareket ederler.

1. 3. 5. Hz. Muhammed'in Rüyası (HZM₅)

a. Rüya

Hz. Muhammed, bir gece rüyasında Cebrail'in geldiğini görür. Cebrail, onu Kudüs'e götürür. Burada diğer peygamberlerin ruhlarına önder olup iki rekât namaz kılan Hz. Muhammed, daha sonra yine Cebrail ile gökyüzüne yükselir. Tanrı'nın huzuruna çıkar. Cennet ve cehennemi görmesinin ardından Kudüs'e döner. Burak vasıtasıyla istediği yere ulaşır.

b. Anlatış

Hz. Muhammed, Tanrı'nın emriyle Kureyşlilere bu hadiseyi anlatıp onları tövbeye davet eder.

c. Sonuç

Kureyşliler, Hz. Muhammed'in sözlerinin yalan olduğunu söyleyip anlattıklarına inanmazlar.

1. 4. Sinanoğlu: Ümîzü'l-Müznibîn

1. 4. 1. Halîme'nin Rüyası (SÜM₁)

a. Hazırlık

Halîme adında, yumuşak ve sakin tabiatlı bir kadın vardır. O, bir gece rüya görür.

b. Rüya

Halîme, rüyasında temiz ve bol akan bir suya bakarken ansızın genç bir delikanlı ortaya çıkar. Bu genç delikanlı, Halîme'ye suya girmesini ve yüce bir hükümdara sütanne olabilmek için doyuncaya kadar içmesini söyler. Halîme, genç delikanlının sözleri üzerine hareket eder.

Kendisine baktığında şişmanladığını görür. Çeşitli konuşmaların ardından genç delikanlı, Halîme'yi Mekke'ye gitmesi için yönlendirir.

c. Uyanış

Halîme, genç delikanlının kaybolması üzerine uyanır. Bu sırada, Halîme'nin eşi de uyanır ve ona ne olduğunu sorar.

d. Anlatış

Halîme, rüyasını anlatır.

e. Sonuç

Halîme, eşiyile beraber Mekke'ye gelir. Abdülmuttalib'in vasıtasıyla Hz. Muhammed'e sütanne olur.

1. 4. 2. Hz. Ebû Bekir'in Rüyası (SÜM₂)

a. Hazırlık

Hz. Ebû Bekir, Şam ülkesine ticaret için giden bir tüccardır.

b. Rüya

Şam'da bulunduğu sırada bir gece Hz. Ebû Bekir, rüyasında Ay ve Güneş'in havadan aşağıya inip dizinin üzerine konduklarını görür. Hz. Ebû Bekir, sarılıp onları bağrına basar.

c. Uyanış

Hz. Ebû Bekir, uyandığında rüyasını tabir edecek bir muabbir arar. Orada bir rahip vardır. Onun yanına giderek rüyasını anlatıp tabirini ister.

d. Tabir

Rüya tabircisi, önce Hz. Ebû Bekir'e nereli olduğunu ve kabilesini sorar. Daha sonra adı Muhammed olan yiğit bir kişinin ortaya çıkacağını, bütün putları ateşte yakacağını, ahir zaman peygamberi olan bu kişinin dinine girmesini ve hayatı boyunca veziri olmasını söyleyerek rüyayı tabir eder.

d. Sonuç

Hz. Ebû Bekir, rüyasının tabirini dinlemesinin ardından şiddetli bir istek hâlinde Kâbe'ye gelir. Burada Hz. Muhammed, onu imana davet eder. Hz. Ebû Bekir, Hz. Muhammed'den mucize göstermesini ister. Hz. Muhammed'in Şam ülkesinde gördüğü rüyayı ve muabbirin tabirini söylemesi üzerine Hz. Ebû Bekir, Müslüman olur.

1. 4. 3. Benî 'Âd'ın Rüyası (SÜM₃)

a. Hazırlık

Kavmiyle beraber ateşe tapan Benî 'Âd isminde bir hükümdar vardır. Bu hükümdar, bir gece rüya görür.

b. Rüya

Benî 'Âd, rüyasında göklerin kapılarının açıldığını, dünyayı bir ışığın kapladığını, ışığın içerisinde bir tahtın olduğunu, tahtın üzerinde Hz. Muhammed'in oturduğunu, yanında ise dört dostunun bulunduğunu, tahtın sarayına indiğini, kendisinin de Hz. Muhammed'in ayağına kapanıp Müslüman olduğunu görür.

c. Uyanış

Benî 'Âd, uyandığında sarayının içinin nurla dolduğunu fark eder.

d. Sonuç

Benî 'Âd, abdest alıp iki rekât namaz kılar. Kendisi için yaptırdığı mescitte ömrünün sonuna kadar ibadet eder.

1. 5. Cefâyî: Dakâyıku'l-Hakâyık**Âmine'nin Rüyası (CDH)****a. Rüya**

Âmine, rüyasında kendisinden bir nurun çıktığını görür.

1. 6. Yahyâ b. Bahşî: Mevlid**1. 6. 1. Yahudi Kadının Rüyası (YBBM₁)****a. Hazırlık**

Bağdat'ta yaşayan Yahudi bir kadın vardır. Bu kadın, Müslüman komşusunun davranışlarıyla ilgili eşine sorduğu sorular vasıtasıyla Hz. Muhammed'i öğrenir. O gece mutlulukla uyur. Bir rüya görür.

b. Rüya

Yahudi kadın, rüyasında çeşitli konuşmaların ardından Hz. Muhammed tarafından imana davet edilir. O, böylece Müslüman olur.

c. Uyanış

Kadın, uykusundan uyanıp ağlar. İçinde bulunduğu aşk hâliyle sahip olduklarının tamamını Hz. Muhammed'in yoluna adar.

d. Sonuç

Kadın, yılda bir kez Hz. Muhammed'in mevlidini okutmaya ve halkı doyurmaya karar verir.

1. 6. 2. Yahudi'nin Rüyası (YBBM₂)**a. Hazırlık**

Yahudi kadın, sabah vakti eşini mutlu bir hâlde görür. Ona selam verip mutluluğunun nedenini sorar.

b. Rüya

Yahudi, eşine rüyasında Hz. Muhammed'in önünde iman ettiğini kendisinin de rüya hâli sırasında gördüğünü ve Müslüman olduğunu söyler.

c. Sonuç

Yahudi, eşine Hz. Muhammed'in mevlidini okutmayı ve halkı doyurmayı teklif eder. Kendilerine yardım ve iyiliği âdet edinip ibadet ettikleri için Hz. Muhammed'in huzurunda kabul edilenlerden olurlar.

1. 6. 3. Dindar Kadının Oğlunun Rüyası (YBBM₃)**a. Hazırlık**

Dindar bir kadın, oğluna bir filoriyi miras bırakır. Delikanlı, bu mirası az bulur. Bu düşünceyle yürürken birdenbire kölelerin bir yerde toplanıp mevlid okuduklarını görür. Onların yanına gelir ve okunan mevlidi dinler. O gece orada kalır. Uyku hâli sırasında bir rüya görür.

b. Rüya

Dindar kadının oğlu, rüyasında kıyamet gününü görür. Tellalların cennete girip mutlu olmak isteyen kişileri çağırdıklarını duyar. Bu sırada, mevlidde hazır bulunanların tamamı cennete

girerler. Delikanlı, gördüğü yüce bir saraya girmek ister. Ancak orada bulunanlardan bu saraya mevlid okuyanların girebileceğini öğrenir.

c. Uyanış

Dindar kadının oğlu, uyandığında ağlar.

d. Sonuç

Dindar kadının oğlu, kendisine miras kalan filoriyle yemek alır. Mevlid okutup halkı doyurur. Vefat edinceye kadar bu davranışını alışkanlık hâline getirdiği için gülümseyerek ahirete göçer.

1. 6. 4. Abdullah'ın Rüyası (YBBM₄)

a. Rüya

Abdullah, rüyasında bir zincirin belinden çıktığını, ucunun Arş'a ulaştığını görür.

b. Tabir

Tabirciler, Abdullah'ın rüyasını soyundan ileride peygamber olacak bir çocuğun geleceğini ve bu çocuğun Arş'a yükseleceğini söyleyerek tabir ederler.

c. Sonuç

Abdullah, rüyasının tabirini dinleyip mutlu olur. Âmine, o gece Abdullah'tan hamile kalır.

1. 6. 5. Hz. Hatice'nin Rüyası (YBBM₅)

a. Rüya

Hız. Hatice, rüyasında Güneş'in gökyüzünden inip evine girdiğini, ışığının Mekke'deki evleri aydınlıkla doldurduğunu görür.

b. Tabir

Hız. Hatice, rüyasını amcasına anlatır. Amcası Hız. Hatice'ye ahir zaman peygamberi ve nebilerin önde bulunanının eşi olacağını söyler.

c. Sonuç

Amcasının tavsiyesi üzerine Hız. Hatice, Hız. Muhammed'in talihi olduğunu düşünerek bir müddet daha sabretmeye karar verir.

1. 6. 6. Hz. Ebû Bekir'in Rüyası (YBBM₆)

a. Hazırlık

Hız. Ebû Bekir, bir gün ticaret yapmak için Şam ülkesine gider. Orada konakladığı gece bir rüya görür.

b. Rüya

Hız. Ebû Bekir, rüyasında Güneş'in Ay ile beraber yeryüzüne inip önüne konduklarını görür. Tutarak onları eline alır. Kıyafetini giydirip onlara sarılır.

c. Tabir

Hız. Ebû Bekir, bir muabbire gidip rüyasını anlatır. Muabbir, onunla ilgili birtakım bilgileri öğrendikten sonra Hız. Muhammed adında bir kişinin ortaya çıkacağını, ahir zaman peygamberi olan o kişinin zamanında vezirlik makamına ulaşacağını ve ardından halifesi olacağını söyleyerek rüyayı tabir eder.

d. Sonuç

Hız. Ebû Bekir, yola çıkıp Hız. Muhammed'in huzuruna gelir. Hız. Muhammed, onu imana davet eder. Hız. Ebû Bekir ise Hız. Peygamber'den mucize göstermesini ister. Hız. Muhammed'in Şam'da görüştüğü rahibin sözlerinin mucize olarak yeterli olduğunu söylemesi üzerine Hız. Ebû Bekir, Müslüman olur.

1. 7. Hacı Mustafaoğlu (Za'îf): Mecmaü'l-Envâr

1. 7. 1. Yahudi Kadının Rüyası (HMME₁)

a. Hazırlık

Bağdat'ta yaşayan Yahudi bir kadın vardır. Bu kadın, Müslüman komşusunun davranışlarıyla ilgili eşine birtakım sorular sorar. Böylece Hz. Muhammed'i öğrenir. O gece bir rüya görür.

b. Rüya

Yahudi kadın, rüyasında Hz. Muhammed'i görür. Çeşitli konuşmaların ardından Hz. Muhammed, Yahudi kadını imana davet eder. Yahudi kadın, Müslüman olur.

c. Uyanış

Kadın, uykusundan uyandığında ağlar. İçinde bulunduğu aşk hâliyle sahip olduklarının tamamını Hz. Muhammed'in yoluna adar.

d. Sonuç

Kadın, yılda bir kez onun mevlidini okutmaya ve halkı doyurmaya karar verir.

1. 7. 2. Yahudi'nin Rüyası (HMME₂)

a. Hazırlık

Yahudi kadın, sabah vakti eşini mutlu bir hâlde görür. Ona mutlulukla selam verip davranışlarının nedenini sorar.

b. Rüya

Yahudi, eşine bu geceki rüyasını kendisinin de rüya hâlinde gördüğünü ve iman getirip Müslüman olduğunu söyler.

c. Sonuç

Yahudi ve eşi, yılda bir kez Hz. Muhammed'in mevlidini okutmayı ve halkı doyurmayı âdet edinirler. Yardım ve iyilikte bulunmayı, Tanrı'ya ibadet etmeyi âdet edindikleri için Hz. Muhammed'in huzurunda kabul edilenler arasında yer alırlar.

1. 7. 3. Dindar Kadının Oğlunun Rüyası (HMME₃)

a. Hazırlık

Dindar bir kadın, oğluna miras olarak bir filori bırakır. Genç delikanlı, bu mirası az bulur. Bu düşünceyle yürürken birdenbire kölelerin bir yerde toplanıp mevlid okuduklarını görür. Onların yanına gelir ve okunan mevlidi dinler. O gece orada kalır. Uyku hâli sırasında bir rüya görür.

b. Rüya

Dindar kadının oğlu, rüyasında kıyamet gününü ve tellalların cennete girip mutlu olmak isteyen kişileri çağırdıklarını görür. Bu sırada, mevlidde hazır bulunanların tamamı cennete girerler. Delikanlı, gördüğü yüce bir saraya girmek ister. Ancak kendisine izin verilmez. Bu saraya mevlid okuyanların girebileceğini orada bulunanlardan öğrenir.

c. Uyanış

Dindar kadının oğlu, uyandığında ağlar.

d. Sonuç

Dindar kadının oğlu, kendisine miras kalan filoriyle yemek alıp halkı doyurur. Mevlid okutur. Bu davranışını alışkanlık hâline getirdiği için mutlu bir hâlde vefat eder.

1. 7. 4. Abdullah'ın Rüyası (HMME₄)

a. Rüya

Abdullah, rüyasında bir zincirin belinden çıktığını, ucunun Arş'a ulaştığını görür.

b. Tabir

Tabirciler, Abdullah'ın rüyasını bir çocuğu olacağını, daha sonra bu çocuğun peygamber olup Arş'a yükseleceğini söyleyerek tabir ederler.

c. Sonuç

Abdullah, rüyasının tabirini dinleyip şaşırır.

1. 7. 5. Halîme'nin Rüyası (HMME₅)

a. Hazırlık

Halîme, güzel yüzlü ve düzgün konuşan bir kadındır. Sütannelik yapmak ister. Ancak emzirmek için bir çocuk bulamaz. Bu sırada, Abdülmuttalib ile karşılaşır. Abdülmuttalib, Halîme'ye yetim bir çocuğunun olduğunu söyleyip sütannesi olmasını ister. Halîme, eşinin yanına gelip Abdülmuttalib'in teklifini ona iletir. Eşiyle beraber sabah gidip çocuğu almaya karar verirler. Halîme, o gece bir rüya görür.

b. Rüya

Halîme, rüyasında güzel, buzdan soğuk, süttten beyaz bir su görür. Orada sultanlara benzeyen bir yiğit durmaktadır. Bu yiğit, elini Halîme'nin sağ göğsü üzerine koyup gördüğü sudan doyuncaya kadar içmesini söyler. Kendisini de Tanrı'nın elçisi olarak tanıtır.

c. Sonuç

Halîme ve eşi, sabah olduğunda Abdülmuttalib'in evine gidip çocuğu alırlar.

1. 8. İpsalalı Ebu'l-Hayr: Mevlid

1. 8. 1. Yahudi Kadının Rüyası (İEHM₁)

a. Hazırlık

Bağdat'ta yaşayan Yahudi bir kadın vardır. Bu kadın, Müslüman komşusunun davranışlarıyla ilgili eşine sorduğu sorularla Hz. Muhammed'i öğrenir. O gece bir rüya görür.

b. Rüya

Yahudi kadın, rüyasında Hz. Muhammed'i görür. Çeşitli konuşmaların ardından Hz. Muhammed, Yahudi kadını imana davet eder. Yahudi kadın, Müslüman olur.

c. Uyanış

Kadın, uykusundan uyandığında sahip olduklarının tamamını Hz. Muhammed'in yoluna adar.

d. Sonuç

Kadın, yılda bir kez Hz. Muhammed'in mevlidini okutmaya ve halkı doyurmaya karar verir.

1. 8. 2. Yahudi'nin Rüyası (İEHM₂)

a. Rüya

Yahudi, gece eşinin rüyasında Tanrı'nın elçisine ulaştığını ve Müslüman olduğunu görür.

b. Anlatış

Yahudi, rüyasını anlatır. Kendisinin de iman ettiğini söyler. Tanrı'nın elçisine doğrulukla uymayı, itaat etmeyi ve mevlid okutmayı âdet hâline getirmeyi teklif eder.

c. Sonuç

Yahudi ve eşi, söz verdikleri gibi hareket ederler. Müslüman olurlar. Yılda bir kez mevlid okutup halkı doyururlar. Bu nedenle kendilerine iman elbisesi verilir.

1. 8. 3. Abdullah'ın Rüyası (İEHM₃)**a. Rüya**

Abdullah, rüyasında belinden uzun bir zincirin çıktığını görür. Zincirin ucu gökyüzüne doğru yükselir ve Arş'a ulaşır.

b. Tabir

Rüyasını bir tabirciye anlatır. Tabirci, dünyaya gelecek oğlunun yüce bir peygamber olup Arş'a yükseleceğini söyler.

c. Sonuç

Abdullah'ın eşi Âmine, o gece hamile kalır. Böylece Abdullah'ın alnındaki nur, Âmine'ye geçer.

1. 9. Hamdullah Hamdî: Ahmediyye**Âmine'nin Rüyası (HHA)****a. Hazırlık**

Âmine, doğum anı sırasında ansızın uykuya dalar. Bir rüya görür.

b. Rüya

Âmine, rüyasında ince ve hoş bir nurun kendisinden çıktığını görür.

c. Sonuç

Âmine, uyandığında evindeki nurla kâinatın dolduğunu fark eder.

1. 10. Celâl Muhibbî: Mevlid**1. 10. 1. Yahudi Kadının Rüyası (CMM₁)****a. Hazırlık**

Bağdat'ta yaşayan Yahudi bir kadın vardır. Bu kadın, Müslüman komşusunun davranışlarıyla ilgili eşine sorular sorar. Böylece Hz. Muhammed'i öğrenir. O gece bir rüya görür.

b. Rüya

Yahudi kadın, rüyasında Hz. Muhammed'i görür. Çeşitli konuşmaların ardından Hz. Muhammed'in iman telkin etmesiyle Müslüman olur.

c. Uyanış

Kadın, uykusundan uyandığında ağlar.

d. Sonuç

Kadın, içinde bulunduğu aşk hâliyle sahip olduklarının tamamını Hz. Muhammed'in yoluna adar. Yılda bir kez mevlidini okutmaya ve halkı doyurmaya karar verir.

1. 10. 2. Yahudi'nin Rüyası (CMM₂)**a. Hazırlık**

Yahudi kadın, uykusundan uyanmasının ardından eşine gördüğü rüyayı anlatır.

b. Rüya

Yahudi kadının eşi, bu duruma üzülürken bir gece o da aynı rüyayı görür.

c. Anlatış

Yahudi, sabah vakti mutluluk içerisinde uyanır. Eşine dün gece gördüğü rüyayı anlatıp dürüst bir şekilde iman getirdiğini, sahip olduklarının tamamını onun yoluna koyduğunu söyler. Tanrı'nın elçisine doğrulukla uymayı, itaat etmeyi ve mevlid okutmayı âdet hâline getirmeyi teklif eder.

c. Sonuç

Yahudi ve eşi, söz verdikleri gibi hareket ederler. Yılda bir kez mevlid okutup halkı doyururlar. Bu nedenle kendilerine iman elbisesi verilir.

1. 10. 3. Dindar Kadının Oğlunun Rüyası (CMM₃)

a. Hazırlık

Dinin emir ve yasaklarına uygun hareket eden, dünyanın süslerinden ve makamlarından vazgeçmiş bir kadın, genç yaştaki oğluna miras olarak bir filori bırakır. Delikanlı, mirası az bulur. Bunu düşünüp yürürken insanların toplanıp mevlid okuduklarını görür. Mutluluk içerisinde mevlidi dinleyip orada kalır. Gece bir rüya görür.

b. Rüya

Rüyasında kıyamet gününün geldiğini, tellalların bağırarak cennete girmek isteyenleri çağırdıklarını görür. Mevlidde hazır bulunanlar cennete girerler. Genç delikanlı ise gördüğü yüce bir saraya girmek ister. Ancak kendisine girmek için izin verilmez. Orada bulunanlardan bu saraya mevlid okuyanların girdiğini öğrenir.

c. Uyanış

Genç, uykusundan uyanıp ah eder.

d. Sonuç

Genç, elindeki filoriyle yiyecek alır. Mevlid okutup halka dağıtır. Vefat edinceye kadar her yıl bunu âdet edinir. Bu nedenle mutlu bir hâlde vefat eder.

1. 10. 4. Halîme'nin Rüyası (CMM₄)

a. Hazırlık

Halîme, Benî Sa'd-ı Halîm adındaki bir kabileye mensuptur. Bir gece rüya görür.

b. Rüya

Halîme, dünyayı bir ışığın kapladığını ve o ışığın içerisinde bir delikanlının geldiğini görür. Bu delikanlının adı, Ahmed'dir. Halîme'ye kendisini emziren olduğunu ve Mekke'ye gelip kendisini bulmasını söyler.

c. Uyanış

Halîme, uykusundan uyanır. Evinin içerisinde bir kokuyla dolduğunu fark eder. Kendisi de doymuş ve şişmanlamıştır. Mutluluktan içi içine sığmaz.

d. Sonuç

Eşine gördüğü rüyayı anlatır. Beraberce yola çıkıp Mekke'ye gelirler. Böylece Hz. Muhammed'e sütanne olur.

1. 11. Kara Vâiz: Mevlid**Halîme'nin Rüyası (KVM)****a. Rüya**

Halîme, bir gece rüyasında çevresinde güzel ağaçların olduğu bir havuz görür. Havuzun yanında duran yiğit, Halîme'ye havuzun suyundan doyuncaya kadar içmesini söyler. Halîme, kendisine söylenilen üzerine hareket eder.

b. Uyanış

Resim kadar güzel Halîme, rüyasından mutlulukla uyanır.

c. Sonuç

Eşiyle beraber Kâbe'ye giderler.

1. 12. Recâî: Mevlid**1. 12. 1. Abdullah'ın Rüyası (RM₁)****a. Hazırlık**

Abdullah, bir gece ansızın uykusunda şaşkıncu bir rüya görür.

b. Rüya

Göbeğinden bir altın zincir çıkar. Yeryüzünden Arş'a kadar uzanır.

c. Uyanış

Abdullah, uykudan uyanıp gözünü açtığı anda korkudan uzaklaşır. Sabah olduğunda orada herkesten gizli yaşayan bir rahibe gidererek rüyasını anlatır.

d. Tabir

Rahip, Abdullah'ın Ahmed sıfatını ve Muhammed adını taşıyan bir çocuğunun dünyaya geleceğini ve bu çocuğun ahir zaman peygamberi olarak Tanrı'nın elçilerinin önünde bulunacağını söyleyince söyler.

e. Sonuç

Abdullah, mutlu bir hâlde evine gelip eşi Âmine'ye gördüğü rüyayı ve tabirini anlatır.

1. 12. 2. Hz. Muhammed'in Rüyası (RM₂)**a. Hazırlık**

Hz. Muhammed, kırk yaşındadır. Ansızın bir rüya görür.

b. Rüya

Rüyasında Hz. Muhammed'e Tanrı'nın emri ulaşır. İlk vahyi alır.

1. 13. Ayasofya Müezzini Kemal: Mevlid**Dindar Kadının Oğlunun Rüyası (AMKM)****a. Hazırlık**

Dindar bir kadın, oğluna miras olarak bir filori bırakır. Mirası az bulan delikanlı, düşünceli bir hâlde yürürken insanların toplanıp mevlid okuduklarını fark eder. Mutluluk içerisinde mevlidi dinleyip orada kalır. Gece bir rüya görür.

b. Rüya

Rüyasında kıyamet gününün geldiğini, tellalların bağırarak cennete girmek isteyenleri çağırdıklarını görür. Mevlidde hazır bulunanlar, cennete girerler. Genç ise gördüğü yüce bir saraya girmek ister. Ancak kendisine girmek için izin verilmez. Orada bulunanlardan bu saraya mevlid okuyanların girdiğini öğrenir.

c. Uyanış

Delikanlı, uykusundan uyanıp ah eder.

d. Sonuç

Delikanlı, elindeki filoriyle yiyecek alır. Mevlid okutup halka dağıtır. Vefat edinceye kadar her yıl bunu âdet edinir. Bu nedenle mutlu bir hâlde vefat eder.

1. 14. Behiştî: Vilâdet-i Resûl

1. 14. 1. Âmine'nin Rüyası (BVR₁)

a. Rüya

Âmine, rüyasında dünyanın bir ışıkla dolduğunu görür. Tanımadığı bir kişi, gökyüzünden inerek Âmine'yi Hz. Peygamber'in doğumuyla müjdelir. Ona Muhammed adını verip saygı göstermesini söyler.

b. Uyanış

Âmine, uykusundan kalbi geceki aydınlıkla dolu bir hâlde uyanır.

c. Sonuç

Âmine, gizli sır ortaya çıktığı için Tanrı'ya şükredip çok dua eder.

1. 14. 2. Halîme'nin Rüyası (BVR₂)

a. Rüya

Halîme, bir gece rüyasında kendisini su kenarında dururken görür. Bir melek, ona dünya kirinden temizlenmesi için bu suya girmesini söyler. Daha sonra onu Kâbe şehrine gidip Ahmed isimli bir çocuğa sütanne olması için yönlendirir.

b. Uyanış

Halîme, uyandıığında son derece mutlu olur. Rüyasını eşi Hâris'e anlatır.

c. Tabir

Hâris, gönlünde üzüntü bırakmamasını, yola çıkmaları gerektiğini ve bunun kendilerine Tanrı'nın emri olduğunu bildiğini söyler.

c. Sonuç

Halîme ve Hâris, rüyanın işaret ettiği gibi davranırlar.

1. 15. Nasîbî: Mevlid

1. 15. 1. Yahudi Kadının Rüyası (NM₁)

a. Hazırlık

Bağdat'ta yaşayan Yahudi bir kadın vardır. Bu kadın, Müslüman komşusunun davranışlarıyla ilgili eşine sorular sorar. Böylece Hz. Muhammed'i öğrenir. O gece bir rüya görür.

b. Rüya

Yahudi kadın, rüyasında Hz. Muhammed'i görür. Çeşitli konuşmaların ardından Hz. Muhammed, Yahudi kadını imana davet eder. Yahudi kadın, Müslüman olur.

c. Uyanış

Kadın, uykusundan uyandığında ağlar.

d. Sonuç

Kadın, içinde bulunduğu aşk hâliyle sahip olduklarının tamamını Hz. Muhammed'in yoluna adar. Yılda bir kez onun mevlidini okutmaya ve halkı doyurmaya karar verir.

1. 15. 2. Yahudi'nin Rüyası (NM₂)**a. Hazırlık**

Yahudi kadın, uykusundan uyanmasının ardından eşine gördüğü rüyayı anlatır.

b. Rüya

Yahudi, eşine gördüğü rüyayı kendisinin de rüya hâlinde deneyimlediğini söyler.

c. Anlatış

Yahudi, iman getirdiğini, sahip olduklarının tamamını Hz. Muhammed'in yoluna koyduğunu anlatır. Tanrı'nın elçisine doğrulukla uymayı, itaat etmeyi ve mevlid okutmayı âdet hâline getirmeyi teklif eder.

c. Sonuç

Yahudi ve eşi, söz verdikleri gibi hareket ederler. Yılda bir kez mevlid okutup halkı doyururlar. Bu nedenle kendilerine iman elbisesi verilir.

1. 15. 3. Dindar Kadının Oğlunun Rüyası (NM₃)**a. Hazırlık**

Dinin emir ve yasaklarına uygun hareket eden bir kadın, oğluna miras olarak bir filori bırakır. Delikanlı, mirası az bulur. Bunu düşünüp yürürken insanların toplanıp mevlid okudukları bir yere gelir. Mutluluk içerisinde mevlidi dinleyip orada kalır. Gece bir rüya görür.

b. Rüya

Rüyasında kıyamet gününün geldiğini, tellalların bağırarak cennete girmek isteyenleri çağırıldıklarını görür. Mevlidde hazır bulunanlar cennete girerler. Delikanlı ise gördüğü yüce bir saraya girmek ister. Ancak kendisine girmek için izin verilmez. Orada bulunanlardan bu saraya mevlid okuyanların girdiğini öğrenir.

c. Uyanış

Delikanlı, uykusundan uyanıp ah eder.

d. Sonuç

Delikanlı, elindeki filoriyle yiyecek alır. Mevlid okutup halka dağıtır. Vefat edinceye kadar her yıl bunu âdet edinir. Bu nedenle mutlu bir hâlde vefat eder.

1. 15. 4. Abdülmuttalib'in Rüyası (NM₄)**a. Hazırlık**

Abdülmuttalib, sıkıntılı bir hâlde bir gece Kâbe'ye gidip orada uyur. Bu sırada, bir rüya görür.

b. Rüya

Abdülmuttalib, rüyasında arkasından bir ağacın çıktığını görür. Bu benzersiz ağacın dalları Doğu'ya ve Batı'ya ulaşır. Yaprakları ise dünyayı kaplar.

c. Tabir

Abdülmuttalib, bilgi sahibi bir rüya tabircisine rüyasını anlatır. Tabirci, soyundan gelecek bahtı açık bir çocuğun emrinin Doğu'ya ve Batı'ya ulaşacağını söyler.

d. Sonuç

Bu rüyadan kısa bir süre sonra Abdullah dünyaya gelir.

İncelediğimiz rüyalarda rüya sahipleri; peygamberler, tarihi kişilikler ve tanımadıkları kişiler tarafından bilgilendirilirler. Bununla beraber rüya hâli sırasında rüya sahibinin vücudundan zincir veya ağacın çıkması, nurun kâinatı aydınlatması ve nur içinde beliren bir kişinin bilgi veya müjde vermesi olağanüstü niteliklere sahip olaylardır. Ayrıca rüya sahipleri, bu rüyaları sayesinde din de değiştirirler. Bu gibi özellikleri nedeniyle incelediğimiz edebî rüya metinlerinin masallara yaklaştığını söyleyebiliriz.

2. Rüyaların Sınıflandırılması

Çalışmamızın bu bölümünde, edebî rüya metinlerini üç farklı başlık altında değerlendireceğiz.

2. 1. İslami Kabullere Göre Edebî Rüyalar

XV. asır mevlidlerindeki edebî rüya metinlerini İslami rüya kabulleri açısından Rahmani-edebî rüyalar başlığı altında değerlendirmemiz mümkündür. Bu rüyalar, edebî bağlamda görüldüğü gibi gerçekleşen, kişinin Hz. Peygamber'i, din büyüklerini, velileri, şeyhleri veya melekleri gördüğü, ilahi bilgiler ve yönlendirmeler aldığı, açık ya da sembolik yaşantılardır. Rahmani-edebî rüyalarda, rüyanın içerdiği olay ya da öğelerin eserin ilerleyen bölümlerinde gerçekleşecek bir başka olaya işaret etmesi gerekir (Sarıkaya 2017: 192).

2. 1. 1. Tanrı'nın Kişiye Nida Ettiği Rahmani-Edebî Rüyalar

Rüya sahibinin doğrudan Tanrı tarafından bilgilendirildiği ya da yönlendirildiği rüyalar (Sarıkaya 2017: 192). Bu rüyaların XV. asırdaki tek örneği Recâî mevlidindeki Hz. Muhammed'in rüyasıdır (RM₂).

2. 1. 2. Hz. Peygamber'in Görüldüğü Rahmani-Edebî Rüyalar

Rüya sahibinin Hz. Peygamber'i gördüğü, onun vasıtasıyla ikaz edildiği veya yönlendirildiği rüyalar (Sarıkaya 2017: 192).

XV. asır mevlidlerinde anlatılan Yahudi kadının rüyası, bu rüya türünün ilk ve en belirgin örneğidir. Yahudi kadın, rüyasında Hz. Peygamber'in aracılığıyla Müslüman olur (AM₁-YBBM₁-HMME₁-İEHM₁-CMM₁-NM₁). Bu rüyaların diğer bir örneği ise Yahudi'nin rüyasıdır. Yahudi, Hz. Muhammed'i rüyasında görüp iman eder (AM₂-YBBM₂-HMME₂-İEHM₂-CMM₂-NM₂). Halîme, rüyasında Hz. Peygamber tarafından bilgilendirilir ve Mekke'ye gitmesi için yönlendirilir (AM₆-CMM₄). Sinanoğlu'nun *Ümîzü'l-Müznibîn*'inde Benî 'Âd, rüya hâlinde Hz. Muhammed'i görür. Böylece Müslüman olur (SÜM₃).

2. 1. 3. Diğer Peygamberlerin Görüldüğü Rahmani-Edebî Rüyalar

Rüya sahiplerinin Hz. Muhammed'in haricinde diğer peygamberleri gördükleri rüyalar (Sarıkaya 2017: 193). XV. asır mevlidlerinde, bu başlık altında değerlendirebileceğimiz tek rüya örneği Hâfî'nin *Zâdü'l-Me'âd*'inde anlatılan Halîme'nin rüyasıdır (HZM₄). Halîme, rüyasında Hz. İbrahim vasıtasıyla Mekke'ye gitmesi için yönlendirilir.

2. 1. 4. Meleklerin Görüldüğü Rahmani-Edebî Rüyalarda

Rüya sahibinin bir melek aracılığıyla bilgilendirilip yönlendirildiği rüyalar (Sarıkaya 2017: 193). Hâfî'nin Zâdü'l-Me'âd'ında anlatılan Hz. Muhammed'in rüyasında Cebrail, Tanrı'nın emriyle gelir. Hz. Peygamber ile miraç için yola çıkarlar (HZM₅).

2. 1. 5. Kişilerin Yönlendirme veya Bilgilendirme Yaptığı Rahmani-Edebî Rüyalarda

Rüya sahiplerinin aile fertleri başta olmak üzere çeşitli kişilerce bilgilendirilip yönlendirildikleri rüyalar (Sarıkaya 2017: 195). Bununla beraber tanınmayan kişilerle, edebî rüya metninde kim olduğu doğrudan ifade edilmeyen kişileri de bu başlık altında değerlendirmemiz mümkündür.

Mevlid metinlerinde anlatılan rüyasında Âmine, tanımadığı bir kişi vasıtasıyla Hz. Muhammed'in doğumu hakkında bilgilendirilir (FKR₂-HZM₂-BVR₁). Halîme, rüyasında gördüğü tanımadığı kişilerce Mekke'ye gitmesi için yönlendirilir (FKR₃-SÜM₁-HMME₅-KVM-BVR₂).

2. 1. 6. Sembolik Rahmani-Edebî Rüyalarda

Rüya sahibinin sembolik nitelikler taşıyan çeşitli öge ve olaylarla bilgilendirilip yönlendirildiği rüyalar (Sarıkaya 2017: 196).

Dindar kadının oğlunun rüyasında mevlid okuma/ okutma, cennete ulaşmak isteyen kişilerin yerine getirmesi gereken sembolik bir ögedir (AM₃-YBBM₃-HMME₃-CMM₃-AMKM-NM₃). Ağaç, Abdülmuttalib'in rüyalarında Hz. Muhammed'in doğumunu müjdelir (AM₄-NM₄). Ahmed'in eserinde anlatılan Halîme'nin rüyası da ağaç sembolü üzerine yoğunlaşır (AM₇). Zincir de Hz. Muhammed'in doğumu ve peygamberliğiyle ilgili görülen rüyalarda sembol olarak karşımıza çıkar (AM₅-HZM₃-YBBM₄-HMME₄-İEHM₃-RM₁). Kuş, Abbâs'ın rüyalarında Hz. Muhammed'i sembolize eder (FKR₁-HZM₁). Ay ve Güneş ise Hz. Ebû Bekir'in rüyalarında Hz. Muhammed'in yanı sıra rüya sahibinin Müslüman olması, vezirlik ve halifelik makamına ulaşmasıdır (SÜM₂-YBBM₆). Yahyâ b. Bahşî'nin eserinde Hz. Hatice, rüyasında Güneş'in gökyüzünden indiğini görür (YBBM₅). Rüya, sahibinin dünya ve ahiret hükümdarlığına ulaşacak olan Hz. Muhammed ile evliliğine işaret eder. Bu başlık altında Âmine'nin nur, aydınlık ve ışık gördüğü rüyaları da değerlendirebiliriz (CDH-HHA).

2. 2. Kaynaklarına Göre Edebî Rüyalarda

Çalışmamızda incelediğimiz Abdülmuttalib, Halîme, Hz. Hatice ve Hz. Ebû Bekir'in rüyalarının kaynağı Erzurumlu Darîr'in *Siyer-i Nebî* adlı eseridir.

Siyer-i Nebî'de anlatılan rüyasında Abdülmuttalib, bir gece belinden beyaz ve dört uçlu bir zincirin çıktığını görür. Zincirin uçları sırasıyla gökyüzüne, yeryüzüne, Doğu'ya ve Batı'ya uzanır. Yeryüzüne ulaşan uç budaklanır ve meyveli bir ağaç olur. O ağacın yapraklarının gölgesinde iki nurani kişi vardır. Abdülmuttalib, bu kişilere kim olduklarını sorar. Onların Hz. Nuh ve Hz. İbrahim olduklarını öğrenir. İki peygamber, Abdülmuttalib'i dinlenmek için yanlarına çağırırlar. Abdülmuttalib, uyandığında bir tabirciye giderek rüyasını anlatır. Tabirci, soyundan bir çocuğun geleceğini, dünyayı hâkimiyetine alacağını, onun alnındaki nurun da çocuğuna geçeceğini söyler. Abdülmuttalib, rüyasının tabirini dinleyip mutlu olur. Âmine, o gece hamile kalır (Darîr 2004: I/ 156).

Erzurumlu Darîr'in eserine göre Halîme, Sadoğulları kabilesine mensuptur. Bir gün kabilesinden birkaç kadınla kıra gider. Beraberce ot toplayıp yerler. İkinci vaktinde evlerine dönerler. O gece Halîme, rüyasında büyük bir su kenarında dururken güzel bir yiğidin geldiğini görür. Yüzü dolunaya benzeyen bu yiğit, Halîme'nin elini tutar. Onu ırmak kenarına götürüp suda yıkanmasını ister. Halîme, elbiselerini çıkarır. İrmakta yıkanıp geri döner. Yiğit, Halîme'ye sudan içmesini söyler. Bunun üzerine Halîme, şekerden tatlı, kardan soğuk olan bu sudan içer. Yiğit,

Halîme'ye Âmine'nin yetim çocuğuna sütanne olacağını müjdeler. Ahir zaman peygamberi olan o çocuğun vesilesi ve Tanrı'nın izniyle zenginliğe, kabilesinin ise bolluğa kavuşacağını söyler. Halîme, uyandığında rüyasını eşi Hâris'e anlatır. Daha sonra kabilesindeki kadınlarla kıra ot toplamaya gider. Bu sırada, gaipten bir ses duyar. Böylece gördüğü rüyanın gerçek olduğunu anlar. Hazırlık yapıp eşiyle beraber Mekke'ye gelir (Darîr 2004: I/ 271-272).

Siyer-i Nebî'de anlatılan rüyasında Hz. Hatice, gökten bir ayın yeryüzüne inip koynuna girdiğini görür. Rüyasını Varaka b. Nefel'e anlatır. Varaka b. Nefel, bu rüyayı dünyaya gelecek bir peygamberle evleneceğini söyleyerek yorumlar (Darîr 2004: I/ 457).

Erzurumlu Darîr'in *Siyer-i Nebî*'sinde anlatılan ve çalışmamız içerisinde değerlendireceğimiz diğer rüyalar ise Hz. Ebû Bekir'e aittir. Hz. Ebû Bekir, Tanrı'nın elçisine peygamberliğin gelmesinden on beş yıl önce bir gece yatarken bir rüya görür. Rüyasında, Ay gökten yere iner. Tihame Dağı'nın üzerine konar. Orada paramparça olup dağılır. Daha sonra tekrar bir araya gelir ve gökyüzüne çıkar. Ancak parçalarından bir tanesi Hz. Ebû Bekir'in kucağına gelir. Hz. Ebû Bekir, o parçayı alıp bağrına basar. Uyandığında evindeki rüya tabiri kitabına bakar. Mekke şehrinde yakın zamanda bir peygamberin doğacağını öğrenir. Bunun üzerine gelecek olan Tanrı'nın elçisine iman edeceğini söyler. Hz. Ebû Bekir, Hz. Muhammed'in peygamber olarak dini tebliğe başladığı günlerde ticaret için Şam'a gider. Yolculuk sırasında rüyasında kendisini bir denizde köpükler içerisinde görür. Boğulacağını hissettiğinde denizin içerisinde nurdan bir direk çıkıp gökyüzüne yükselir. Hz. Ebû Bekir, eliyle dünyayı aydınlatan bu direğe tutunur. Daha sonra deniz içerisindeki insanları o ışığa davet eder. Yolculuğu sırasında gerçekleşen ikinci rüyasında ise Mekke'den hilalin doğup yükseldiğini görür. Ay, yükselerek dolunay hâlini alır. Çevresindeki yıldızlar onun aydınlığında kaybolur. Daha sonra Ay aşağıya düşüp görünmez olur. İnsanlar, bölük bölük yere düşen dolunayı aramaya başlarlar. Hz. Ebû Bekir, insanlara dolunayın yanında olduğunu söyleyerek onları da çağırır.

Hz. Ebû Bekir, her iki rüyasını da Bahîrâ'dan başka bir kişinin yorumlayamayacağını düşünür. İşlerini bitirmesinin ardından Şam'dan Hicaz'a doğru yola çıkar. Yolda Bahîrâ'nın mabedine uğrar. Burada Bahîrâ'ya gördüğü rüyaları anlatır. Bahîrâ, Hz. Ebû Bekir'in ilk rüyasını Tanrı'nın elçisinin yaşadıkları yıl içerisinde görevlendirileceğini ve ona inanan ilk kişi olacağını söyleyerek yorumlar. İkinci rüyayı ise Tanrı'nın elçisinin adının dünyada duyulacağını ve vefatının ardından onun halifesi olacağını söyleyerek tabir eder. Hz. Ebû Bekir, Yemen'de Ezd kabilesine misafir olur. Burada Atkelân b. Hevâkin'den Hz. Muhammed'in vasıflarını öğrenir. Mekke yolculuğu sırasında gerçekleşen olayların da vasıtasıyla hızlıca Mekke'ye gelir. Hz. Muhammed, onu imana davet eder. Hz. Ebû Bekir'in delil ve alametinin ne olduğunu sorması üzerine Hz. Muhammed, Şam'da iki defa rüya gördüğünü söyler. Böylece Hz. Ebû Bekir, Müslüman olur (Darîr 2004: I/ 519-523).

Erzurumlu Darîr'in eserinde anlattığı bu rüyaların incelediğimiz mevlidlerde ufak değişikliklerle yer aldığı görülür. Bununla beraber Hz. Ebû Bekir'in gördüğü ilk rüya, incelediğimiz mevlid metinlerinde anlatılmaz.

Mevlid metinlerinde anlatılan Yahudi, Yahudi kadın ve dindar kadının oğlunun rüyalarının kaynağını Ebû Medyen Abdullah b. Sa'd-Allâh el-Hureyfiş'in *er-Ravzu'l-Fâik fî'l-Mevâiz ve'r-Rakâik* adlı Arapça eserinden aldığı kabul edilir (Kütük 2018: 138).

2. 3. Yapı Bakımından Edebî Rüyalar

XV. asır mevlidlerindeki edebî rüyalar, yapı bakımından iki başlık altında tasnif edilebilir.

2. 3. 1. Hazırlık Aşaması İçermeyen Rüyalar

2. 3. 1. 1. Rüya

Müellifin rüya sahibini tanıtmadığı rüya yapısıdır. Bu yapıda şair, doğrudan rüyayı anlatabilir. Bir kişinin rüya gördüğünü söylemekle de yetinebilir. Böylece okuyucu, doğrudan kahramanın rüyasıyla karşı karşıya kalır (Sarıkaya 2017: 235). Çalışmamızda değerlendirdiğimiz rüya metinlerinden sadece Cefâyî'nin eserinde anlatılan Âmine'nin rüyası bu yapıdadır (CDH).

2. 3. 1. 2. Rüya→Anlatış→Sonuç

Rüya sahibinin bir duygu hâliyle uyanıp rüyasını başka bir kişiye anlattığı ve daha sonra rüyanın sonuca bağlandığı rüya yapısıdır. Çalışmamızda değerlendirdiğimiz rüya metinlerinden ikisi bu yapıdadır (HZM₅-İEHM₂).

2. 3. 1. 3. Rüya→Tabir

Rüyadan sonra tabirine yer verilen rüya yapısıdır. İki olay halkasını birleştiren bir öge olan bu yapıdaki rüyalarda tabirler, çoğu zaman yüzeyseldir (Sarıkaya 2017: 235). Çalışmamızda değerlendirdiğimiz rüya metinlerinden sadece bir tanesi bu yapıdadır (HZM₃).

2. 3. 1. 4. Rüya→Tabir→Sonuç

Rüyanın anlatılmasının ardından tabir edilip bir sonuca bağlandığı rüya yapısıdır (Sarıkaya 2017: 236). Çalışmamızda değerlendirdiğimiz rüya metinlerinden dördü bu yapıdadır (YBBM₄-YBBM₅-HMME₄-İEHM₃).

2. 3. 1. 5. Rüya→Uyanış

Rüya sahibinin bir duygu hâliyle uyandığı rüya yapısıdır. Çalışmamızda değerlendirdiğimiz rüya metinlerinden sadece bir tanesi bu yapıdadır (HZM₂).

2. 3. 1. 6. Rüya→Uyanış→Sonuç

Rüya sahibinin metinde ifade edilen bir duygu hâliyle uyandığı ve doğrudan bir sonuca bağlanan rüya yapısıdır (Sarıkaya 2017: 236). Çalışmamızda değerlendirdiğimiz rüya metinlerinden ikisi bu yapıdadır (KVM-BVR₁).

2. 3. 1. 7. Rüya→Uyanış→Tabir

Kahramanın rüya görüp uyanmasının ardından önce rüyasının onda bıraktığı duygu hâlinin anlatıldığı, daha sonra rüyanın tabir edildiği rüya yapısıdır (Sarıkaya 2017: 236). Çalışmamızda değerlendirdiğimiz rüya metinlerinden sadece bir tanesi bu yapıdadır (FKR₁).

2. 3. 1. 8. Rüya→Uyanış→Tabir→Sonuç

Rüya sahibinin açıkça ifade edilen bir duygu hâliyle uyandığı, rüyanın tabir edilmesinin ardından sonuca bağlandığı rüyalardır (Sarıkaya 2017: 236). Çalışmamızda değerlendirdiğimiz rüya metinlerinden üçü bu yapıdadır (HZM₁-HZM₄-BVR₂).

2. 3. 2. Hazırlık Aşaması İçeren Rüyalar

2. 3. 2. 1. Hazırlık→Rüya

Şairin uzun bir hazırlık aşamasının ardından anlattığı rüyalardır. Bu yapıdaki rüyalarda, kahramanın tanıtıldığı ve birtakım olayların ayrıntılı olarak anlatıldığı görülür (Sarıkaya 2017: 237). Çalışmamızda değerlendirdiğimiz rüya metinlerinden sadece bir tanesi bu yapıdadır (RM₂).

2. 3. 2. 2. Hazırlık→Rüya →Uyanış

Eserden esere değişen uzunlukta bir hazırlık aşamasının ardından anlatılan ve rüya sahibinin açıkça ifade edilen bir duygu hâliyle uyandığı rüya yapısıdır (Sarıkaya 2017: 237). Çalışmamızda değerlendirdiğimiz rüya metinlerinden iki tanesi bu yapıdadır (AM₇-FKR₂).

2. 3. 2. 3. Hazırlık→Rüya→Anlatış→Sonuç

Hazırlık aşamasının ardından rüyaya, rüya sahibinin gördüğü rüyayı bir başka kişiye anlatmasına yer verilen ve bir sonuca bağlanan rüyalardır. Çalışmamızda değerlendirdiğimiz rüya metinlerinden ikisi bu yapıdadır (CMM₂-NM₂).

2. 3. 2. 4. Hazırlık→Rüya→Sonuç

Hazırlık kısmından sonra rüyanın anlatılıp sonuca bağlandığı yapıdır (Sarıkaya 2017: 238). Çalışmamızda değerlendirdiğimiz rüya metinlerinden beşi bu yapıdadır (AM₂-YBBM₂-HIMME₂-İEHM₃-HHA).

2. 3. 2. 5. Hazırlık→Rüya→Tabir→Sonuç

Hazırlık aşamasının ardından rüyanın ve tabirinin anlatılıp bir sonuca bağlandığı yapıdır (Sarıkaya 2017: 239). Çalışmamızda değerlendirdiğimiz rüya metinlerinden üçü bu yapıdadır (AM₄-YBBM₆-NM₄).

2. 3. 2. 6. Hazırlık→Rüya→Uyanış→Anlatış→Sonuç

Hazırlık aşamasının ardından rüyanın ve kahramanın uyanma anındaki duygu hâlinin verildiği, rüyanın anlatılmasının ardından bir sonuca bağlandığı yapıdır. Çalışmamızda değerlendirdiğimiz rüya metinlerinden sadece bir tanesi bu yapıdadır (SÜM₁).

2. 3. 2. 7. Hazırlık→Rüya→Uyanış→Sonuç

Hazırlık aşamasından sonra rüyanın anlatıldığı, kahramanın uyanma anındaki duygu hâlinin veriliş bir sonuca bağlandığı yapıdır (Sarıkaya 2017: 238). Çalışmamızda değerlendirdiğimiz rüya metinlerinden on altısı bu yapıdadır (AM₁-AM₃-AM₆-FKR₃-SÜM₃-YBBM₁-YBBM₃-HIMME₁-HIMME₃-İEHM₁-CMM₁-CMM₃-CMM₄-AMKM-NM₁-NM₃).

2. 3. 2. 8. Hazırlık→Rüya→Uyanış→Tabir→Sonuç

Hazırlık aşamasının ardından rüyanın anlatıldığı, rüya sahibinin uyanma anındaki duygu hâlinin verildiği, tabir edilmesinin ardından sonuca bağlandığı rüya yapısıdır (Sarıkaya 2017: 239). Çalışmamızda değerlendirdiğimiz rüya metinlerinden üçü bu yapıdadır (AM₅-SÜM₂-RM₁).

3. Rüyaların Tahlili

Çalışmamızın bu bölümünde, rüya metinlerini edebî, kültürel ve dinî ögeler açısından karşılaştırmalı bir şekilde inceleyeceğiz.

3. 1. Hz. Muhammed'in Rüyaları

İncelediğimiz mevlid metinlerinde, Hz. Muhammed'in iki rüyası anlatılır.

3. 1. 1. İlk Vahiy Rüyası

Teolojik bir terim olarak vahiy, Tanrı'nın insanlara ulaştırmak isteği emir, haber ve yasakları vasıtalı veya vasıtasız olarak gizli ve hızlıca peygamberlerine iletmesidir (Demirci 2011: 34). Vahiy, sadece peygamberlere özgü bir bilgi edinme vasıtasıdır. Rüya, sübjektif bir deneyim olmakla beraber getirdiği sorumluluklar bakımından vahyin küçük bir boyutudur. Bununla beraber rüya, kendisini gören kişi için bir anlam taşır. Bu bireysel deneyimin ikinci ya da üçüncü dereceden kişilerle paylaşılma zorunluluğu yoktur. Bu nedenle rüyalar, ilhama benzer. Kelâm âlimleri, ilhamın herkes için geçerli bilgi sunmadığını, rüya gibi bireysel bir deneyim olduğunu kabul ederler. İlham, peygamberlerin haricinde sadece mutasavvıflar tarafından bilgi kaynağı olarak görülür (Bilmen 2007: 19). Böylece toplumda istismarın önüne geçilir (Albayrak 1993: 222-223).

İslam'da rüya, vahyin vasıtasız olarak geliş şekillerindedir. Hz. Aişe'ye göre ilk vahiy rüyada gerçekleşmiştir (Buhârî 2008: 63). Vahyin vasıtasız bir şekilde rüyada gerçekleşmesine Saffât

sûresinin 101-113. ayetlerinde anlatılan Hz. İbrahim kıssası da örnek verilebilir (Kur'ân-ı Kerîm 2006: 448-449).

Recâi, eserinde Hz. Muhammed'in ilk vahyi almasını rüya olarak işler (RM₂). Hz. Muhammed'in kırk yaşına geldiği sırada Güneş, onun yüz güzelliğiyle süslenir. O, yaratılışının güzelliğiyle vasıflanmış, tabiatındaki yumuşaklık ve iyilikle son derece tanınmıştır. Buyruklarını yerine getirmek ve kendisine duyduğu şükranı belirtmek üzere Tanrı'ya tapınmada mücadele eder. Bir gün Tanrı'nın emri, ona rüyasında ansızın ulaşır. Tanrı, 'Ey ay yüzlü! Bu, sana müjde olsun. Bundan sonra peygamberlik kapısını aç. Ey dost! Zamanın yaklaşmıştır. Karanlığın örtüsünden dünya halkını ikaz et. Sana Kur'ân'ı gönderiyorum. Onu açıkla. İslam dinin sancağını görünür kıl. Onlara makamımı bildir. İnsanları aydınlatarak yolumu göster. Emrimi yerine getirip ibadet edenlerin üzerinden belayı uzaklaştırırım. Sana uymayan kişiler, sonunda bana gelecekler. Yararlanmaları için sunmuş olduğum şeyleri yiyip bana asi olanlar cehennem içinde yanacaklar.' sözleriyle Hz. Muhammed'e hitap eder.

Üçüncü tekil şahıs anlatıcı tarafından anlatılan edebî rüya metni, XV. asır mevlidlerinde ilk vahyin vasıtasız bir şekilde rüya hâli sırasında gerçekleştiğini kabul eden ilk örnek olması bakımından önemlidir. Hazırlık aşamasında Hz. Muhammed'in kırk yaşında olduğunun ifade edilmesi, tarihî gerçeklikle uyum gösterir. Bununla beraber kaynaklarda ilk vahyin Hz. Muhammed Hira mağarasında ibadet ederken gerçekleştiği ve bu sırada Alak suresinin "*Yaratan Rabbinin adıyla oku! O, insanı bir aşılansız yumurtadan yarattı. Oku! İnsana bilmediklerini belleten, kalemle (yazmayı) öğreten Rabbin, en büyük kerem sahibidir* (Kur'ân-ı Kerîm 2006: 597)." mealindeki 1-5. ayetlerinin geldiği rivayet edilir (Demirci 2011: 221-222). Hz. Muhammed, rüyasında vahyi doğrudan Tanrı'dan alır. Daha sonra peygamber olarak halkı, İslam'a davet eder.

3. 1. 2. Miraç

Arapça yukarı çıkmak, yükselmek anlamındaki uruc kökünden türemiş bir kelime olan miraç, yukarı çıkma vasıtası, merdiven demektir. İslami terim olarak miraç, Hz. Muhammed'in göğe yükselişi için kullanılır.

Miraç hadisesi iki kısımdan oluşur. Hz. Muhammed, bir gece Mescid-i Haram'dan Mescid-i Aksa'ya gelir. Yolculuğun bu kısmı, isrâ olarak adlandırılır. Daha sonra Mescid-i Aksa'dan gökyüzüne yükselir. Bu kısım ise miraç olarak bilinir. Ancak Türkçede miraç kelimesi, söz konusu yolculuğun isrâ kısmını da karşılayacak şekilde anlam genişlemesine uğrayarak kullanılır.

Eski Hint ve İran mitolojileriyle Yahudi ve Hristiyanlık kaynaklarında da benzerleri görülen göğe yükseliş tasavvurunun İslam'daki biçimi olan miraç hadisesiyle ilgili birçok rivayet vardır. Klâsik İslam kaynaklarına göre Hz. Muhammed, 621 yılında Recep ayının 27. gecesinde Kâbe'de Hicr veya Hatîm'de bulunduğu sırada Cebrail gelip göğsünü açar. Zemzemle yıkadıktan sonra iman ve hikmetle doldurarak kapatır. Hz. Muhammed'i Burak adıyla bilinen bineğe bindirerek Beytülmakdis'e götürür. Hz. Peygamber, Mescid-i Aksa'da iki rekât namaz kılar. Dışarıya çıktığında Cebrail, biri süt diğeri şarap dolu iki kadeh getirir. Hz. Muhammed, süt dolu kadehi içer. Böylelikle fitratı seçer. Daha sonra Cebrail, onu alıp gökyüzüne yükseltir. Her gökyüzü katmanında sırasıyla Âdem, İsa, Yusuf, Harun ve Musa peygamberlerle görüşür. Beytülmamur'un bulunduğu yedinci gökyüzü katmanında Hz. İbrahim ile buluşur. Sidretülmuhteşa'da yazıcı meleklerin kalem cızırtılarını duyar. Tanrı'nın huzuruna çıkar. Namazın farz kılınması burada gerçekleşir.

Kelam ve hadis alimleri, miraç hadisesinin bedenen ve uyanık olarak gerçekleştiğinde ittifak ederler. İsrâ sûresinin "*Hani, sana: 'Rabbin, insanları çepeçevre kuşatmıştır.' demiştik. Sana gösterdiğimiz o görüntüleri de Kur'ân'da lanetlenen ağacı, ancak insanları sınamak için meydana getirdik. Biz onları korkuturuz da bu onlara, büyük bir azgınlıktan başka bir şey sağlamaz* (Kur'ân-ı Kerîm 2006: 287)"

mealindeki 60. ayetinde yer alan ve görüntü olarak karşılanan rüya kelimesi, gözle görmeyi ifade eder. Olağanüstü bir hadise olarak miraç, her ruhun deneyimleyebileceği bir olay değildir. Ayet ve hadislerin delaletiyle miracın bedenen veya ruhen gerçekleştiğini söylemek mümkündür (Yavuz 2005: XXX/ 132-135).

XV. asır sanatkârlarından Hâfi'nin *Zâdü'l-Me'âd* isimli mevlidinde Hz. Muhammed'in miraç mucizesi, bir edebî rüya metni olarak anlatılır (HZM₅). Şair, miracın vakıa hâlinde gerçekleşmiş olduğunu kabul eder. Vakıa kelimesi, sadece Osmanlı Türkçesinde rüya ile eş anlamlı olarak kullanılır (Gökyay 1982: 183). Hz. Muhammed, bir gece rüyasında Cebrail'in geldiğini görür. Cebrail, onu Burak isimli binek hayvanına bindirerek Kudüs'e götürür. Orada diğer peygamberlerin ruhları gelip Hz. Muhammed'e saygı gösterirler. Hz. Peygamber'in imamlığında iki rekât namaz kılıp Tanrı'ya niyazda bulunmalarının ardından Cebrail, Hz. Muhammed'i alıp göklere çıkarır. Böylece baştan başa gökleri görür. Sidre, Kürsî ve Arş'tan geçerek Tanrı'nın huzuruna ulaşır. Tanrı, orada hemen ona tecelli eder. O yakınlık makamında doksan bin söz geçer. Cennet ve cehennemi görmesinin ardından Hz. Muhammed, Kudüs'e döner. Burak vasıtasıyla ulaşmak istediği yere varır. Tanrı'nın emriyle Kureyşlilere bu hadiseyi anlatıp onları tövbeye davet eder. Ancak Kureyşliler öfkelenip Hz. Muhammed'in sözlerinin yalan olduğunu söylerler. Onun sözlerine inanmazlar.

Bu rüya, birinci tekil şahıs anlatıcı tarafından anlatılır. Anlatı tekniği açısından dar ve sınırlı imkânlarla sahip olan bu anlatıcı, bütün imkânsızlıklara rağmen doğallığı sayesinde anlatımı samimi ve inandırıcı hâle getirip okuyucuyu eserin içerisine çeker (Tekin 2002: 54-55). Birinci tekil şahıs anlatıcı, edebî rüya metinlerinde inandırıcılık fonksiyonuyla kullanılır.

Hz. Muhammed'in bu rüyası, kaynaklardaki rivayetlere uygun bir şekilde ve ayrıntıya girilmeden anlatılır. Miraç hadisesinin gerçekleşmesinin ardından Hz. Peygamber'in Kureyş halkını İslam'a davet ettiği görülür. Ancak Kureyşliler, Hz. Muhammed'in sözlerine tabi olmazlar. Karşı gelip isyan etmeye devam ederler.

3. 2. Hz. Muhammed'in Ailesine Mensup ya da Doğrudan Ailesiyle İlişkisi Olan Kişilerin Rüyaları

Bu başlık altında, Hz. Muhammed'in ailesine mensup ya da doğrudan ailesiyle ilişkisi olan kişilerin rüyaları incelenecektir.

3. 2. 1. Abbâs'ın Rüyaları

Hz. Peygamber'in amcası olan Abbâs'ın 568-569 yıllarında doğduğu tahmin edilir. Hz. Muhammed ile Mekke'de büyüyen Abbâs, gençlik yıllarından itibaren ticaretle meşgul olur. Maddi durumunun iyi olması nedeniyle Cahiliye devrinde sikâye ve rifâde vazifelerini yerine getirir. Hz. Muhammed'in halkı İslam'a davet etmeye başladığı günlerde Müslüman olur ve İslam'ın yayılma sürecinde Hz. Peygamber ile hareket eder. Abbâs; Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer ve Hz. Osman'ın halifelik dönemlerinde de büyük bir saygı görür. Hadis ravileri arasında yer alan Abbâs, 653 yılında vefat eder (Kollektif 1988: I/ 16-17).

Feyzî'nin *Kût-ı Rûhî* ve Hâfi'nin *Zâdü'l-Me'âd* isimli mevlidlerinde Abbâs'ın gördüğü bir rüya anlatılır (FKR₁-HZM₁). Rüyanın her iki varyantı da kuş sembolüne odaklanmakla beraber olay örgüsünde birtakım farklılıklar görülür. Feyzî varyantında Abbâs, rüyasında Kâbe'nin üstünde bir kuş görür. Bu kuşun ışığı, kâinatı aydınlatır. Hz. Ebû Bekir, gelip bu kuşun önünde secde eder. Halk, onun huzurunda coşkunlukla kendisinden geçer. Abbâs, mutlu bir hâlde uykusundan uyanır. Bir rüya tabircisinin yanına gidip rüyasını anlatır. Tabirci, ay zamanı geldiğinde Haşimoğulları'ndan bir erkek çocuğun dünyaya geleceğini, ahir zaman peygamberi olan bu çocuğun şeriatının dünyayı dolduracağını, Tanrı'ya şirk koşanların ona haraç ödeyeceğini,

milletlerden öşür ve vergi alacağını, kahramanların kılıçlarına baş tutacağını ve Rüstem'in onun yanında ayak takımından bir serseri hâline geleceğini söyleyerek rüyayı tabir eder.

Üçüncü tekil şahıs anlatıcıyla anlatılan Abbâs'ın rüyasının bu varyantında, kuş sembolünün ayrıntılarına yer verilmez. Sadece kuşun Kâbe'nin çatısında durduğu ifade edilir. Abbâs'ın rüyasından mutlulukla uyanması dikkat çeker. Muabbir, rüya sembolünü dünyaya gelecek ve ahir zaman peygamberi olacak bir çocuk olarak tabir eder. Hz. Ebû Bekir'in kuşun önünde secde etmesi ve halkın coşkunculuk içerisinde kendinden geçmesi ise Hz. Muhammed'in şeriatının dünyayı doldurmasıdır. Rüya, tabir edildiği gibi gerçekleşir.

Rüyanın Hâfî varyantında ise Abbâs, Abdullah'ın ağzından bir kuşun çıkıp kâinatı seyrettiğini, yabani hayvanları ve insanları aydınlık içerisinde bıraktığını, Doğu ile Batı'nın arasını tamamıyla nurla doldurduğunu, böylece dünyanın baştan başa mutlu olduğunu görür. Daha sonra kuş, Kâbe'nin çatısında durur. Halk, Hz. Ebû Bekir'in önderliğinde onun sağ ve sol yanlarında toplanır. Beraberce kuşun önünde secde ederler. Abbâs, rüyasından gülümseyerek uyanır. Bir rüya tabircisine gördüğü rüyayı anlatır. Muabbir, rüyasının müjde olduğunu, Abdullah'ın belinden bir oğul geleceğini, hükümdarların ona kul olacağını, ahir zaman peygamberi olan o çocuğun şeriatının hükmüyle kâinatın dolacağını söyler. Bütün yaratılmışlar, bu son peygamberin emrinde olacak ve böylece ateşten kurtulacaktır. Ona bağlanacak ilk kişi, Hz. Ebû Bekir'dir. Samimi ve güvenilir bir dost olarak Hz. Ebû Bekir, onu doğruladığı için her zaman onunla arkadaş olacaktır. Onu doğrulayan kişi, Tanrı'ya yaklaşıacaktır. Abbâs, bu sözleri işittiğinde mutlu olur.

Tabiri dikkate alındığında bu rüya, Hz. Muhammed'in doğumu, son peygamber olarak görevlendirilmesiyle Hz. Ebû Bekir'in samimi ve güvenilir bir dost olarak onun sözlerini ilk doğrulayanlar arasında yer alacağına dair müjde ve bilgi içerir. Rüya metninde, genelden özele yönelen bir bakış açısının varlığı dikkat çeker. Rüya sahibinin uyanma anındaki duygu hâli, açıkça ifade edilmemekle beraber mutluluktur. Kaynaklarda Atîk ve Sıddîk lakaplarıyla anılan Hz. Ebû Bekir, Hz. Muhammed'in daveti üzerine Müslüman olan ilk kişilerdendir (Tâberî b.t.y.: III/ 72-74). Bu nedenle rüyanın anlatımı sırasında tarihî kaynakların verdikleri bilgilerin de sanatkârane bir üslupla işlendiği ifade edilebilir.

Rüyanın her iki varyantı da ortak sembolleri kullanmakla beraber Hâfî varyantı, kuşun Kâbe'nin çatısına konmasından önceki ayrıntıları da içerir.

3. 2. 2. Abdullah'ın Rüyaları

Ebû Kusem, Ebû Muhammed veya Ebû Ahmed olarak bilinen Abdullah, Hz. Peygamber'in babasıdır. Klâsik kaynaklara göre Sâsânî hükümdarı Nûşirevân'ın saltanatının 42. yılında doğar. Babası Abdülmuttalib, Zemez kuyusunu yeniden ortaya çıkarıp onarması sırasında Hâris'ten başka erkek çocuğu olmadığı için Kureyş kabilesi tarafından rencide edilir. Bunun üzerine Abdülmuttalib, on erkek evlada sahip olması hâlinde birini kurban edeceğini söyler. Bu isteğine kavuşmasının ardından bir rüya görür. Oğulları arasında çektiği kura, en küçük oğlu Abdullah'a çıkar. Farklı rivayetler olmakla beraber Abdülmuttalib, yüz deve kurban ederek oğlu Abdullah'ın yaşama hakkını korur. Beğenilen bir genç olduğu rivayet edilen Abdullah, Âmine ile evlenir. Ancak kısa süre sonra Şam ülkesine yaptığı ticari seyahatten dönüşünde hastalanır ve Medine'de vefat eder (Topaloğlu 1988: I/ 75-76).

Yahyâ b. Bahşî, Hacı Mustafaoğlu, İpsalalı Ebu'l-Hayr ve Recâî'nin mevlidlerinde, Abdullah'ın gördüğü bir rüya anlatılır (YBBM₄-HMME₄-İEHM₃-RM₁). Rüyanın bütün varyantlarında Abdullah, vücudundan çıkan zincirin gökyüzüne yükseldiğini ve Arş'a ulaştığını görür. Bununla beraber rüyanın varyantlarında birtakım farklılıklar da mevcuttur. Örneğin Yahyâ b. Bahşî, Hacı Mustafaoğlu ve İpsalalı Ebu'l-Hayr varyantlarında zincir, Abdullah'ın belinden çıkar. Recâî varyantında ise zincirin Abdullah'ın göbeğinden çıktığı ifade edilir. Diğer bir farklılık ise zincirin uç sayısında görülür. Recâî varyantında zincirin iki ucunun olduğu, bir ucunun gökyüzüne çıkarken diğer ucunun yeryüzüne ulaştığı kaydedilir. Yahyâ b. Bahşî, Hacı

Mustafaoğlu ve İpsalalı Ebu'l-Hayr varyantlarında rüyanın tabiri, ileride peygamber olacak yüce bir kişinin dünyaya geleceği ve daha sonra Arş'a yükseleceği etrafında şekillenir. Recâi varyantı ise daha hacimli bir tabir içermesi bakımından rüyanın diğer varyantlarından ayrılır. Bu varyanta göre Abdullah, kilise içerisinde herkesten gizli yaşayan rüya tabiri, fal ve astroloji bilgisine sahip yaşlı bir rahibe gidip rüyasını anlatır. Rahip, önce bir kitabı açıp bakar. Daha sonra Abdullah'a mutlu olmasını, bir oğlunun dünyaya geleceğini, bu çocuğun ahir zaman peygamberi olarak Tanrı'nın elçilerinin önünde bulunacağını, Ahmed sıfatını ve Muhammed adını taşıyacağını, Doğu'ya ve Batı'ya hükmedeceğini, dünyanın sultanına halkın köle olacağını söyler. Bu çocuğun saygınlığı, Tanrı'nın "*Sen olmasaydın, eğer sen olmasaydın, felekleri (âlemleri) yaratmazdım.*" hitabıdır (Aclûnî 2019: III/ 389). Belinden çıkan altın zincirin Arş'a ulaşması ise onun davet üzerine göklere yükseleceğine ve Tanrı'nın cemalini göreceğine işaret eder. Rahip, bu rüyanın bir müjde olduğunu, mutlu bir hâlde sıkıntıdan uzakta olmasını söyleyerek sözlerini bitirir. Yahyâ b. Bahşi, Hacı Mustafaoğlu, İpsalalı Ebu'l-Hayr varyantlarında, Abdullah ile yolda karşılaşan kadının hikâyesi anlatılırken Recâi varyantında bu alt hikâyeye yer verilmez. Recâi varyantında, yine diğer varyantlardan farklı olarak Abdullah, mutlu bir hâlde evine gelip eşi Âmine'ye gördüğü rüyayı ve tabirini anlatır. Abdullah'ın uykusundan uyanma anındaki durumu, Hacı Mustafaoğlu'nda şaşkınlık, Recâi varyantında korku olarak ifade edilirken diğer varyantlarda mutluluk olarak kayıtlıdır.

Varyantların tamamı üçüncü tekil şahıs anlatıcı ile anlatılır. Muabbirler, zincir sembolünü Abdullah'ın doğacak çocuğu olarak tabir ederler. Zincirin yükselmesi ile peygamberlik arasında dolaylı bir ilgi kurulabilir. Bununla beraber zincirin Arş'a ulaşması ise çocuğun ileride Arş'a yükseleceğine işaret olarak değerlendirilebilir. Recâi varyantından hareketle zincirin uçlarından birinin yeryüzüne diğerinin ise Tanrı'nın kudret ve azametinin tecelli ettiği gökyüzünün dokuzuncu katına kadar uzanması mecaz vasıtasıyla dünya ve ahiret hükümdarlığı olarak yorumlanabilir.

3. 2. 3. Abdülmuttalib'in Rüyalari

Hiz. Peygamber'in dedesi olan Abdülmuttalib'in asıl adı Şeybe'dir. Medine'de doğar. Sekiz yaşına kadar annesiyle burada kalır. Daha sonra amcasıyla Mekke'ye gelir. Hayatının Mekke yıllarından itibaren Abdülmuttalib olarak anılmaya başlar. Amcasının terbiyesinde yetişen Abdülmuttalib, onun vefatının ardından kabile reisi olur. Reisiği sırasında gördüğü bir rüya üzerine Zemzem kuyusunun yerini bulur. Kabilesinden gördüğü baskılar neticesinde on oğlu olduğu takdirde birisini kurban edeceğine dair adak adar. Arzusunun yerine gelmesi üzerine oğulları arasından çektiği kura Abdullah'a çıkar. Ancak o, Abdullah'ın yerine yüz deve kurban ederek adağını yerine getirir. Ömrünün son yıllarında putperest inancından uzaklaşır. Torunu Muhammed'e gereken özeni gösterir. Kabul edilen rivayetlere göre seksen iki yaşında Mekke'de vefat eder (Sezikli 1988: I/ 272-273).

Ahmed'in mevlidinde iki, Hâfi ve Nasîbî mevlidlerinde birer tane olmak üzere Abdülmuttalib'in dört rüyası anlatılır (AM₄-AM₅-HZM₃-NM₄). Bu dört rüya, olay örgüleri ve odaklandıkları semboller dikkate alındığında iki grupta değerlendirilebilir. Birinci grubu, Ahmed mevlidinde anlatılan ilk rüyayla Nasîbî'nin eserinde anlatılan rüya oluşturur. Bu varyantlara göre Abdülmuttalib, Kâbe'de yatıp uyuduğu sırada rüyasında vücudundan benzersiz, dalları son derece çok olan bir ağacın çıktığını görür. Ağacın dalları, Doğu'ya ve Batı'ya uzar. Yaprakları kâinata gölge verir. Abdülmuttalib, uyandığında bir rüya tabircisine rüyasını anlatır.

Rüyanın Ahmed varyantındaki tabiri, Nasîbî varyantına göre daha ayrıntılıdır. Muabbire göre bu rüya, bir müjdedir. Soyundan gelen iyi talihe sahip bir kişi, bütün beylerden taçlarını ve tahtlarını alacak, dünyayı yüzünün nuruyla aydınlatacak, Ay ve Güneş onun cemaline hayran olacaktır. O; kâinatın aslı, âlemin rahmeti ve Tanrı'nın nurudur. Onun yanağı, yaratılmışların kiblesidir. İyiliklerin kaynağı ve kapısıdır. Bütün olgunluğun toplandığı o çocukta cemal ile cemal

görünecektir. Onun hükmü, Batı'ya ve Doğu'ya yürüyüp sonsuz olacaktır. Ona tabi olan kimseler, Tanrı'nın yakın çevresinde bulunacaklardır. Yaratıcı, ona hizmet edeni beğenecektir. Onu sevenin gönlü, her zaman mutlu olacak ve bedeni kederden kurtulacaktır. Rüyasında gördüğü ağacın gövdesindeki sürgünler, onun ev halkıdır. Onlar, bu dünyanın süsüdür. Halk, onların hâkimiyetiyle buyruklarının kölesi olacaktır. Din yolu, onunla aydınlanacaktır. İnsan ve cin onun hükmüne girecektir. O, peygamberlerin sonuncusu, önderi, evliyaların yol göstericisidir. Onun talihi aslan ve aydır. Güneş, boğa burcunda olduğunda o ay yüzlü çocuk doğacaktır. Gökten ona kitap gelecektir. Çeşit çeşit mucizeler gösterecektir. Ağacın yaprakları ise onun ümmetidir. Hayırlı olan o ümmetin dünya ve ahirette hürmet görmesi uygundur. Şeriatını icra edip din bayrağını yükseltmeleri gereklidir. Doğu ve Batı, tamamıyla onların olacaktır. Kıyamete kadar mücadele edip savaşacaklardır. Onlar, ibadet edenlerin hayırlısıdır. Abdülmuttalib, rüyasının tabirini dinleyip mutlu olur. Nasîbî varyantında muabbir, bu rüyayı fazla ayrıntıya yer vermeden benzer bir şekilde tabir eder.

Üçüncü tekil şahıs anlatıcı tarafından anlatılan Abdülmuttalib'in rüyası, Türk kültür tarihinde cihan hâkimiyetinin rüyalarla bildirildiği örneklere benzer. Selçuklu ve Osmanlı kroniklerinde gördüğümüz devletin kuruluşuyla ilgili anlatılan rüya metinleri, ağaç motifi üzerine yoğunlaşırlar. Oğuz Kağan Destanı'nın İslamiyet sonrasına ait varyantında Toksurmuş İçi (Elçi), rüyasında sağlam gövdeli ve pek çok dalı budağı olan üç ağacın göbeğinden çıktığını görür. Bu ağaçlar, göğe kadar uzanırlar. Amiran Kâhin, Toksurmuş'un rüyasını üç oğlunun da hükümdar olacağını söyleyerek yorumlar (Togan 1982: 73) Abdülmuttalib, rüyasının tabirini dinlediğinde mutluluğun eşlik ettiği bir coşkunluk yaşar.

Rüyanın her iki varyantı; sembol, olay örgüleri ve görece uzunlukta ayrıntılı tabir içermeleri bakımından ortaklıklar göstermekle beraber birtakım farklılıklar da mevcuttur. Ahmed varyantında Abdülmuttalib'in mutlulukla uyuduğu ifade edilirken Nasîbî varyantında bu duygu hâli sıkıntı olarak kayıtlıdır.

Abdülmuttalib'in rüyalarının ikinci grubunu Ahmed'in eserinde anlatılan ikinci rüya ile Hâfi'nin mevlidinde anlatılan rüya oluşturur. Her iki rüyanın asli sembolü zincirdir. Ahmed varyantına göre Abdülmuttalib, rüyasında zarif bir zincirin belinden çıktığını, dört parçaya ayrıldığını, parçaların sırasıyla Doğu'ya, Batı'ya ve Arş'a uzandığını, dördüncü parçanın ise güzel bir ağaç olduğunu görür. Uykusundan mutlu bir hâlde uyanan Abdülmuttalib, bir rüya tabircisine giderek rüyasını anlatır. Muabbir, belinden resim kadar güzel bir çocuğun geleceğini, soyundan yüce bir hükümdarın çıkacağını, dünyaya hükmünün yürüyeceğini, Doğu'ya ve Batı'ya erişeceğini, onun Arş'a yükselip Tanrı'yı göreceğini söyler. Rüya tabircisinin sözlerini duyduğunda Abdülmuttalib'in akli ortadan kalkar. Kendisini kaybeder. Mutlu bir hâlde Kâbe'ye giderek secde eder. Hâfi varyantına göre Abdülmuttalib, rüyasında gümüş bir zincirin belinden çıkıp uzadığını, ucunun dört parçaya ayrıldığını, bir parçasının yeryüzünde kaldığını, bir parçasının gökyüzüne yükseldiğini, bir parçasının Doğu'ya bir diğer parçasının ise Batı'ya ulaştığını, eksik ve fazla dünya halkının bu duruma tanık olduğunu, daha sonra bu zincirin yaprakları baştan başa nur olan bir ağaç hâline geldiğini, Doğu ve Batı halkının şaşkınlık içerisinde bu ağacın çevresini kuşattıklarını, tamamının ona yöneldiğini ve vasıflarını söylediğini görür. Rüyasını Abd-i Berrân oğlu Ömer'e anlatır. Ömer, rüyayı soyundan bir çocuğun geleceğini, yeryüzünün ve gökyüzünün açık bir hâlde hâkimi olan bu çocuğun sözlerine Doğu'nun ve Batı'nın uyacağını, şirk kirini onun şeriatının temizleyeceğini, yer ve gök ehlinin tamamının gece gündüz peygamberlerin sonuncusu nedeniyle Tanrı'ya şükredeceğini, adının Mahmud, Muhammed ve iki dünyanın önde geleni Ahmed olacağını söyleyerek tabir eder.

İkinci grupta yer alan rüyanın her iki varyantında da genelden özele giden bir yapı vardır. Rüya hâli sırasında, rüya sahibinin gördükleri sırasıyla anlatılır. Ahmed varyantında uykudan uyanış anında rüyanın kişi üzerindeki etkisi mutluluk olarak ifade edilir. Abdülmuttalib, rüyasının

anlamını öğrenebilmek için zamanında yaşayan bir tabirciye yönelir. Rüya, zincir sembolünün etrafında oluşan tabir kabullerinin aksine dünya hâkimiyetiyle tabir edilir. Bu tabir, Mâide sûresinin 19. ayetinde de vurgulanan Hz. Muhammed'in bütün yaratılmışlara gönderildiği kabulünü hatırlatır (Kur'ân-ı Kerîm 2006: 110). Abdülmuttalib, rüyasının tabirini dinledikten sonra Kâbe'ye gelip secde eder.

Hâfi varyantında, Ahmed varyantından farklı olarak Abdülmuttalib'in gördüğü zincirin de gümüş olduğu ifade edilir. Ayrıca Hâfi varyantı, Hz. Muhammed'in hükümdarlığını dünya ve ahiret olmak üzere kesin ifadelerle genişletir. Rüyanın tabirini Abd-i Berrân oğlu Ömer olarak tanıtılan bir muabbir yapar. Ahmed varyantında üçüncü tekil şahıs anlatıcı tarafından anlatılan rüyanın Hâfi varyantında muabbir tarafından nakledilmesi ise dikkat çekicidir.

3. 2. 4. Âmine'nin Rüyaları

Kureyş'in yüksek mevkiye sahip ailelerinden birine mensup olan Âmine'nin doğum tarihi hakkında kaynaklarda bilgi bulunmaz. Genç yaşta aynı kabileye mensup olan Abdullah ile evlenir. Abdullah'ın alnında benzersiz bir nurun olduğu, evliliklerinin ardından bu nurun Âmine'ye intikal ettiği, Âmine'nin Hz. Muhammed'e hamileliği süresince pek çok olağanüstü olayın meydana geldiği kaynaklarda rivayet edilir. Evliliklerinden kısa bir süre sonra eşi Abdullah'ı kaybeder. Âmine, Hz. Muhammed altı yaşındayken Benî Neccâr mensuplarını ve Abdullah'ın kabrini ziyaret etmek amacıyla Medine'ye doğru yola çıkar. Bir ay Medine'de kalmasının ardından dönüş yolunda Ebvâ'da vefat eder (Topaloğlu 1991: III/ 63-64).

Feyzî, Hâfi, Cefâyî, Behiştî ve Hamdullah Hamdî'nin mevlidlerinde Âmine'nin gördüğü bir rüya anlatılır (FKR₂-HZM₂-CDH-BVR₁-HHA). Âmine'nin rüyasının varyantları, sembol açısından değerlendirildiğinde iki grupta tasnif edilebilir. Feyzî, Hâfi ve Behiştî varyantları ilk grubu oluşturur. Bu grupta asli sembol, Âmine'nin tanımadığı bir kişidir. Feyzî varyantına göre doğum anının yaklaştığı bir gün Âmine, kederden uzaklaşmış hâlde uykuya dalar. Rüyasında peri yüzlü bir kişi ona, 'Ey güzel ve alımlı olan, gönül götüren! Vakit geldi. Ayağa kalk! Bu ne uykusu? Sen, hükümdara uygun olan incinin, denizler hükümdarının sedefisin. Bu cisim, seninle can bulacak. Dünyanın tahtına yüce bir hükümdar gelecek. O, iki dünya halkının ümididir. O, doğru yola ulaşanların rehberidir. Tanrı'nın dünya fermandaki tuğrasıdır. İki dünyanın kutsal buyrukları ilminden ötededir. Kâinatın pergeli onun için döndü. İnsanlığın geleceği onunla şekillendi. Ahmed senden ortaya çıktığında onun adını Muhammed koy. En büyük gizem onun muskası olsa da kem gözün ona engel olmasından sakın!' cümleleriyle hitap eder. Daha sonra ortadan kaybolur. Âmine, bu kişinin sözleriyle uykusundan uyanır.

Âmine'nin rüyasının Hâfi varyantı, olay örgüsü açısından farklılıklar gösterir. Âmine, hamileliğinin dokuzuncu ayında bir gece rüyasında, tanımadığı bir kimsenin kendisine doğru geldiğini görür. Uzun ve düzgün boylu, kolu ve kanadı cennet tavusuna benzeyen bu kişi, Âmine'ye göğsüyle vurup kaldırır. Böylece Âmine, o kişiyle yüz yüze gelir. Âmine'ye, 'Nasıl bir akdoğanın tuzağına düştüğünü biliyor musun? Rahminde gizli duranın kim olduğunu açıkça biliyor musun?' diye sorar. Temiz bir inciye sedef olduğunu, bu yücelik ve itibarın ona verildiğini söyler. Âmine, bilmediğini söyleyerek cevap verir. O kişi, Âmine'ye 'O, yaratılmışların hayırlısı, peygamberlerin sonuncusu ve bütün herkesin şefaathçisidir. O; kâinatın övüncü, her iki dünyanın efendisi, cevherin nurlarının bütünün ortaya çıktığı yerdir. Önceki bilimlerin bilgisine sahip, âlemlerin rabbinin sırlarının keşfedicisidir. Kıyamet gününün güvertesinin güneşi, karanlık ve gerçeği inkâr etme gecesinin ayıdır. Tanrı'nın sevileni, bağılık ve mutluluğun kaynağı, Tanrı'nın talep edileni, Allah'ın şeriatının doğuş yeridir. Cennet bağının gül bahçesinin bülbülü, can ve dünya ülkesinin hükümdarıdır. İnsan ve meleğin önde olanı ve komutanı, yeryüzü ve feleğin süsünün parlaklığının ışığıdır. İmana gelmişlerin imamı, Kevser suyunun sahibi, âlemlerin şefaathçisi, peygamberlerin sonuncusudur. Hem halkın sevgilisi hem de Tanrı'nın talep edilenidir. Peygamberlerin ve evliyaların örnek alınandır.' der. Daha sonra Âmine'ye doğduğunda çocuğa

Muhammed adını vermesini ve eksiklik getirmemeleri için insanlardan onu gizlemesini söyler. Bu sözü söyledikten sonra görünmez olur. Âmine'nin gönlüne şiddetli bir sevinç gelir.

Rüyanın Behiştî varyantı ise şöyledir: Âmine, rüyasında dünyanın bir ışıkla dolduğunu görür. Gönlü de o ışıkla aydınlanır. Gökyüzünün kapıları açılır. Tanımadığı bir kişi, gökyüzünden inerek Âmine'ye 'Ey peygamberin annesi!' diyerek seslenir. Hz. Muhammed'in yakında doğacağını, ışığın kâinata aydınlık vereceğini, o gerçek inciye sedef olduğunu, kutudan kolaylıkla çıkacağını, bu nedenle korkmamasını söyler. O, Tanrı'nın sevileni, Cebrail'in ve insanın önderidir. Mucizeleri kâinata ortaya çıkacaktır. Pek çok hakikati açıklayacaktır. Adı cennet kapısının anahtarıdır. Kendisi Tanrı'ya ulaşma yolunun kandilidir. Onun saygınlığı kimseye verilmemiştir. Ona bağlı olanlar Doğu'yu ve Batı'yı alacaktır. İnsanlardan kastedilen ve kâinattan istenilen puthanelerin yıkıcısı ve karışıklığı önleyendir. Bu parlak güneş, ortaya çıktığında ışığından ayın karanlık bulutu ortadan kalkar. Bu kişi, çocuğun adının Levh-i Mahfûz'da Muhammed olarak kaydedildiğini, ona bu adı vermesini, Tanrı'nın ışığı olan bu çocuğa son derece saygı göstermesini, böylece Tanrı'nın da ona iyilikle davranacağını söyler. Âmine, uykusundan kalbi geceki aydınlıkla dolu bir hâlde uyanır. Bu rüyasından son derece sevinir. Kalbinde küçük bir parça üzüntü kalmaz. Bu gizli sır ortaya çıktığı için Tanrı'ya şükredip çok dua eder.

Feyzî varyantının hazırlık aşamasında, Âmine'nin altı aylık hamileyken eşi Abdullah'ı kaybettiği anlatılır. Daha sonra rüyaya geçilir. Âmine, olumlu olarak kabul edebileceğimiz bu rüya sayesinde dünyaya getireceği çocuk hakkında bilgi sahibi olur ve ismini Muhammed koyması için yönlendirilir. Âmine'nin uykudan uyanma anındaki duygu hâli ifade edilmez. Bilgi ve yönlendirmenin açıklığı nedeniyle Âmine, gördüğü rüyayı tabir ettirmek amacıyla muabbire yönelmez. Hâfî varyantının anlatıcısı Âmine'dir. Âmine tarafından yapılan tasvirler, bu kişinin aslında bir melek olduğunu düşündürür. Edebî rüya metninde soru cümleleriyle anlatım daha etkili hâle getirilir. Ayrıca "dedim-dedi" yapısıyla şekillenen diyaloglar, metindeki yeknesaklığı ortadan kaldırır. Her üç varyant, Hz. Peygamber'in doğumuyla ilgili bilgi ve müjde içermesinin yanı sıra Âmine'nin doğacak çocuğuna Muhammed adını vermesinin tavsiye edilmesi yönüyle de ortaklık gösterir.

Hamdullah Hamdî'nin *Ahmediyye* adlı mevlid türünden mesnevisinde, Âmine'nin gördüğü rüyanın asli sembolü ise nurdur. Âmine'nin hamileliği dokuzuncu ayda kemal seviyesine ulaşır. Hz. Peygamber'in annesi, rebülevvel ayının on ikinci gecesinde sedeften inciye görünür hâle getirirken ansızın onun nergise benzeyen gözlerini bir hafif uyku alır. Âmine, rüyasında ince ve hoş bir nurun kendisinden çıktığını görür. Bu nurun aydınlığıyla kusursuz olan gece ülkesinde eksiklik belirir. Onun gibi Güneş'e benzeyen doğduğunda kâinata gecenin karanlığı kalmaz. O mazlumun güneşi doğduğunda gecenin sabah gibi aydınlık olmasına şaşılmaz. Âmine, uyandığında evinden bir nurun çıktığını, kâinatın onunla dolduğunu görür.

Rüyanın hazırlık aşamasında, Âmine'nin nergis çiçeğine benzeyen gözlerini hafif bir uyku kaplar. Nergis, Nergisgiller (*Amaryllidaceae*) ailesinden çiçekleri ayrı veya bir köksap üzerinde şemsiyeye benzer şekilde duran, beyaz ya da sarı renkte, 20-80 cm uzunluğunda, baharda açan bir tür süs bitkisidir. Yaban nergisi ve fulya gibi birçok türü ve melezleri olan bu bitkinin etrafında gelişen mitolojik ögeler de vardır (Bayram 2001: 600). Bir ırmak ile perinin oğlu olan Narsis (Narkissos), güzelliği nedeniyle son derece mağrur bir gençtir. Ormanlar perisi Echo, Narsis'e âşık olur ve ölür. Bir gün Narsis, su kenarındayken kendi güzelliğinin yansımalarını suda görür. Aşk hâli içerisinde sudaki yansımalarını kucaklamak için suya atlayıp boğulur. Ruhu ise bir çiçek olarak kendi adını alır (Onay 2000: 350). Kendi kendine hayranlık olarak kısaca ifade edebileceğimiz narsisizm terimi bu kompleksin terim adıdır. Nergis, bünyesinde uyuşturucu bir öz bulundurduğu için bimar, mest ve mahmur kelimeleriyle tasvir edilir (Ayvazoğlu 1997: 142). Klâsik Türk edebiyatında yaprakları ve zarif görüntüsüyle kullanılan nergis ile sevgilinin gözü arasında benzerlik ilgisi kurulur. Bununla beraber nergis, daha çok insan uzuvlarıyla ilişkilendirilir (Bayram

2007: 214). Onun estetik önemi, sahip olduğu mitolojik kökeni ve gözle ilişkisi yönüyle şiirin anlam dünyasına katkılarından gelir (Açıl 2015: 16). Âmine'nin gözleriyle nergis çiçeği arasında ilişki kurulması rüyanın anlatımında estetik bir doku oluşturur. Rüyanın asli sembolü olan nur, yükselip karanlık geceyi aydınlatır. Eserde, rüyanın tabiri olmamakla beraber nurun dinî kabullerle sınırları çizilen makbul davranışları gösteren, dinî bilgilere vakıf ve insanların ilminden olduğu kadar duasından da faydalanacakları bir çocuğa delalet ettiği görülür. Hz. Muhammed'in doğumuyla rüya görüldüğü gibi gerçekleşir.

Cefâyî'nin eserinde anlatılan rüyasında ise Âmine, kendisinden benzersiz bir nurun çıktığını, kâinatı aydınlattığını görür. Bu edebî rüya, Hz. Muhammed tarafından anlatılır. Anlatım sırasında Hz. Muhammed'in kendisini, annesinin gördüğü rüya olarak tanıtmaya dikkat çeker.

3. 2. 5. Hz. Ebû Bekir'in Rüyaları

Fil Vakası'ndan üç yıl sonra Mekke'de doğduğu tahmin edilen Hz. Ebû Bekir, daha çok Sıddîk ve Atîk lakaplarıyla anılır. Onun Müslüman olmadan önceki hayatı hakkında kaynaklarda fazla bilgi bulunmaz. Elbise ve kumaş ticaretiyle meşgul olduğu bilinir. Hz. Muhammed'in İslam'ı tebliğe başlamasının ardından ona ilk inanan ve Müslüman olan kişiler arasında yer alan Hz. Ebû Bekir'in Suriye'ye yaptığı bir seyahat sırasında gördüğü rüyanın sonrasında rahip Bahîrâ, rahip Nestûrâ ve Ezdli bilginle görüştüğü böylelikle İslam'ı kabul etmeye hazır hâle geldiği kaynaklarda anlatılır. Hz. Peygamber'in vefatının ardından İslam Devleti'nin ilk halifesi olan Hz. Ebû Bekir, 634 yılında vefat eder (Fayda 1994: X/ 101-108).

Sinanoğlu ve Yahyâ b. Bahşî'nin mevlidlerinde Hz. Ebû Bekir'in gördüğü bir rüyanın iki varyantı kayıtlıdır (SÜM₂-YBBM₆). Her iki varyantın da sembolü Ay ve Güneş'tir. Sinanoğlu varyantına göre Hz. Ebû Bekir, Şam ülkesine ticaret için giden bir tüccardır. Şam'da bulunduğu sırada bir gece rüyasında Ay ve Güneş'in havadan aşağıya inip dizinin üzerine konduklarını görür. Hz. Ebû Bekir, onları tamamıyla sarılıp bağrına basar. Uyandığında rüyasını tabir edecek bir muabbir arar. Orada sır sahibi bir rahip vardır. Onun yanına giderek rüyasını anlatıp tabirini ister. Muabbir, Hz. Ebû Bekir'e nereli olduğunu ve kabilesini sorar. Hz. Ebû Bekir, Haşimoğulları kabilesinden olduğunu ve Kâbe'nin bulunduğu Mekke şehrinden geldiğini söyleyerek cevap verir. Rahip, yaşadığı devirde bir yiğit kişinin ortaya çıkacağını ve bütün putları ateşte yakacağını söyler. O yiğit kişinin adı Muhammed'dir. Kendisi güvenilirdir. Gerçek olarak âlemlere rahmettir. Ahir zaman peygamberidir. Onunla ikiliği ortadan kaldırmasını ve şüphede kalmamasını tavsiye eder. Tanrı, ona "*Sen olmasaydın, eğer sen olmasaydın felekleri (âlemleri) yaratmazdım.* (Aclûnî 2019: III/ 389)" şeklinde seslenmiştir. Bu kâinat onun için yaratılmıştır. İnsanoğlu dünyaya onun için gelmiştir. Rahip, Hz. Ebû Bekir'e onun dinine girmesini ve hayatı boyunca veziri olmasını öğütler. Böylece rüyasının tabirine kavuşacağını söyleyerek sözlerini bitirir. Hz. Ebû Bekir, bu sözleri duyduğunda şiddetli arzular ona galip gelir. Şam'dan Kâbe'ye yüzünü çevirir. Gece gündüz uyumadan yolculuk yapar. Onun özlemiyle sağa sola bakmadan hızlıca Hz. Muhammed'in yanına gelir. Hz. Muhammed, Hz. Ebû Bekir'i imana davet eder. Kendisinin Tanrı'nın kulu ve elçisi olduğunu söyler. Hz. Ebû Bekir, Hz. Muhammed'den mucizelerini göstermesini ister. Hz. Muhammed, Şam ülkesinde gördüğü rüyayı anlatıp rahibin tabirini söylediğinde Hz. Ebû Bekir, feryat ederek Müslüman olur. Yahyâ b. Bahşî varyantı, Sinanoğlu varyantına pek çok öge açısından benzer. İki varyant arasındaki tek farklılık Hz. Ebû Bekir'in Ay ve Güneş'e elbisesini giydirmesidir.

Her iki varyantı da üçüncü tekil şahıs anlatıcıyla anlatılan bu edebî rüya metni, ayrıntılı tabir içerir. Sinanoğlu varyantında, rüyayı tabir eden muabbirin sır sahibi bir rahip olarak tanıtılması dikkat çeker. Bu açıdan rüya, gayrimüslimlerin de doğru bir şekilde rüya tabir edebileceğine örnek olarak değerlendirilebilir. Muabbir, öncelikle Hz. Ebû Bekir'i tanımak amacıyla ona birtakım sorular sorar. Rüya tabiri geleneği açısından bu durum, iyi bir muabbirin özellikleri arasında yer alır. Muabbirler, rüya görenin iç dünyasını bilmeli, dinledikleri rüyayı iyice tetkik etmeli, rüya sahibinin yaşamıyla ilgili şahsi bilgilere vakıf olmalıdır. Gelenekteki rüya sembollerini ve

anlamalarını iyi bilen muabbir, âlim sıfatıyla rüyayı tabir etmelidir (Konuk 1989: 107-112). Ayrıca muabbir, rüyanın gizli anlamlarını değerlendirmeli, sembollerin rüya sahibinin gündelik hayatına yaptığı göndermelere ve olayların mantığa uygunluğuna ya da aykırılığına da dikkat etmelidir (Schimmel 2005: 60-61, El-Anberî 2003: 53-72). Hz. Ebû Bekir'in rüyasında gördüğü semboller ve anlamları arasında tabirde doğrudan bir ilgi kurulmaz. Bununla beraber muabbirin rüya sembolü olarak Güneş'i Hz. Muhammed, Ay'ı ise Hz. Ebû Bekir olarak yorumladığı tahmin edilebilir. Rüyasının tabirini dinlemesinin ardından Hz. Ebû Bekir, heyecanla Mekke'ye gelir. Hz. Muhammed ile konuşmasının ardından Müslüman olur. Yahyâ b. Bahşî varyantında da muabbir, Hz. Muhammed adında bir kişinin ortaya çıkacağını, ahir zaman peygamberi olan Hz. Muhammed için iki cihanın yaratıldığını, onun zamanında vezirlik rütbesine ulaşacağını ve mekânında halife olacağını söyler. Onun vasıflarını bildiği için ümmeti arasında yer aldığını söyleyen muabbir, Hz. Muhammed'in ortaya çıkmasını beklediğini, gayrimüslimlerden bu sırrı gizlediğini de sözlerine ekler. Hz. Ebû Bekir, rüyasının tabirini dinlemesinin ardından yola çıkıp Hz. Muhammed'in huzuruna gelir. Hz. Muhammed, onu imana davet eder. Hz. Ebû Bekir ise Hz. Peygamber'den mucize göstermesini ister. Hz. Muhammed, Şam'da görüştüğü rahibin sözlerinin mucize olarak yeterli olduğunu söylemesi üzerine Hz. Ebû Bekir, Müslüman olur. Yahyâ b. Bahşî varyantı, tabir açısından Sinanoğlu varyantından farklılık göstermez.

Hz. Ebû Bekir'in rüyalarında, *Levlâke levlâk lemâ halaktü'l-eflâk* hadis-i kudsîsinin iktibas edilerek metne, estetik bir doku kazandırıldığı görülür. Klâsik Türk edebiyatında sıklıkla iktibas edilen bu hadis, vezin ve ayırıcı özelliği nedeniyle daha çok *Levlâk* hâliyle ve hükümdarlıkla ilgili kelimelerle birlikte kullanılır (Yıldırım 2018: 166).

3. 2. 6. Halîme'nin Rüyaları

İslam tarihinde daha çok Hz. Muhammed'in sütanesi olması yönüyle tanınan Halîme, Sa'd b. Bekir kabilesine mensuptur. O, Cahiliye döneminde Mekkeli varlıklı aileler arasında yaygın olarak uygulanan yeni doğan çocukların çölün sağlıklı havasında büyüyüp Arapçayı fasih hâliyle öğrenmeleri için bedevi kabilelerinden bir sütanneye verilmesi âdetine uyarak Mekke'ye gelir. Varlıklı bir ailenin çocuğunu bulamayan Halîme, yetim olarak dünyaya gelen Hz. Muhammed'in sütanneliğini kabul eder. Hz. Muhammed, beş yaşına kadar Halîme'nin yanında kalır. Tanrı'nın elçisiyle hayatının ilerleyen dönemlerinde de görüştüğü ve Müslüman olduğu rivayet edilen Halîme'nin vefat tarihi bilinmemektedir. Bununla beraber onun bi'setten sonra ve Mekke'nin fethinden önce vefat etmiş olması kuvvetle muhtemeldir. Klâsik kaynaklarda Halîme'nin kocası Hâris b. Abdülzâ hakkında da fazla bilgi bulunmamaktadır (Çubukçu 1997: 338).

XV. asır mevlidlerinde anlatılan Halîme'nin rüyalarını beş farklı grup altında tasnif edebiliriz. Ahmed, Hacı Mustafaoğlu ve Celâl Muhibbî'nin eserlerinde Halîme, rüyasında Hz. Muhammed'i görür (AM₆-HMME₅-CMM₄). Feyzî, Sinanoğlu ve Kara Vâiz'in mevlidlerinde Halîme'nin rüyasının sembolü, tanımadığı genç bir çocuktur (FKR₃-SÜM₁-KVM). Behişti varyantında Halîme, rüyasında bir melek görür (BVR₂). Hâfî'nin mevlidinde ise Halîme, bilgi ve yönlendirmeyi Hz. İbrahim'den alır (HZM₄). Bununla beraber Ahmed mevlidinde anlatılan Halîme'nin ikinci rüyasını ise ayrıca değerlendirmek gerekir (AM₇).

Ahmed varyantına göre her zaman iyilikte bulunup dostça davranan Halîme, yolculukları sırasında bir gece uyur. Rüyasında güzel akan, tatlılığa ve yumuşaklığa sahip, içenlerin her zaman mutlu oldukları bir havuz görür. O havuzun suyu süttten beyaz, buzdan soğuktur. Dünyada ona benzeyen su yoktur. Orada son derece ince, hoş ve yumuşak bir güzelliği olan küçük bir çocuk görür. O aya benzeyen çocuk, Güneş'ten daha yüksektir. Çocuk, Halîme'ye gelip bu sudan içmesini, karanlık içerisinden çıkmasının yaklaştığını ve kendisine sütanne olduğunu söyler. Kendisini Muhammed Mustafa olarak tanıtır ve ona mutluluğun gelmesine vesile olacağını sözlerine ekler. Halîme, girip sudan içer. Yaratıcı, böylece ona yüce bir talih verir. Gönül okşayan

Halîme, bu rüyayı görüp uyandığında Tanrı'ya çok dua eder. Gördüğü rüyayı kimseye söylemez. Kabilesiyle beraber Mekke'ye giderek Tanrı'nın onun için uygun görüp belirlediğini bulur.

Rüyanın Hacı Mustafaoğlu varyantı, Ahmed varyantına göre daha ayrıntılıdır. Karakterlerindeki yumuşaklık ve sakinlikle nitelenmiş Benî Sa'd adıyla bilinen bir kabile vardır. Ansızın daha önce benzeri görülmemiş bir kıtlık meydana gelir. Bu dayanılması güç kıtlık nedeniyle kabile halkı, yerdeki otların tamamını yerler. Süt emen çocukları olan pek çok günahsız anne, evlatlarının öldüklerini görür. Bunun üzerine sütannelik yapmak için tamamı Mekke'ye gelirler. Her biri bir çocuk bulurlar. Bunların içerisinde temiz yüzlü, konuşması düzgün Halîme isimli bir kadın vardır. Halîme, bir çocuk bulamadığı için kederlenir. Böyle çaresiz, ümitsiz, mecalsiz ve kararsız hâlde yürürken huyu temiz, saygı duyulan bir kişiyle karşılaşır. Onu görmek için şiddetli bir istek duyar. O kişiye, 'Emzirmek için evladın var mı?' diye sorar. O kişi, Halîme'ye babasız bir çocuğu olduğunu ancak onun babası olan bir çocuktan daha iyi olduğunu söyler. Bunun üzerine Halîme, eşiyile konuşmak için oradan ayrılır. Halîme'nin eşi, önce babası olmayan bir çocuktan fayda gelmeyeceğini söyler. Halîme, eşine yararın nerede olduğunu sorar. Çaresiz kaldıklarını söyleyip o yetimi almak ister. Halîme ve eşi, sabah vakti gidip yetimi almaya karar verirler. O gece Halîme, rüyasında ansızın güzel akan, ince, hoş ve yumuşak güzelliğe sahip bir çeşme görür. Bu çeşmenin suyu buzdan soğuk, süttten beyazdır. Hasta bir kişi, bu sudan içse iyileşir. Hükümdara benzeyen, vücudu baştan ayağa can olan bir kişiyi görür. O kişi, Halîme'nin sağ elini alıp göğsüne koyar. Bu çeşmeden doyuncaya kadar içmesini, kendisine hem anne hem de sütanne olduğunu söyler. Yiyecek ve içeceklerinin sınırsız olacağını ve sonsuza kadar fakirlik görmeyeceğini müjdeler. Kendisinin din ehlinin dayanacağı Tanrı'nın elçisi Muhammed olduğunu açıklar. Babası olmadığı için şaşırmasını, ona talih olacağını ve bu rüyasını kimseye anlatmamasını sözlerine ekler. Halîme, rüyasından neşeyle uyanır. Abdülmuttalib'in huzuruna gelir. Böylece Hz. Muhammed'e sütanne olur.

Rüyanın Celâl Muhibbî varyantında ise Halîme, son derece kusursuz, refah ve selamet üzerinde bulunan Benî Sa'd-ı Halîm adında bir kabileye mensup olarak kaydedilir. Rüyanın anlatımı diğer varyantlara göre daha kısadır. Bununla beraber birtakım farklılıkların varlığı dikkat çeker. Halîme, bir gece rüyasında dünyayı bir ışığın kapladığını görür. O ışığın içerisinden genç bir delikanlı gelir. Halîme'ye kendisini emziren olduğunu söyler. Adı, Ahmed'dir. Tanrı'nın sevdiği ve bütün yaratılmışların gayesidir. Mekke'ye gelip kendisini bulmasını ister. Tanrı'nın kendisinden daha güzel bir kişi yaratmadığını da sözlerine ekler. Halîme, uykusundan uyanır. Evinin içerisinde bir kokuyla dolduğunu fark eder. Kendisi de doymuş ve şişmanlamıştır. Mutluluktan içi içine sığmaz. Eşine gördüğü rüyayı anlatır. Beraberce yola çıkıp Mekke'ye ulaşırlar. Abdülmuttalib, Halîme'yi bulmaya talip olur. Âmine'nin yanına gelirler. Halîme'ye kese ile para, türlü elbiseler ve bohça verip Hz. Muhammed'i emanet ederler.

Hz. Muhammed'in sembol olarak görüldüğü Halîme'nin rüyasının Ahmed ve Celâl Muhibbî varyantları benzerlik gösterir. Bu varyantlarda Halîme, kendisine güzel, hoş, yumuşak ve tatlı gelen benzersiz bir su görür. Suyun vasıfları, üçüncü tekil şahıs anlatıcı tarafından anlatılır. Halîme'nin suya yönelmesini ve ondan içmesini sağlayan ise Hz. Muhammed'dir. Halîme, böylelikle Hz. Muhammed'e sütanne olur. Hayatının daha sonraki dönemlerinde erişeceği mutluluk böylece kendisine müjdelenir. Halîme, gördüğü rüya üzerine yolculuğa çıkar. Celâl Muhibbî varyantında anlatıcının araya girip dinleyici/ okuyucudan salavat getirmesini istemesi ve böylece kendisini açıkça belli etmesi bir fark olarak değerlendirilebilir. Hacı Mustafaoğlu varyantında ise Halîme, Mekke'ye gelip sütannelik yapabileceği bir çocuk arar. Abdülmuttalib ile karşılaşması, yetim bir torunu olduğunu öğrenmesi ve kocasıyla konuşmasının ardından rüya görür. Ayrıca Hz. Muhammed'in gördüğü rüyayı kimseye anlatmamasını istemesi yönüyle bu rüya, tembih de içerir.

Halîme'nin tanımadığı bir kişi ya da genç bir çocuk gördüğü rüyaların ilk varyantı, Feyzî'nin *Kût-ı Rûhî* isimli mevlidinde anlatılır. Mekke halkında doğan çocuğun bir sütanne tarafından beslenmesi âdettir. Benî Âmir ismiyle bilinen, fakir fakat soy bakımından yüce olan bir kabilede, peri yüzlü, melek görünümlü, insan tabiatında ve ay yüzlü bir kadın vardır. Yüzü Güneş gibi aydınlık olan bu kadının sözünün tatlılığı dillerde resmedilmiştir. Boyu çam fıstığı ağacına benzeyen bu zamanın güzeli, cihan kutbunun sütannesidir. Güzeli yaratılışı ve insanlara ayırmaksızın iyi davranışıyla Halîme adını alan bu kadının ailesi fakirdir. Halîme, bir gece rüyasında tanımadığı bir kişinin kendisine 'Ey devrin güzeli! Kâbe'ye git. Bir ışık doğdu. Onun sütanesi olursan mutluluğa batacaksın. Eğer sevgi ve saygıda üstün tutulan o çocuğu beslersen saygı göreceksin, makama ve Tanrı'nın insanlara yararlanmaları için sunmuş olduklarına kavuşacaksın!' cümleleriyle seslenir. Böylece Halîme'nin yıldızına mutluluklar erişir. Uyandığında binek hayvanına biner. Çok zayıf, boynu çeng gibi eğilmiş, günde ancak bir diken yiyebilen, karanlığın rengini siyahlığından aldığı bu hayvanla Halîme, Zuhâl yıldızının Ay'ın beşiğine dadı olmasına benzer bir şekilde Abdülmuttalib'in evine gelir.

Sinanoglu varyantı, mekân ögesine yer vermesi yönüyle Feyzî varyantından farklılık gösterir. Halîme, Hz. Muhammed'in rüya sembolü olarak görüldüğü rüyalara benzer bir şekilde rüyasında bir suyun bol hâlde aktığını görür. Suyun temizliğine bakıp hayran olur. Halîme, suya bakarken ansızın bir delikanlı karşısında belirir. Bu genç delikanlı, Halîme'ye soyunup suya girmesini, yıkanmasını ve yüce bir hükümdara sütanne olmak için doyuncaya kadar içmesini söyler. Halîme, delikanlının sözleri üzerine hareket eder. Kendisine baktığında şişmanladığını görüp şaşırır. Delikanlı, durumun ne olduğunu bilip bilmediğini sorar. Kader ve talihin ulaşış karışıklığının ortadan kalktığını ve bunu mutlulukların işareti olarak bilmesini söyler. Mekke'ye gitmesini, söylediğini orada bulacağını da sözlerine ekler. Delikanlı, sözlerini bitirdiğinde birden kaybolur. Halîme, uyanır. Bir ateşte yanar. Bu sırada, Halîme'nin eşi de uyanır ve ona ne olduğunu sorar. Bunun üzerine Halîme, rüyasını anlatır. Daha sonra Halîme, eşiyle beraber Mekke'ye gelir. Harem'de oturan Abdülmuttalib'in vasıtasıyla Hz. Muhammed'e sütanne olur.

Kara Vâiz varyantı da mekân ögesine yer verir. Halîme, bir gece rüyasında çevresinde yasemin ve servi ağaçlarının olduğu şaşkıncu güzellikte bir yer görür. Çayır ve çimenlik olan bu yer; güzel, süslenmiş ve mutlulukla doludur. Ortasında bir havuz vardır. Havuzdaki su; güzel, parlak, son derecede saf hâle getirilmiş ve parıltılıdır. Havuzun yanında görenin canını feda edebileceği, güzel güzlü bir yiğit durmaktadır. Bu yiğit, Halîme'ye 'Ey anne! Hoş geldin!' der. Havuzdaki sudan doyuncaya kadar içmesini söyler. Kendisine sütanne olacağını ve sözünü geri çevirmekten sakınmasını da sözlerine ekler. Halîme, bu sözleri duyduğunda soyunarak havuza girer. Gusül alıp sudan içer. Son derece mutlu olur. O resim kadar güzel Halîme, rüyasından mutlulukla uyanır. Eşiyle beraber Kâbe'ye giderler.

Halîme'nin tanımadığı bir kişi tarafından bilgilendirilip yönlendirildiği bu gruptaki varyantlar, üçüncü tekil şahıs anlatıcıyla anlatılır. Bu grupta yer alan Kara Vâiz varyantı, birtakım özellikleri nedeniyle ayrıca değerlendirilmelidir. Bu varyantta Halîme, ayrıntılı bir şekilde tanıtılmaz. Genelden özele doğru giden tasvirlerle anlatıcı, rüya mekânını okuyucuya anlatır. Bu tasvirler sırasında parlak, parıltılı, aydınlık ve süslü gibi sıfatların seçilmesi rüya sahibinde olduğu kadar okuyucuda da olumlu duyguların oluşmasını pekiştirir. Onun rüyasından uyanması sırasında içinde bulunduğu duygu hâli mutluluk olarak nitelendirilir. Bu grupta yer alan diğer varyantlarda ise Halîme'nin uyanma anındaki duygu hâli açıkça belirtilmez.

Behiştî varyantında ise Halîme, bir melek tarafından yönlendirilir. Halîme, rüyasında bir suyun kenarında olduğunu görür. Bir melek, dünyanın kirinden temizlemesi için bu suya girmesini söyler. Böylece dünya ve ahiret hayatında saygı duyulan kişiler arasında yer alacaktır. Mal ve mülkü artacaktır. İnsanlar, ona saygı duyacaktır. Melek, Kâbe şehrindeki Ahmed isimli bir çocuğa sütanne olmasını söyler. Halîme, meleğin kendisine söylediklerine uygun davranır.

Uyandığında mutlu olur. Yüzü güzelleşir. Eşi Hâris'e rüyasını anlatır. Hâris, gönlünden kederi uzaklaştırmasını ve bu rüyanın Tanrı'nın emri olduğunu bildiğini söyler.

Halîme'nin rüyasının bu varyantı, üçüncü tekil şahıs anlatıcı tarafından anlatılır. Nitelikleri itibariyle Halîme'nin tanımadığı bir kişi tarafından yönlendirildiği varyantlara benzer. Halîme, rüyasından mutlu bir şekilde uyanır.

Hâfî'nin *Zâdü'l-Me'âd* adlı mevlidinde anlatılan Halîme'nin rüyasının asli sembolü ise Hz. İbrahim'dir. Halîme, bir gece rüyasında ansızın bir ses işitir. O sesin sahibi, Halîme'ye yoksulluktan kurtulmak istemesi hâlinde Mekke'ye gitmesini, orada şans ve talihin kendisine ulaşacağını, eline mal ve ailenin gireceğini, insanların arasında saygınlığının artacağını ve başkasına bu talihin erişmeyeceğini söyler. Halîme, aynı rüyasında süttan beyaz, kardan soğuk, şekerden daha lezzetli ve gönle hoş gelen bir akarsu görür. O suyu görenler, parlak dolunayın ışık verdiğini ve onun Firdevs bahçesinden kaynağını aldığını sanırlar. Bu sırada işi, doğru yola yöneltme olan bir kişi ortaya çıkar. Hızlıca Halîme'ye el uzatarak onu akarsuyun içerisine atar. Gerçek saygınlık ve makamı istemesi hâlinde bu sudan kana kana içmesini, böylece ten sağlığı ve baht bulacağını söyler. Halîme, hemen o sudan hoşnutluk duyarak içer. Gönlü, mutlulukla dolar. O kişi, onu bir öksüze verir. Göğsü sütle dolar. Bedeni baştan başa rahata ulaşır. Halîme'ye dünyada alçaklık, âcizlik ve sıkıntılar görmemesini, çocuğunun gerçek bir şekilde sütannesini olduğunu, bu sözü şüphesiz olarak söylediğini, ona tatlılıkla daima acıma ve koruma duygusu ile karışık sevgi göstermesini, bir nefes bile onu incitmemesini söyler. Bunun üzerine Halîme, o kişiye kim olduğunu ve adını sorar. O kişi, atası ve soyu baştan başa nebiler olan İbrahim peygamber olduğunu söyleyerek kendisini tanıtır. Halîme, bu sözleri duyduğunda ansızın uyanır. Eşine rüyasını anlatır. Eşi, resim kadar güzel olan Halîme'den rüyasını saklamasını ve bu sırrı kimseye açmamasını ister. Halîme, eşinin sözlerine uyararak rüyasını kimseye anlatmaz.

Halîme'nin rüyasının bu varyantı, esas itibariyle iki kısımdan oluşur. İlk kısımda Hz. İbrahim, Halîme'ye Mekke'ye gitmesini, orada fakirlikten kurtulup saygınlık ve makam elde edeceğini söyler. İkinci kısımda ise Halîme'nin bir akarsudan su içmesini sağlar. Öksüz bir çocuğa sütanne olduğunu müjdelir. Bu çocuğa nasıl davranması hakkında bilgi verir. Rüya, Halîme'nin eşi tarafından tabir edilir. Ancak edebî rüya metninde, tabire yer verilmez. Halîme'nin eşi, rüyayı dinlemesi üzerine ona gördüğü rüyayı kimseye anlatmamasını öğütler.

XV. asır mevlidlerinde tespit ettiğimiz Halîme'nin diğer bir rüyası Ahmed mevlidinde anlatılır. Halîme, Mekke içinde güzel bir rüya görür. Rüyasında başından güzel bir ağaç çıkar. Ona Tanrı'dan böylece yüce bir talih erişir. O ağacın dalları dünyayı sarar. Âleme yaprakları gölge verir. Ağaçtan bir hurma düşer. Bu sırada Halîme'nin tanımadığı kişiler, ona Tanrı'dan bir talihin ulaştığını söylerler. Gül yanaklı Halîme, o hurmayı alıp yer. Resim kadar güzel olan Halîme, uyandığında o hurmanın tadını ağzında bulur. Hurmanın tadı, Tanrı'nın lütfunun erişmesinden dolayı Halîme'nin ağzından asla gitmez.

Halîme'nin bu rüyası, onun daha önce gördüğü rüyanın doğruluğunu kanıtlar. Rüyanın asli sembolü ağaçtır. Ancak Tanrı'nın lütfunun Halîme'ye erişmesini sağlayan esas öğe, hurmadır. Rüya içerisinde açıkça kim oldukları ifade edilmeyen kişiler, Halîme'ye bu durumla ilgili bilgi verirler. Halîme, aldığı bilgi üzerine hurmayı yer. Uyanmasının ardından hurmanın tadının Halîme'den gitmemesi ise Tanrı'nın lütfunun sürekliliğine işaret eder.

3. 2. 7. Hz. Hatice'nin Rüyası

556 yılında Mekke'de doğan Hz. Hatice, İslamiyet'ten önce üstün iffeti nedeniyle Tâhire, İslamiyet'ten sonra ise Hz. Muhammed'in ilk eşi olmasından dolayı Kübrâ sıfatıyla anılır. Hz. Peygamber ile evlenmeden önce iki evlilik yapar. Ticaretle uğraşır. Hz. Muhammed ile bir ticaret anlaşması sayesinde tanışır. Hz. Peygamber'in dürüstlüğü ve Meysere'nin onun ahlakıyla ilgili verdiği bilgiler üzerine Hz. Muhammed ile evlenmeye karar verir. Peygamberliğin gelmesinin

ardından Hz. Muhammed'i destekler. İlk iman edenler arasında yer alır. 620 yılında vefat eder (Kandemir 1997: XVI/ 465-466).

Yahyâ b. Bahşî mevlidinde Hz. Hatice'nin gördüğü bir rüya anlatılır (YBBM₅). Hz. Hatice, rüyasında Güneş'in gökyüzünden inip evine girdiğini görür. Güneş'in ışıkları Mekke'deki evleri aydınlıkla doldurur. Hz. Hatice, gördüğü rüyasını amcasına anlatır. Amcası, ahir zaman peygamberi ve nebilerin önünde bulunanın eşi olacağını söyler. Rüyasının tabirini dinleyip mutlu olur. Bu sırada Hz. Muhammed'in halası, Hz. Hatice'ye gelip Muhammed'i evlendirmek istediklerini bu nedenle onu ticaret için ücreti karşılığında çalıştırmasını ister.

Hz. Hatice'nin rüyası, Güneş sembolü üzerine yoğunlaşır. Bu sembol, Hz. Muhammed ile ilgili rüyalarda sıklıkla görülür. Üçüncü tekil şahıs anlatıcıyla anlatılan rüya, esas itibariyle rüya sahibini Hz. Muhammed ile olan evliliğine hazırlar.

3. 3. Diğer Kişilerin Rüyaları

Çalışmamızın bu bölümünde; Benî 'Âd, Yahudi, Yahudi kadın ve dindar kadının oğlunun rüyaları inceleyeceğiz.

3. 3. 1. Beni 'Âd'ın Rüyası

Sinanoğlu'nun mevlidinde, Benî 'Âd'ın gördüğü bir rüya anlatılır (SÜM₃). Benî 'Âd, kavmiyle birlikte ateşe tapan bir hükümdardır. Ömrünün yetmiş yılını küfürle geçirmiş olmakla beraber bu hükümdar; adalet sahibi, cömert, kusuru ve eksiği olmayan iyi bir yiğittir. Bu Mecusi hükümdarı, bir gece rüyasında göklerin kapısının açıldığını görür. Dünyayı bir ışık kaplar. Gece, aydınlanıp gündüz gibi olur. O ışık içerisinde bir taht belirir. Benî 'Âd, bu tahttan kendisine bir talih olduğunu anlar. Tahtın üzerine oturur hâlde Hz. Muhammed'i görür. Dünyayı tamamen onun ışığı kaplar. Dört dostu da Hz. Peygamber'in yanında otururlar. Bu taht, Benî 'Âd'ın sarayına iner. Benî 'Âd, böylece bu talih ve kısmetin kendisi için olduğunu bilir. Mecusi hükümdarı, Hz. Muhammed'in ayağına kapanıp yüzünü sürer. Küfrüne pişman olup Tanrı'nın elçisinin önünde iman getirir. Tanrı'nın birliğine, Kur'ân-ı Kerîm'e ve onun bildirdiği peygamberlere kesin olarak inandığını söylerken uyanır. Sarayının içinin ışıkla dolduğunu görür. Daha sonra abdest alıp Tanrı'ya yalvarır. İki rekât namaz kılar. Kendisine gizli bir mescit inşa eder. O mescidin içerisinde yine herkesten gizli bir şekilde ömrünün sonuna kadar ibadet eder.

Edebiyatımızdaki din değiştirme deneyimlerinin mevlid metinlerindeki örneklerinden bir tanesi olarak değerlendirebileceğimiz Benî 'Âd'ın rüyası, üçüncü tekil şahıs anlatıcı tarafından anlatılır. Anlatıcı, rüyayı anlatmaya başlamadan okuyuculardan/ dinleyicilerden salavat getirmelerini isteyerek kendisini belli eder. Rüyanın anlatımı genelden özele doğrudur. Hz. Muhammed'in tahtının sarayına indiği sırada Benî 'Âd, bu durumdan kendisine bir baht ve talihin olduğunu düşünür. Rüya sahibinin zihninde olan düşünceleri bilerek okuyucuya/ dinleyiciye açıklaması yine anlatıcının dikkat çekici özelliklerindedir. Daha sonra Benî 'Âd, iman getirerek Müslüman olur. Bir mescit inşa ederek ömrünün sonuna kadar orada gizli bir şekilde ibadet eder. Mecusi hükümdarın mescidi kendisi için yaptırması ve ibadetlerini gizli bir şekilde devam ettirmesi ise gündelik hayatta gayrimüslim gibi yaşamaya devam ettiğini ve ülkesini İslam'a davet etmediğini düşündürür.

3. 3. 2. Yahudi'nin Rüyası

Ahmed, Yahyâ b. Bahşî, İpsalalı Ebu'l-Hayr, Celâl Muhibbî ve Nasîbî mevlidlerinde Yahudi bir kişinin gördüğü rüya anlatılır (AM₂-YBBM₂-İEHM₂-NM₂-CMM₂).

Ahmed varyantına göre Yahudi kadın, sabah vakti uyandığında eşini mutlu bir hâlde görür. O da bu durumdan mutlu olur ve ona selam verir. Daha sonra eşine mutluluğunun nedenini sorar. Yahudi, bu gece onun gördüğü rüyayı ve ayak bastığı yere yüzünü sürdüğünü kendisinin de rüya

hâlinde gördüğünü söyler. Resim kadar güzel olan eşine Müslüman olduğunu, canını ve başını onun yoluna saçtığını, bütün sahip olduklarını yolunda bıraktığını ve varlığını ona kurban edeceğini açıklar. Beraberce yılda bir kez Hz. Muhammed'in mevlidini okutup insanlara ziyafet vermeye karar verirler. Böylece gece gündüz Tanrı'ya hizmet ederler. İyilik ve yardım etmeyi kendilerine âdet edinirler. Aşk ve şiddetli istek hâliyle öldüklerinde Hz. Muhammed'in huzurunda da beğenilenlerden olurlar. Mevlide saygı gösterdikleri için onlara iman elbisesi verilir. Yahyâ b. Bahşî ve Nasîbî varyantları da özellikleri itibariyle Ahmed varyantına benzer.

Rüyanın İpsalalı Ebu'l-Hayr varyantına göre Yahudi, eşinin rüyasını ve Müslüman olduğunu kendi rüyasında görür. Kendisi de Hz. Muhammed'i sevenler arasında yer alır. Gönlü ışık ve iman ile dolar. Eşine, Tanrı'nın elçisine doğrulukla uymayı, aşk ile yoluna sahip oldukları her şeyi vermeyi, Tanrı'ya boyun eğmeyi ve mevlid okutmayı âdet edinmeyi önerir. Onlar, bu söz üzerinde İslam'ı tercih ederler. Yılda bir kez mevlit okutup başlıklarla halka güzel ziyafetler verirler.

Celâl Muhibbî varyantına göre Yahudi kadın, uykusundan uyanmasının ardından eşine gördüğü rüyayı anlatır. Yahudi, bu duruma üzülürken bir gece o da aynı rüyayı görür. Sabah vakti mutluluk içerisinde uyanır. Yahudi, eşine dün gece gördüğü rüyanın aynısını deneyimlediğini, dürüst bir şekilde iman getirdiğini, sahip olduklarının tamamını onun yoluna koyduğunu söyler. İkisi birden Hz. Muhammed'in mevlidini okutup halkı ihsanla doyurmaya karar verirler. Gece gündüz Tanrı'ya ibadet ederler. Hz. Muhammed'in doğumuna saygı gösterdikleri için iman elbisesi onlara verilir.

Yahudi'nin rüyası, esas itibariyle telapatik bir deneyimdir. Telapatik rüyalar, uyku hâli sırasında çeşitli enerji alanlarının birleşerek birbirlerine bilgi aktarmaları neticesinde oluşur (Telesco 1999: 23-24). Bir yerde meydana gelen olayın telapatik olarak algılanmasından kaynaklanan rüyalar da bu başlık altında değerlendirilir (Türkoğlu 2001: 75-76). Kelimeler olmaksızın iletişimin esas olduğu bu rüyalar, iki ya da daha fazla bölüme ayrılarak farklı insanlarca görülebilir. Telapatik rüya gören kişiler, karı-koca gibi yakınlık derecesine sahip olabilirler. Bununla beraber birbirlerini hiç tanımayan kişilerin de telapatik rüya gördükleri bilinir. Ayrıca aralarında telapatik bağ olan kişilerden ilkinin gördüğü rüyadan diğeri sezgi vasıtasıyla bilgi sahibi olabilir (Yücesoy 2001: 54-59).

Yahudi'nin rüyası, mevlid metinlerinde ayrıntılarına yer verilmeden anlatılır. Ahmed varyantında görüldüğü üzere Yahudi'nin rüya hâlinde eşinin rüyasında Müslüman olduğunu görmesi, bu deneyimi aynı zamanda rüya içerisinde rüya olarak değerlendirmemizi sağlar. İpsalalı Ebu'l-Hayr, Yahyâ b. Bahşî ve Nasîbî varyantları, esas özellikleri itibariyle Ahmed varyantına benzerler. Celâl Muhibbî varyantında, Yahudi ile eşinin rüyaları arasında bir günlük süre vardır. Yahudi, eşinin Müslüman olmasından dolayı üzüntü duyar. Bununla beraber rüya görmesinde bu duygu hâli etkili değildir. Celâl Muhibbî varyantı, telapatik özellikler taşımaması yönüyle de diğer varyantlardan ayrılır.

3. 3. 3. Yahudi Kadının Rüyası

Yahudi kadının rüyası; Ahmed, Yahyâ b. Bahşî, İpsalalı Ebu'l-Hayr, Hacı Mustafaoğlu, Celâl Muhibbî ve Nasîbî mevlidlerinde anlatılır (AM₁-YBBM₁-HMME₁-CMM₁-İEHM₁-NM₁). Edebî rüya metninin olay örgüsü, bütün varyantlarda ortaktır.

Bağdat'ta işi gece gündüz hayır olan bir kişi vardır. Bu kişi, her zaman Hz. Muhammed'in aşkında başını koyup ağlar. Halka daima başışta ve yardımda bulunur. Halkın tamamı da ondan hoşnuttur. O kişi, her rebülevvel ayının on ikinci gecesinde Hz. Muhammed'in mevlidini mutluluk dolu bir hâlde okutup çeşitli hediyeler verir ve sayısız koyunu kurban eder. O kişinin Yahudi bir komşusu vardır. Onun uğraştığı iş, her zaman günah işleme ve Tanrı'ya isyandır. Bir gün o Yahudi'ye eşi, komşusunun her yıl rebülevvel ayında hayırlarda bulunduğunu, halkı doyurduğunu, bayram kutladığını ve o gecede çeşitli nimetleri dağıttığını söyleyip bu davranışlarının nedenini sorar. Yahudi, eşine komşusunun dinine inandığı Ahmed-i Muhtar

olarak bilinen bir peygamberi olduğunu söyler. Bütün dünya onun kadehinin dibinde kalan tortunun içicisidir. O peygamberin ismi Tevrat'ta gizlidir. Belki de her kitapta zikredilendir. O sevgili, rebiülevvel ayının perşembeye rastlayan on ikinci gecesinde dünyaya gelmiştir. O dolunaya benzeyen gayret sahibi kişi, doğduğunda kâinatın güneşi olmuştur. Bu nedenle Yahudi, komşusunun bayram kutladığını, halka hediyeler verip ihsanda bulunduğunu söyler. Yahudi'nin resim kadar güzel olan eşi, kocasının söylediklerini duyduğunda ağlayıp inlemeye başlar. Yüreği zevk, şevk ve mutlulukla dolar. Yahudi kadın, o gece mutlulukla yatar. Rüyasında karanlığın ışığı olan Hz. Muhammed'i görür. Hz. Muhammed, kendisini sağlığında gören, sohbetinde bulunan Kur'ân-ı Kerim'i ve İslam'ı bizzat kendisinden öğrenen İslam büyüklerinin tamamıyla yıldız ve Ay ile birlikte olan Güneş'e benzer bir şekilde orada bulunur. Yahudi kadın, lütufta benzeri olmayan Güneş'e benzeyen bu soylu kişinin kim olduğunu sorar. Bu kişi, perilere benzeyen yüzü bakımından o nurani varlıklardan daha hoş ve güzeldir. Ay'a benzeyen yüzü, Güneş'ten daha yücedir. Orada bulunanlar, seçilmiş olan Muhammed'in bu kişi olduğunu, onun saçının sümbüle benzediğini, kırmızı dudaklarının ise misk koktuğunu söylerler. Kadın, yanına gidip ona selam verir. O himmet sahibi, kadının selamını iyilikle alır. Yahudi kadın, 'Ey Tanrı'nın elçisi!' diyerek bağırır. Tanrı'nın elçisi ise ona aynı hoşlukla 'Lebbeyk!' diyerek seslenir. Gül yüzlü kadın ah edip ağlar. Tanrı'nın elçisine, değersiz bir köle olduğunu söyler. Ona, 'Ey güzellik ve edep madeni! Bana Lebbeyk demene sebep nedir?' diye sorar. Günahkârlara şefaate eden ve âlemlere rahmet olarak gönderilmiş olan Hz. Muhammed, ona 'Ey resim kadar güzel! Bana saygı gösterdiğin için yaratıcı olan Tanrı, seni kabul etti. Mevlidime saygı gösterdin. Doğrusu beni yüce saydın. Tanrı, sana inancın süslü kıyafetini verdi. Sen, sonsuza kadar benden ayrı kalmayacaksın!' der. Böylelikle Hz. Muhammed, ona imanını aşlar. O soyu temiz, akıllı, itibarlı ve resim kadar güzel kadın, defalarca Müslümanlığı kendi isteğiyle kabul eder. Lezzetiyle başarıya ulaşır ve mutlu olur. O gül yanaklı, uykudan uyandığında mutluluk hâli içerisinde ağlayıp inler. O zaman aşk ile sahip olduklarını Tanrı'nın elçisine adar. Yılda bir kez onun mevlidini okutmaya, halkı bağış ve ihsanlarla yedirip içirmeye karar verir.

Olay örgüsü bakımından Yahyâ b. Bahşî, İpsalalı Ebu'l-Hayr, Hacı Mustafaoğlu ve Nasîbî varyantları birbirine paraleldir. Celâl Muhîbbî varyantında gördüğümüz tek dikkat çekici farklılık ise rüya hâli sırasında Hz. Muhammed'in yanında kendisini sağlığında gören, sohbetinde bulunan, Kur'ân-ı Kerim'i ve İslam'ı bizzat kendisinden öğrenen İslam büyüklerinin olmamasıdır.

Rüyanın bütün varyantları üçüncü tekil şahıs anlatıcı tarafından anlatılır. Ahmed varyantında Hz. Muhammed'in karanlığın ışığı olarak vasıflandırılması, gayrimüslimler ile Müslümanlar hakkındaki kabulleri belirginleştirir. Hz. Muhammed'in yanında yıldız ve Ay'ın durduğu Güneş'e benzetilmesi ise rüya metnine estetik bir doku katar. Bununla beraber Hz. Muhammed'in yüzüyle ilgili yapılan benzetmelerin klâsik Türk edebiyatında daha çok sevgili için kullanılmaları dikkat çeker. Hac veya umre niyetiyle ihrama giren kimselerin söyledikleri "*Lebbeyk, Allâhümme lebbeyk. Lebbeyk, lâ şerîke leke lebbeyk. İnne'l-hamde ve'n-ni'mete leke ve'l-mülk, lâ şerîke lek*"³ sözlerinin ilk kelimesi olan lebbeyk, "*Buyrun, efendim; emredin!*" anlamına gelir. İslam kültürüyle ilgili olan kelimenin rüya metninde kullanılması, anlatının derinleşmesini sağlar. Hz. Muhammed, Yahudi kadına Tanrı'nın ona iman verdiğini söyler. Böylece rüya sahibi çok kez iman ederek Müslüman olur. O, rüyasından mutlu bir hâlde uyanır. Daha sonra yılda bir kez Hz. Muhammed'in mevlidini okutmaya karar verir. Rüya, Yahudi kadının Müslüman olmasını sağlar. Varyantlarda, Hz. Muhammed'in tanıtılması sırasında gülizâr kelimesinin istifham vasıtasıyla tekrarlanması dikkat çeker. Soru cümleleri ve diyaloglar, rüyanın Yahyâ b. Bahşî varyantına da estetik bir doku katar. Yahudi kadının uykusundan uyanması anındaki duygu hâli, aşırı istek olarak ifade edilir. Rüyası

3 "Rabbim! Davetine sözüm ve özümle tekrar tekrar icabet ettim, emrine boyun eğdim. Rabbim! Senin davetine icabet boynumun borcudur. Senin eşin ve ortağın yoktur. Rabbim! Bütün varlığım sana yöneldim; hamd senin, nimet senin, mülk senindir. Senin eşin ve ortağın yoktur (Öğüt 2011: XL/ 396-397)."

ve içinde bulunduğu duygu hâliyle kadın ağlamaya başlar. Hacı Mustafaoğlu ve Nasîbî varyantları, Yahyâ b. Bahşî varyantına yaklaşır. İpsalalı Ebu'l-Hayr varyantının hazırlık kısmının sonunda da Yahudi kadının duygu hâli, Hz. Muhammed'in aşkıyla meydana gelen aşırı istek olarak ifade edilir. Soru cümleleri ve diyalogların bu varyanta da estetik bir doku eklediği görülür. Ahmed varyantından farklı olarak Celâl Muhibbî varyantında Yahudi kadın, gördüğü kişinin Hz. Muhammed olduğu sonucuna kendi düşüncesiyle varır. Edebî rüya metninin bu bölümü, iç konuşma tekniğinin de uygulama alanıdır. Hz. Muhammed ile ilgili kadının yaptığı benzetmeler, rüyanın Ahmed varyantıyla benzerlik gösterir.

3. 3. 4. Dindar Kadının Oğlunun Rüyası

Dindar kadının oğlunun rüyası; Ahmed, Yahyâ b. Bahşî, İpsalalı Ebu'l-Hayr, Celâl Muhibbî, Ayasofya Müezzini Kemal ve Nasîbî mevlidlerinde anlatılır (AM₃-YBBM₃-HMME₃-İEHM₂-CMM₃-AMKM-NM₃). Yahudi ve Yahudi kadının rüyaları örneklerinde de görüldüğü üzere bu edebî rüyanın olay örgüsü de bütün varyantlarda ufak farklılıklar haricinde benzerlik gösterir.

Rüyanın varyantlarına göre yaşadığı devirde hayatı ve dinî yaşayışı bakımından başkalarına örnek olabilecek niteliklere sahip Zeydoğlu Ali'nin ibadette dinin buyruklarına uygun hareket eden, öğüt veren ve haramdan kaçınan kadın bir komşusu vardır. Bu kadın, çok fakirdir. Dünyada kimseye kalıcılık olmadığı gibi bir gün ecel bu kadına da fanilik kadehini sunar. Böylece kadın, diğer yaratılmışlar gibi gelip geçici olan dünyadan gider. Miras olarak bir filori bırakır. O kadının her zaman Tanrı'ya ibadet eden, baştan aşağıya iyilik ve yardım olan, daima hayırda bulunan genç bir oğlu vardır. Bu çocuk, annesinin miras olarak bıraktığı filoriyle ne alabileceğini düşünür. Bu düşünceyle yürürken ansızın bir yerde kölelerin toplandığını görür. Bu köleler, bir araya gelip Hz. Muhammed'in mevlidini okurlar. Çocuk, mevlidi mutlulukla dolu bir hâlde dinler. Gözlerinden kanlı yaşlar akar. O gece orada yatıp uyur. Rüyasında, kıyamet gününü görür. Tellallar, 'Neredeysen gel! Cennete gir ve mutlu ol!' diyerek bağırlar. Mevlide hazır olanların tamamı bir defada cennet içine girerler. O çocuk, ansızın yüce bir saray görür. Ona usul sahibi olarak girmek ister. Orada bulunanlar, bu yüce saraya mevlid okuyanların girdiğini, onun girmesine izin vermeyeceklerini söylerler. Çocuk, bu sırada rüyasından uyanıp ah eder. Ahının dumanının içerisinde kalır. Ağlayıp yüreğini keder ateşiyle dağlar. Annesinden miras olarak kalan filoriyle yemekler alır. Mevlid okutup aldığı yemekleri dağıtır. Vefat edinceye kadar her yıl Hz. Muhammed'in mevlidini okutur. Vefat ettiğinde gülümseyerek bu dünyadan gider.

Rüya metninin hazırlık kısmında şair, bu hikâyenin nakledicisi olduğunu açıkça ifade eder. Daha sonra dindar kadını ve çocuğunu tanıtır. Metinde edebî öge olarak kullanılan filori, ilk defa XII. asırda İtalya'da gümüşten basılan bir paradır. XIII. asrın ortalarından itibaren altın olarak basılan bu para, İtalyan devletleriyle ticari ilişkiler kuran Batı Anadolu'daki Türkmen beylikleri tarafından da kullanılır. Fatih Sultan Mehmet dönemine kadar Osmanlı topraklarında en çok kullanılan altın para olan filori, daha sonraki dönemlerde Osmanlıların kendi bastıkları ve Avrupa kaynaklı altın paraları karşılayacak şekilde kullanılmaya başlanır (İnalcık: XIII/ 106). Rüya metnine tarihî açıdan belli bir gerçeklik dokusu kazandıran bu para birimi, esas itibariyle nicelik açısından değerlendirilmelidir. Dindar kadının çocuğu, annesinden kalan bu mirasın yetersiz olduğunu görür. Bu sırada, bir grup kölenin okuduğu mevliden etkilenir. Orada yatar. Rüyasında gördüğü kişilerden mevlid okunduğu sırada hazır bulunanların cennete girip mutlu olduklarını öğrenir. Şair, çocuğun uykudan uyandığında ah ettiğini ifade eder. Belli ölçüde yapılan ya da yapılmayan işlerden dolayı duyulan pişmanlığı ifade eden bu sözün rüya metninin uyanış kısmında kullanılması dikkat çekicidir. Çocuk, uykusundan uyanmasının ardından ömrünün sonuna kadar mevlid okutup hayırda bulunur.

Celâl Muhibbî varyantında, dindar kadının tanıtımı sırasında Arapça dışıl kategoriden kelimeler seçilmekle beraber rüyanın anlatımının ilerleyen kısımlarında bu kişi için baba, valid

anlamalarını taşıyan ata kelimesinin kullanılması bir hata olarak değerlendirilebilir (Çağbayır 2007: I/ 382).

4. Edebî Rüya Tabirleri

Edebî eserlerde, rüya ve tabiri birbirinden ayrılmaz. Çalışmamızda incelediğimiz metinlerdeki rüyaların bir kısmı tam anlamıyla semboliktir. Bununla beraber ilahi bir varlığın nida ettiği, bir kişi veya varlıkla beraber sembolik anlam taşıyan bir ögenin bulunduğu rüyaları ise ayrıca değerlendirmek gerekir.

4. 1. Rüya Ögeleri

XV. asır mevlidlerinde edebî rüya metinlerinin bir kısmı ağaç, zincir, mevlid okuma/ okutma gibi tam anlamıyla sembolik öğelerden oluşur. Bununla beraber rüya sahibinin Hz. Muhammed ve Hz. İbrahim gibi peygamberlerin yanı sıra tanımadığı kişiler tarafından bilgilendirilip yönlendirildiği rüyalar ise yarı sembolik olarak değerlendirilebilir. İncelediğimiz metinlerden tespit ettiğimiz öğeleri, bir tablo hâlinde şöyle gösterebiliriz.

	Rüya	Öge
1	AM ₁	Hz. Muhammed
2	AM ₂	Hz. Muhammed
3	AM ₃	Mevlit okumak/ okutmak
4	AM ₄	Ağaç
5	AM ₅	Zincir
6	AM ₆	Hz. Muhammed
7	AM ₇	Ağaç
8	FKR ₁	Kuş
9	FKR ₂	Tanınmayan Kişi
10	FKR ₃	Tanınmayan Kişi
11	HZM ₁	Kuş
12	HZM ₂	Tanınmayan Kişi
13	HZM ₃	Zincir
14	HZM ₄	Tanınmayan Kişi
15	HZM ₅	Tanrı
16	SÜM ₁	Tanınmayan Kişi
17	SÜM ₂	Ay ve Güneş
18	SÜM ₃	Hz. Muhammed
19	CDH	Nur, Aydınlık, Işık
20	YBBM ₁	Hz. Muhammed
21	YBBM ₂	Hz. Muhammed
22	YBBM ₃	Mevlit okumak/ okutmak
23	YBBM ₄	Zincir
24	YBBM ₅	Güneş

25	YBBM ₆	Ay ve Güneş
26	HMME ₁	Hz. Muhammed
27	HMME ₂	Hz. Muhammed
28	HMME ₃	Mevlit okumak/ okutmak
29	HMME ₄	Zincir
30	HMME ₅	Hz. Muhammed
31	İEHM ₁	Hz. Muhammed
32	İEHM ₂	Hz. Muhammed
33	İEHM ₃	Zincir
34	HHA	Nur, aydınlık, ışık
35	CMM ₁	Hz. Muhammed
36	CMM ₂	Hz. Muhammed
37	CMM ₃	Mevlit okumak/ okutmak
38	CMM ₄	Hz. Muhammed
39	KVM	Tanınmayan kişi
40	RM ₁	Zincir
41	RM ₂	Tanrı
42	AMKM	Mevlit okumak/ okutmak
43	BVR ₁	Tanınmayan kişi
44	BVR ₂	Tanınmayan kişi
45	NM ₁	Hz. Muhammed
46	NM ₂	Hz. Muhammed
47	NM ₃	Mevlit okumak/ okutmak
48	NM ₄	Ağaç

Tablo 16: Rüya Sembolleri

4. 2. Rüya Tabircileri

Çalışmamızda incelediğimiz mevlidlerde edebî rüyaların, rüya sahibi tarafından olduğu kadar rüya tabircileri ya da metnin bir kahramanı tarafından tabir edildiği görülür. Bununla beraber şahsın gördüğü rüyanın yönlendirmesiyle tabire gerek duymadan hareket ettiği rüyalar da vardır.

	Rüya	Tabircisi
1	AM ₁	-
2	AM ₂	-
3	AM ₃	-
4	AM ₄	Muabbir

5	AM ₅	Muabbir
6	AM ₆	-
7	AM ₇	-
8	FKR ₁	Muabbir
9	FKR ₂	-
10	FKR ₃	-
11	HZM ₁	Muabbir
12	HZM ₂	-
13	HZM ₃	Abd-i Berrân oğlu Ömer
14	HZM ₄	-
15	HZM ₅	-
16	SÜM ₁	-
17	SÜM ₂	Rahip
18	SÜM ₃	Hz. Muhammed
19	CDH	-
20	YBBM ₁	-
21	YBBM ₂	-
22	YBBM ₃	-
23	YBBM ₄	Muabbirler
24	YBBM ₅	Ebû Tâlib
25	YBBM ₆	Muabbir
26	HMME ₁	-
27	HMME ₂	-
28	HMME ₃	-
29	HMME ₄	Muabbirler
30	HMME ₅	-
31	İEHM ₁	-
32	İEHM ₂	-
33	İEHM ₃	Muabbir
34	HHA	-
35	CMM ₁	-
36	CMM ₂	-
37	CMM ₃	-
38	CMM ₄	-
39	KVM	-
40	RM ₁	Rahip
41	RM ₂	-

42	AMKM	-
43	BVR ₁	-
44	BVR ₂	Hâris
45	NM ₁	-
46	NM ₂	-
47	NM ₃	-
48	NM ₄	Muabbir

Tablo 17: Rüya Tabircileri

5. Rüyalarda Sonuçlar

Rüyalar, sahipleri için uyarı, yönlendirme ve müjde içerirler. Bununla beraber görülen semboller, rüya sahibinde heyecan ve mutluluk gibi duygu hâlleri oluştururlar ya da var olan bir duyguyu pekiştirirler.

5.1. Müjde veya Bilgi Sayesinde Harekete Geçiren Rüyalar

Dindar kadının oğlu, uykusundan uyanmasının ardından rüyasının da etkisiyle mevlid okutur. Annesinden miras kalan filoriyle yiyecek alıp halkı doyurur (AM₃-YBBM₃-HMME₃-CMM₃-AMKM-NM₃).

Halîme'nin rüyaları, müjde olduğu kadar bilgi de içerir. Halîme, rüyasının ardından eşiyle beraber Mekke'ye gelir ve Hz. Muhammed'in sütanesi olur (AM₆-FKR₃-HZM₄-SÜM₁-CMM₄-KVM-BVR₂). Bununla beraber Ahmed'in eserinde anlatılan Halîme'nin ikinci rüyası, bilgi ve müjde içermesinin yanı sıra rüya sahibinin gördüğü ilk rüyanın doğruluğuna da işaret eder (AM₇).

Miraç hadisesinin rüyada gerçekleşmiş olduğu kabulü üzerine şekillenen Hâfî'nin mevlidindeki Hz. Muhammed'in rüyası, bilgi ve hikmet içermesinin yanı sıra muhatabını harekete geçirir (HZM₅). İlk vahyin rüyada gerçekleştiği kabulü üzerine anlatılan Recâî'nin eserindeki Hz. Muhammed'in rüyası da bu başlık altında değerlendirilebilir (RM₂).

Hz. Ebû Bekir, rüyasının ardından Şam ülkesinden hareket edip Mekke'ye gelir. Hz. Muhammed ile görüşür. Daha sonra Müslüman olur (SÜM₂-YBBM₆).

Benî 'Âd'in rüyası da muhatabını harekete geçiren rüyalardandır. Benî 'Âd, rüyasının ardından Müslüman olur. Bir mescit yaptırıp orada gizli olarak ibadet eder (SÜM₃).

Hz. Hatice, rüyasının ardından önce harekete geçmeyi düşünür. Daha sonra sabretmeyi tercih eder (YBBM₅).

5.2. Bilgi ve Hikmet İçerip Harekete Geçirmeyen Rüyalar

Abdülmuttalib'in rüyaları, Hz. Muhammed'in doğumuyla ilgili bilgi içermesine rağmen muhatabında davranış değişikliğine neden olmaz (AM₄-AM₅-HZM₃-NM₄).

Abbâs'ın rüyaları da bilgi ve hikmet içerip muhatabında davranış değişikliği meydana getirmeyen deneyimlerdir (FKR₁-HZM₁).

Âmine'nin rüyaları, Hz. Muhammed'in doğumu ve vasıfları hakkında bilgi verir. Ancak bu rüyalar, Âmine'de bir davranış değişikliğine neden olmaz. Çeşitli varyantlarda görülen Âmine'ye doğacak çocuğuna Muhammed adını vermesinin öğütlenmesi de rüyayı farklı bir başlık altında değerlendirmemiz için yeterli değildir (FKR₂-HZM₂-BVR₁). Hamdullah Hamdî'nin mevlidinde anlatılan Âmine'nin rüyasını da bu başlık altında değerlendirebiliriz (HHA).

5. 3. Sevinç ve Heyecan Verici Rüyalar

Yahudi, rüyasında eşinin Hz. Muhammed'in önünde iman ettiğini görür. Kendisi de Müslüman olur. Bu rüya, onu mutlu eder (AM₂-YBBM₂-HMME₂-İEHM₂-CMM₂-NM₂).

Abdullah, gördüğü rüyanın kutlu olduğunu öğrendiğinde mutlu olur (YBBM₄-HMME₅-İEHM₃-RM₁).

5. 4. Muhatabın Duygu Hâlini Pekiştiren Rüyalar

Yahudi kadının uyumadan önce eşinin Hz. Muhammed hakkında söyledikleri üzerine ah ettiği, inleyip ağladığı sırada ona Hz. Peygamber'in sevgisinin eriştiği, kalbinin zevk, aşırı coşkunluk ve mutlulukla dolduğu ifade edilir. Gece gördüğü rüya ise bu duygu hâlini pekiştirir. Kadın, uyandığında mutlu olur. Bu nedenle Yahudi kadının rüyası, muhatabın duygu hâlini de pekiştirmektedir (AM₁-YBBM₁-HMME₁-İEHM₁-CMM₁-NM₁).

5. 5. Duygu Hâli Belirtilmeyen Rüyalar

Cefâyî'nin *Dakâyku'l-Hakâyık* isimli eserinde anlatılan Âmine'nin rüyasının muhatabında oluşturduğu duygu hâli, açıkça belirtilmez (CDH).

Sonuç

Rüyanın XV. asır mevlidlerinden hareketle kullanım özelliklerini ve metinlerde üstlendikleri fonksiyonları tespit etmek amacını taşıyan çalışmamızda vardığımız sonuçları kısaca şöyle ifade edebiliriz:

Mevlid metinlerinde, edebî rüyaların türün ilk ve özgün örneklerinin kaleme alındığı XV. asırdan itibaren kullanıldığı görülür. Bu rüyaların bir kısmı, Hz. Peygamber'in hayatını konu alan siyer türündeki eserlerden kaynağını alır ve İslam tarihindeki rivayetlere uygun bir şekilde işlenir. Bununla beraber kaynağı tespit edilemeyen rüya örnekleri de vardır.

XV. asır mevlidlerindeki edebî rüyaların bir kısmı doğrudan rüya sahibiyle ilgili bir hazırlık aşaması içerir. Ancak bazı rüya metinlerinde, hazırlık aşamasına gerek duyulmadan doğrudan rüya anlatılır. Görülen olayların nitelikleri, edebî rüya metinlerini masallara yaklaştırır. XV. asır mevlidlerindeki edebî rüyaları; İslami kabullere, kaynaklarına ve yapılarına göre farklı başlıklar altında tasnif etmek mümkündür. Bununla beraber rüya sahibini ya da rüya sembolünü esas alan yaklaşımlarla da farklı tasnifler yapılabilir. Sembollerine göre yapılacak bir tasnif, rüya öğelerinin İslami olduğu kadar halk arasında yaşayan kabullerinin de değerlendirilmesini gerekli kılar. Tespit edilen mevlid metinlerindeki edebî rüyalarda tabir ve tabirci öğeleri de birbirinden ayrılmaz. Ayrıca bu rüyaların sahipleri için ikaz veya bilgi içerdikleri, taşıdıkları semboller vasıtasıyla onlarda bazı duygu hâlleri oluşturdukları ya da var olan bir duyguyu pekiştirdikleri görülür.

Varyantları tespit edilen edebî rüya metinlerinin bir kısmı, orijinal kullanımlara sahiptir. Bununla beraber farklı şairler tarafından kaleme alınmış eserlerde, aynı rüyanın benzer olay örgüleriyle anlatıldığı örnekler de vardır. Çoğu kez bu varyantlar, yoğunlaştıkları öğeler bakımından tasnif edilebilir.

Türk edebiyatı içerisinde kadim bir geleneğe sahip olan mevlid türünden eserlerde rüyanın kullanımıyla ilgili yapılacak müstakil çalışmalarla konunun farklı yönlerinin de ilim âleminin istifadesine sunulacağı kanaatindeyiz.

Kaynakça

- AÇIL, Berat (2015), "Klâsik Türk Şiirinde Estetik Bir Unsur Olarak Çiçekler", *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, S. 5, 1-28.
- AKSOY, Hasan (2007), "Eski Türk Edebiyatında Mevlidler", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, C. 5, S. 9, 323-332.
- AKTAŞ, Şerif (2007), *Edebiyatta Üslup ve Problemleri*, 5. baskı, Ankara: Akçağ Yayınları.
- ALBAYRAK, Halis (1993), *Kur'ân'da İnsan ve Gayb Bilgisi*, Ankara: Şule Yayınları.
- ALTUĞ, Fatih (2009), "Başka Türlü Bir Yaklaşım Mümkün mü?", *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları 4-Nazımdan Nesire Edebî Türler*, Haz.: Hatice Aynur-Müjgân Çakır-Hanife Koncu-S. Selim Kuru-Ali Emre Özyıldırım, İstanbul: Turkuaz Yayınları, 32-46.
- ATEŞ, Ahmet (1954), *Süleyman Çelebi Vesiletü'n-Necât-Mevlid*, Ankara: TDK Yayınları.
- ATİK, Arzu (2021), "Feyzi", <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/feyzi-fivan-sairi> (Erişim Tarihi: 30.06.2022).
- ATİK, Arzu-Güler Doğan Averbek (2021), *Ruhların Gıdası 15. Asır Şairi Feyzî'nin Kût-ı Rûhî İsimli Mevlidi*, İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- AYTAÇ, Gürsel (2003), *Genel Edebiyat Bilimi*, İstanbul: Say Yayınları.
- AYVAZOĞLU, Beşir (1997), *Güller Kitabı*, İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- BAYRAM, Yavuz (2001), *Çiçekler ve Diğer Bitkilerin Divan Şiirine Yansımaları ile Anlam Çerçevesi*, C. 1-2, Samsun: T.C. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- BAYRAM, Yavuz (2007), "Klâsik Türk Şiirinde Duyguların Dili: Çiçekler", *Turkish Studies*, C. 2, S. 4, 209-219.
- BİLMEN, Ömer Nasuhi (2007), *Muvazzah İlm-i Kelâm Dersleri, Sad.:* Mehmet Talû-Ali Rıza Önder-Ali Rıza Öztürk-Kenan Pala-Murat Demir-Osman Orhan-Ömer Faruk Kurban-Yusuf Güler, İstanbul: Tereke Yayınevi.
- ÇAĞBAYIR, Yaşar (2007), *Ötüken Türkçe Sözlük*, C. 1-5, İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- ÇUBUKÇU, Asri (1997), "Halîme", *DİA*, C. 15, İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 338.
- DEMİRCİ, Muhsin (2011), *Vahiy Gerçeği*, 2. baskı, İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları.
- DEMİREL, Şener (2013), "Behiştî/ Bihisti, Ahmed Sinân Çelebi", <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/behisti-bihisti-ahmed-sinan-celebi> (Erişim Tarihi: 30.06.2022).
- DEMİREL, Şener (2017), *Behiştî ve Mevlidi (Vilâdet-i Resûl)*, Ankara: Gece Kitaplığı.
- DOĞRU, Rabia (2015), "Kara Vâiz ve Mevlid'i", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 39, 226-230.
- DOĞRU, Rabia (2017), *Kara Vâiz'in Mevlidi (İnceleme-Metin)*, İstanbul: Divan Kitap.
- DURMUŞ, İsmail (2004), "Mevlid: Arap Edebiyatında", *DİA*, C. 29, Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları, 480-482.
- EBÛ CAFER MUHAMMED b. CERÎRÛ'T-TABERÎ (b.t.y.), *Tarih-i Taberî*, C. 3, Çev.: M. Faruk Gürtenca, İstanbul: Sağlam Yayınevi.
- EKİNCİ, Ramazan (2014), "Behiştî Mahlaslı Şairlere Ait Mevlidler 1: Behiştî Ahmed Sinân'ın Mevlid-i Şerîf'i", *Sufi Araştırmaları*, S. 10, 17-79.
- EROĞLU, Süleyman (2013), "Yahyâ Bin Bahşî", <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/yahya>, (Erişim Tarihi: 30.06.2022).
- EROĞLU, Süleyman (2021), *Hamdullah Hamdi-Ahmediyye*, Ankara: Gece Kitaplığı.
- FAYDA, Mustafa (1994), "Ebû Bekir", *DİA*, C. 10, İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 101-108.
- GÖKYAY, Orhan Şaik (1982), "Rüyalar Üzerine", *II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri*, C. 4, Ankara: KTB Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları.

- GÜNŞEN, Ahmet (2004), *İpsalalı Ebu'l-Hayr-Mevlid (İnceleme-Metin-Dizin)*, Ankara: Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi Yayınları.
- GÜZELDİR, Muharrem (1995), *Cefâyî-Dakâyıku'l-Hakâyık*, Erzurum: T.C. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- GÜZELDİR, Muharrem (2007), "Cefâyî ve Eseri Dakâ'ıku'l-Hakâyık", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 32, 72-74.
- HALİD el-ANBERÎ (2003), *Kuran ve Sünnet Işığında Rüya Hakikati ve Tabiri*, Çev.: M. Beşir Eryarsoy, İstanbul: Guraba Yayınları.
- İMAM BUHÂRÎ (2008), *Sahih-i Buhârî Muhtasarı*, Çev.: Abdullah Durmuş-Halil Aldemir-İbrahim Tüfekçi-İshak Emin Aktepe-Beşir Eryarsoy-Mehmet Odabaşı-Osman Güman-Soner Duman, İstanbul: Polen Yayınları.
- İNALCIK, Halil (1996), "Filori", *DİA*, C. 13, İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 106-107.
- İSMAİL b. MUHAMMED EI-ACLÛNÎ (2019), *Keşfü'l-Hafâ (Halk Arasındaki Rivayetlerin İlmî Değeri)*, C. 3, Çev.: Mustafa Genç, İstanbul: Beka Yayıncılık.
- KANDEMİR, M. Yaşar (1997), "Hatice", *DİA*, C. 16, İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 465-466.
- KOCATÜRK, Vasfi Mahir (1970), *Türk Edebiyatı Tarihi*, Ankara: Edebiyat Yayınevi.
- KOLLEKTİF (1988), "Abbâs", *DİA*, C. 1, İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 16-17.
- KONUK, Ahmed Avni (1989), *Füsûsü'l-Hikem Tercüme ve Şerhi*, C. 2, İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları.
- KÖKSAL, Mehmet Fatih (2011), *Mevlid-nâme*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- KÖKSAL, Mehmet Fatih (2013), "Hâfi", <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/hafi-huffi-haffi-hufi> (Erişim Tarihi: 30.06.2022).
- KÖKSAL, Mehmet Fatih (2014), "Za'if, Yahyâ, Hacı Mustafaoğlu", <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/zaif-yahya-haci-mustafaoğlu> (Erişim Tarihi: 30.06.2022).
- Kur'ân-ı Kerîm ve Açıklamalı Meali* (2006), Haz.: Hayrettin Karaman, Ali Özek, İbrahim Kâfi Dönmez, Mustafa Çağrıncı, Sadrettin Gümüş, Ali Turgut, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2006.
- KÜLTÜRAL, Zuhâl (2009), *Hacı Mustafaoğlu-Mecma'ü'l-Envâr (Tenkitli Metin-İnceleme)*, İstanbul: Simurg Yayıncılık.
- KÜTÜK, Rifat (2016), "Fetih Öncesinde Yazılmış Bir Mevlid: Ayasofya Müezzini Kemal'in Mevlûdü'n-Nebî'si", *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 40, S. 1, 27-95.
- KÜTÜK, Rifat (2018), *Türk Edebiyatında Mevlid ve Muslihî'nin Gül-Efşân İsimli Mevlidi (İnceleme-Metin-Ansiklopedik ve Fonksiyonel Sözlük-Tıpkıbasım)*, Erzurum: Ertual Akademi Yayıncılık.
- MAZIOĞLU, Hasibe (1974), "Türk Edebiyatında Mevlid Yazan Şairler", *Türkoloji*, C. 6, S. 1, 31-62.
- MUSTAFA DARÎR (2004), *Siyer-i Nebî (Peygamberimizin Hayatı)*, Haz.: Selman Yılmaz, C. 1-2, İstanbul: Kutup Yıldızı Yayınları.
- OK, Duygu (2020), *Yahyâ Bin Bahşî-Mevlid*, Edirne: Kişisel Basım.
- ONAY, Ahmet Talât (2000), *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- ÖĞÜT, Salim (2011), "Telbiye", *DİA*, C. 40, İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 396-397.
- ÖZEL, Ahmet (2004), "Mevlid", *DİA*, C. 29, Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları, 475-479.
- ÖZGÜL, Metin Kayahan (b.t.y), *Türk Edebiyatında Siyasi Rüyalar*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- ÖZTÜRK, Muhammet Raşit (2021), *Ahmed'in Mevlid'i (Giriş-İnceleme-Tenkitli Metin-Dizin)*, Erzurum: T.C. Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- PEKOLCAY, Necla (1950), *Türkçe Mevlid Metinleri*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- POSPELOV, Gennadiy N. (1985), *Edebiyat Bilimi*, C. 2, Çev.: Yılmaz Onay, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

- REDHOUSE, James W. (2006), *A Turkish and English Lexicon*, 3. baskı, İstanbul: Çağrı Yayınları.
- SARIKAYA, Erdem (2017), *Eski Türk Edebiyatında Rüya (Başlangıçtan XV. Asra Kadar)*, Ankara: Gece Kitaplığı.
- SCHİMMELE, Annemarie (2005), *Halifenin Rüyaları-İslam'da Rüya ve Rüya Tabiri*, Çev.: Tüba Erkmen, İstanbul: Kabalıcı Yayınevi.
- SEZİKLİ, H. Ahmet (1988), "Abdülmuttalib", *DİA*, C. 1, İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 74-75.
- ŞALIŞ, Nefise (2013), *Muhibbî Hayatı, Eserleri ve Mevlid'i*, İstanbul: T.C. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlahiyat Anabilim Dalı Türk-İslam Edebiyatı Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- ŞENTÜRK, Ahmet Atilla-Ahmet Kartal (2013), *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, 7. baskı, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- TANPINAR, Ahmet Hamdi (2000), "Şiir ve Rüya I-II", *Edebiyat Üzerine Makaleler*, 6. baskı, İstanbul: Dergâh Yayınları, 32-39.
- TEKİN, Mehmet (2002), *Roman Sanatı (Romanın Unsurları) I*, İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- TELESCO, Patricia (1999), *Düşlerin Dili*, Çev.: Feyza Karagöz, İstanbul: E Yayınları.
- TODOROV, Tzvetan (2011), *Edebiyat Kavramı ve Öteki Denemeler*, Çev.: Necmettin Sevil, İstanbul: Sel Yayıncılık.
- TOGAN, A. Zeki Velîdî (1982), *Oğuz Destanı*, 2. baskı, İstanbul: Enderun Kitabevi.
- TOPALOĞLU, Bekir (1988), "Abdullah", *DİA*, C. 1, İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 75-76.
- TOPALOĞLU, Bekir (1991), "Âmine", *DİA*, C. 3, İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 63-64.
- TURAL, Şecaattin (2011), *Hâfi-Zâdü'l-Me'âd (Kitâbü Mevlûdü'n-Nebî)*, Ankara: KTB Yayınları e.kitap projesi, (<https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/10717,zadul-mead-secaattin-tural-pdf.pdf?0>) (Erişim Tarihi: 30.06.2022).
- TÜRKOĞLU, Berrin (2001), *Rüyaların Gizli Dili*, İstanbul: Sınır Ötesi Yayınları.
- UÇMAN, Abdullah-Hanife Koncu-Müjgân Çakır (2013), *Sinanoğlu Mevlidi (Ümîzü'l-Müznibîn)*, İstanbul: Kitabevi.
- WELLEK, Réne-Austin Warren (1993), *Edebiyat Teorisi*, Çev.: Ömer Faruk Huyugüzel, İzmir: Akademi Kitabevi.
- YAVUZ, Kemal (2017), "Mevlid'in Türkçe Kaynakları, Şerhleri ve Mevlid Metni Üzerine", *Bir Ömrün Yazıları-II (Edebiyat)*, İstanbul: Nizamiye Akademi, 41-68.
- YAVUZ, Salih Sabri (2005), "Mirac", *DİA*, C. 30, İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları, 132-135.
- YILDIRIM, Ali (2018), "Sen Olmasaydın Felekleri Yaratmazdım Hadis-i Kudsîsinin Klâsik Şiire Yansımaları", *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, C. 1, S. 1, 154-168.
- YILDIRIM, Munise (2009), *Yazınsal Türler*, Konya: Çizgi Kitabevi.
- YÜCESOY, Sevda (2001), *Uykudaki Bilgelik Rüyalar*, İstanbul: Ruh ve Madde Yayınları.

Ek:

Metinler⁴

Ahmed: Mevlid

1

Yahudi Kadının Rüyası (AM₁)

740 Şehr-i Bagdâd'da var-ıdı bir kişi
Gice gündüz hayr-ıdı anun işi

741 Mustafâ 'ışkında koyup başını
Akıdurdu dâyimâ göz yaşını

742 Halka in'âm ider-idi dâyim ol
Yidürüp envâ'-ı ni'metleri bol

743 Lutf u ihsân eyler-idi ol hümâm
Râzı-y-ıdı cümle andan hâs u 'âm

744 Başdan ayaga ulıydı cümle rûh
Lutf-der-lutf u fütûh-ender-fütûh

745 Her rebî'ü'l-evvel ayı Mustafâ
Mevlidin eyler-idi ol pür-safâ

746 Dürlü ihsân eyler-idi ol gice
Çok koyun kurbân iderdi ol gice

747 Bir Yahûdî cârı vardı anun
Fısk u 'isyân dâyimâ kârıydı anun

748 Ana bir gün 'avratı didi i yâr
Ne 'aceb işler ider her yıl bu câr

749 Her rebî'ü'l-evvel ayı ol kişi
Hayr eyler yidürür halka aşu

750 Bir gicede bayram eyler anda ol
Dürlü dürlü in'am eyler anda ol

751 Ana eri didi bilgil iy nigâr
Bir nebîsi vardır anun bahtiyâr

752 Ahmed-i Muhtâr-durur nâmı anun
Cümle 'âlem cür'a-hor-ı câmu anun

753 İsmi Tevrît'de anun mestûrdur
Her kitâbda belki ol mezkûrdur

754 Ol ayun on ikisinde ol Habîb
Hem düşenbe gicesinde ol hasîb

755 Anasından doğdı ol çün bedr-i tâm
Dü cihânun âfitâbı ol hümâm

756 Anun-ıçun anda bayrâm ider ol
Cümle halka lutf u in'âm ider ol

757 Çün işitdi işbu sırrı ol nigâr
Âh idüp agladı anda zâr zâr

758 Zâr zâr agrayuban âh eyledi
Nâr-ı şevk-ıla yüregın dagladı

759 İrdi ol vakt ana 'ışk-ı Mustafâ
Toldı kalbi zevk ü şevk-ıla safâ

760 Çünkü ol şevk-ıla yatdı ol gice
Hâbı içre gördi kim nûr-ı dücâ

761 Hâzır oldu cümle ashâbı-y-ıla
Âfitâb-veş kevk-ü ayı-y-ıla

762 Ol nigâr didi bu gün yüzlü şerif
Kim-durur yok buncılayın hiç latif

763 Bu perî-peyker perîdendür latif
Bu kamer-manzar güneşdendür şerif

764 Didiler Muhtâr Muhammed bu-durur
Zülfi sünbül la'l-leb misk-bû-durur

765 Varubanun ana ol virdi selâm
Lutf-ıla aldı selâmın ol hümâm

766 Yâ Resûlullâh diyüp çağırdı ol
Lutf-ıla *lebbeyk* didi ol Resûl

767 Agladı ol gül-'izâr âh eyledi
Ben sana kemter karavaşam didi

768 Bana *lebbeyk* dimene nedür sebep
İy letâfet ma'deni kân-ı edeb

4 Farklı dönemlerde neşredilmiş mevlitlerden aldığımız edebî rüya metinlerinin en azından bu

çalışmada bütünlük taşıması adına kelimelerin ve eklerin imlasında olabildiğince birlik sağlamaya çalıştık.

- 769 Ana didi ol Şefî'ü'l-müznibîn
Ol latîf ol *rahmeten li'l-âlemîn*
- 770 Çün beni ta'zîm kıldun iy nigâr
Bil kabûl eyledi seni ol Kirdigâr
- 771 Mevlidümi çünki ta'zîm eyledün
Fi'l-hakîka beni tefhîm eyledün
- 772 Sana îmân hil'atin viridi Hudâ
Tâ ebed sen benden olmazsın cüdâ
- 773 Ana telkîn itdi îmân ol Habîb
Ol nesîb ü ol lebîb ü ol hasîb
- 774 Def'aten îmân getürdi ol nigâr
Hazzı tevfiik oldı anun bahtı yâr
- 775 Çün uyandı uykudan ol gül-'izâr
Şâd oluban ağladı ol zâr zâr
- 776 'İşk-ıla ol vaktde didi ol nigâr
Mustafâ'ya nezr olsun nem ki var
- 777 Yıldı bir kez mevlidin eyleyeyin
Ni'met-ile halkı ben toylayayın
(s. 382-385)

2

Yahudi'nin Rüyası (AM₂)

- 778 Erini gördi sabâhun şâd-kâm
Şâd oluban viridi ana ol selâm
- 779 Didi n'oldun böyle şâd oldun bu gün
İşbu gün bayrâm-mıdır yâhud düğün
- 780 Didi gördüm bu gice sen gördüğün
Hâk-i pâyna yüzünü sürdüğün
- 781 Ben ana îmân getürdüm i nigâr
Cân u başı ana eyledüm nisâr
- 782 Kamu varımı kodum yolunda ben
Ana kurbân eyleyeyin cân u ten
- 783 Mevlidini biz anun eyleyelüm
Ni'met-ile halkı biz toylalayum
- 784 Yıldı bir kez mevlidi eylediler
Ni'met-ile mahlukı toyladılar

- 785 Gice gündüz Hakk'a hizmet itdiler
Kendülere lutfi 'âdet itdiler
- 786 'İşk-ıla şevk-ıla anlar öldiler
Ol Habîb katında makbûl oldılar
- 787 Mevlide itdükleriçün hürmeti
Anlara virildi îmân hil'ati
(s. 386)

3

Dindar Kadının Oğlunun Rüyası (AM₃)

- 791 Bir 'azîz var-ıdı Zeydoğlı 'Alî
Dirler-ıdı ana ol-ıdı velî
- 792 Var-ıdı dir cârumuz bir 'âbide
Sâlihaydı nâsıhaydı zâhide
- 793 Key fakîre-y-ıdı ol hayru'n-nisâ
'Âbideydi zâhideydi sâyime
- 794 Bir gün ana sundı ecel câm-ı fenâ
Bunda yok-durur kimesneye bekâ
- 795 Eyledi bu fânî dünyâdan sefer
Bunda gelen kimse turmayup gider
- 796 Bir fulori kaldı ardınca anun
Rahmeti olsun ana dâyim Tanrı'nun
- 797 Var-ıdı bir oğlı anun nev-cüvân
Hakk'a ol tâ'at iderdi her zamân
- 798 Lutf-ıdı başdan ayaga ol tamâm
Gice gündüz hayr iderdi ol hümâm
- 799 Ol fulori ki anasından kaldı ana
Didi kim ne ala-y-ıdum ben buna
- 800 İşbu fikr-ile yörürken ol cüvân
Gördi bir yirde halâyık nâ-gehân
- 801 Müctemi' olup okurlar Mustafâ
Mevlidini dinledi ol pür-safâ
- 802 Çünki anı dinledi ol nev-cüvân
Gözlerinden kanlu yaş oldı revân
- 803 Anda yatdı ol gice ol uyudı
Lutf u ihsân ana dâyim hûy-ıdı
- 804 Hâb içre ol gice ol nev-cüvân
Gördi kim olmuş kıyâmet bî-gümân

805 Çağrışup dirler münâdîler fülân
Kandasın gel cennete gir şâd-mân

806 Mevlide hâzır olanlar def'aten
Girdiler cennet içine cümleten

807 Nâ-gehân bir kasr-ı 'âlî gördi ol
Ana girmek istedi ol pür-usûl

808 Didiler mevlid iden girür ana
Girmege ana virmezüz destûr sana

809 Uykudan âh eyleyüp uyandı ol
Âhunun düttünine boyandı ol

810 Uykudan uyanıcağaz ağladı
Yüregın hasret oduyla dagladı

811 Ol fulori-y-ile aldı at'ime
Mevlid eyledi yidürdi en'ime

812 Tâ vefât idince her yıl ol cüvân
Mustafâ mevlidin itdi şâd-mân

813 Ölmelü oluncagaz ol nîk-nâm
Kahkahayla güldi oldı şâd-kâm

814 Güle güle eyledi bundan güzer
Bunda gelen gülmez ü aglar gider

815 Ana dahı sundı çarh câm-ı fenâ
Bunda asla bâkî kalmaz kimsene
(s. 387-389)

4

Abdülmuttalib'in Birinci Rüyası (AM₄)

1450 Ka'be'de bir vaktde cedd-i Mustafâ
Yatuban uyur-ıdı ol bâ-safâ

1451 Hâbı içre gördi ol hûb nâm-ver
Kim çıkar zahrından anun bir şecer

1452 Ol şecer agsânı gâyet çoğ-ıdı
Ana benzer bir şecer hiç yog-ıdı

1453 Garba şarka vardı anun talları
Sâye virdi 'âleme yaprakları

1454 Çünkü gördi bunu andan ol hümmâm
Uykudan uyandı oldı şâd-kâm

1455 Anda bir dânâ mu'abbir var-ıdı
Anun-ıla ol be-gâyet yâr-ıdı

1456 Durdı vardı ol mu'abbir yanına
Ol 'avârif ol ma'ârif kânuna

1457 Didi bir düş görmişem ben iy latîf
Anı ta'bîr eyle bana iy zarîf

1458 Gördüğüm budur didi iy nîk-baht
Çıkdı zâhrımdan benim bir hûb dıraht

1459 Anun agsânı cihânı bürüdi
Ol kesîf degüldi belki nûr-ıdı

1460 Gördüğünün cümlesin didi ana
Ol mu'abbir didi müjdedür sana

1461 Didi zahrundan çıkar bir nîk-baht
Cümle beglerden alısar tâc u taht

1462 Nûr-y-ıla yir yüzi tâbân ola
Ay-ıla gün yüzine hayrân ola

1463 Nûr-ı Hak'dur ol latîf ser-tâ-kadem
Ana tâbî' kimseye irmez nedem

1464 Aslı oldur kâyinâtun aslı ol
Rahmetidür 'âlemün ol pür-usûl

1465 Rûhı anun kiblesidür cânların
Süddesidür menba'ı ihsânların

1466 Görinür andan cemâl-ile celâl
Anda cem' olmuş-durur cümle kemâl

1467 Garba şarka hükmi olısar revân
Hem anun hükmi kalısar câvidân

1468 Ana tâbî' kimseler i nîk-nâm
Hak civârında dutısarlar makâm

1469 Ana hizmet eyleyen iy şehriyâr
Anı makbûl eyleyiser Kirdigâr

1470 Anı seven dâyimâ dil-şâd ola
Cânı anun gussadan âzâd ola

1471 Ol budaklar ehl-i beytidür anun
Kim olardur zîneti bu dünyanun

1472 Hükmine halk bende-fermân olalar
Kaşları yasına kurbân olalar

1473 Anun-ıla rûşen ola râh-ı dîn
Dîni-y-ile rûşen ola bu zemîn

- 1474 Hak ana her işde yardım idiser
Mü'minîni cennete ol yidiser
- 1475 Şer'î anun garba şarka iriser
İns-ile cin şer'ine anun giriser
- 1476 Ol olısar pîşvâ-yı enbiyâ
Ol olısar reh-nümâ-yı evliyâ
- 1477 Enbiyânun hâtimi ol olısar
Dîni anun 'âleme hep tolısar
- 1478 Kimse idemez anun-ıla darb u harb
Heybeti anun tolısar şark u garb
- 1479 Tâli'î anun eseddür hem kamer
Anda bulunsa gerek iy nâm-ver
- 1480 Sevr burcında olısar âfitâb
Togıçagaz şöyle bil ol mâhitâb
- 1481 Geliserdür gökden ana hem kitâb
Böyle bil *vallâhu a'lem bi's-savâb*
- 1482 Âşikâre andan ola nûr-ı zât
Göstere ol dürlü dürlü mu'cizât
- 1483 Ol varaklar ümmetidür iy emîn
Hayr ümmetidür olar bilgil yakîn
- 1484 Anlar olsalar gerek hayru'l-ümem
Dünya vü 'ukbîde olar muhterem
- 1485 Anlar anun şer'in icrâ ideler
Hem livâ-yı dîni i'lâ ideler
- 1486 Hep olarun olıсарdur şark u garb
İdiserler tâ kıyâmet darb u harb
- 1487 Bellü bil anlar-durur hayru'l-'ibâd
Tâ kıyâmet idiserlerdür cihâd
- 1488 İdiserlerdür olar hacc u gazâ
Anlara olmuş-durur bunlar sezâ
- 1489 Çün işitdi bunları ol nûk-nâm
Cûşa geldi oldu gâyet şâd-kâm
(s. 444-448)
- 5
Abdülmuttalib'in İkinci Rüyası (AM₅)
- 1490 Yine gördi sonra bir düş ol lebîb
Ol sahâvet ma'deni cedd-i Habîb
- 1491 Kim bilinden çıkdı bir zencîr latîf
Ol çıkıncak şâd oldu ol şerîf
- 1492 Ağ-ıdı ol silsile vü dört çatal
Ol çıkıncagaz bu 'âlem mâl-a-mâl
- 1493 Gulguleyle toptolu oldu 'ayân
Nice oldu dinle anı iy cüvân
- 1494 Bir ucı uzar anun şarka varur
Bir ucı dahı anun garba varur
- 1495 Bir ucı cevân ide 'Arş'a varur
Bir ucı gökçek ağaç olur turur
- 1496 Uykusından uyanıcağ ol hümâm
Bu düş-içün oldu gayet şâd-kâm
- 1497 Vardı yine ol mu'abbirden yana
Gördüğü düşü didi cümle ana
- 1498 Ol mu'abbir didi bil iy bahtiyâr
Kim bilünden çıkıсарdur bir nigâr
- 1499 Bil ki zahrundan çıkar bir ulu hân
Yir yüzine hükmi olıсар revân
- 1500 Garba şarka hükmi anun iriser
'Arş'a varup Rabbini ol göriser
- 1501 Çünkim işitdi anun ol bu sözün
'Aklı gitdi yavu kıldı kendüzün
- 1502 Tokuz oğlı var-ıdı ol vakt anun
Her birisi serveriydi dünyanun
- 1503 Ka'be'ye vardı vü oldu şâd-mân
Secde idüp didi anda ol hümâm
- 1504 Bir dahı oğlum olursa iy İlâh
Anı kurbân ideyin bî-iştibâh
- 1505 Doğdı anun sonra bir oğlı latîf
Âfitâb-ıla kamerdendi şerîf
(s. 448-449)

6

Halîme'nin Rüyası (AM₆)

- 1966 Bir gice yolda Halîme uyudu
Lutf u rıfk ana dâyim hûyıldı
- 1967 Hâbı içre gördi bir düş ol nigâr
Tâli'i sa'd oldı anun bahtı yâr
- 1968 Gördi bir havzı latîf ü hoş revân
Andan içen dâyim olur şâd-mân
- 1969 Südden ag u buzdan ol sovuğ-ıdı
Ana benzer dünyada su yog-ıdı
- 1970 Anda gördi bir sabî gâyet latîf
Ol kamer-manzar güneşdendi şerîf
- 1971 Didi gel iç iy ana sen bu sudan
Yakın oldı kim çıkasın pusudan
- 1972 Didi bana dâye sensin iy ana
Gel bu sudan yun u iç kana kana
- 1973 Benüm ismümdür Muhammed Mustafâ
Sana benden iriserdür çok safâ
- 1974 Ana girdi içdi andan ol nigâr
Ulu devlet virdi ana Kirdigâr
- 1975 Çünkü gördi bu düşi ol dil-nüvâz
Uyanup eyledi Hakk'a çok niyâz
- 1976 Dimedi gördüğü düşi kimseye
Ol kabile-y-ile gitdi Mekke'ye
- 1977 Her neye ograsa yolda ol nigâr
Dirdi ana merhabâ iy gül-'izâr
(s. 491-492)

7

Halîme'nin İkinci Rüyası (AM₇)

- 1979 Mekke'ye çün iki fersah kaldı yol
Mekke içre bir güzel düş gördi ol
- 1980 Çıkdı başından anun bir hûb dıraht
Hak'dan irdi ana devlet ulu baht
- 1981 Bürüdi dünyâyı anun talları
Sâye virdi 'âleme yaprakları
- 1982 Ol şecerden düşdi bir hurmâ ana
Didiler irişdi Hak'dan baht sana

- 1983 Anı aluban yidi ol gül-'izâr
Uyanıcak uykusından ol nigâr
- 1984 Buldı anun lezzetin agzında ol
Tâ gidince andan ol şâh-ı rüstül
- 1985 Gitmedi ol lezzet agzından anun
İrmiş-idi ana lutfı Tanrı'nun
(s. 493)

Fezî: Kût-ı Rûhî

1

Abbâs'ın Rüyası (FKR₁)**Der-hâb dîden-i 'Abbâs radiya'llâhu 'anh**

- 350 Varur 'Abbâs meger bir gice hâba
Revânı irdi vakt-i müstetâba
- 351 Revânı tutdı iklim-i misâli
Görür hâbında murg-ı pür-husâli
- 352 Cihânı nûrı itmişdi münevver
Tururdı Ka'be üstinde musavver
- 353 Ebû Bekr itdi varup ana secde
Cihân halkı katında geldi vecde
- 354 Düşünden uyanır 'Abbâs hurrem
Mu'abbir katına irişdi ol dem
- 355 Haberdâr itdi gördüğinden anı
Mu'abbir ana dir dinle beyânı
- 356 Kamer devri şu vaktin kim geliser
Bir oğlan Hâşimîlerden toğısar
- 357 Olısardur resûl âhir zamâna
Yolsar şer'i kevn-ile mekâna
- 358 Viriser ana müşrikler harâcı
Alısardur milelden 'öş ü bâcı
- 359 Tutısar kahramânlar tîgine baş
Anun katında Rüstem'dür bir evbâş
(s. 144 ve 146)

2

Âmine'nin Rüyası (FKR₂)

Der-vefât yâftten-i peder-i Resûl 'aleyhi's-selâm

- 396 Çün oldu altı aylık haml-i pür-hûş
Ecel câmını 'Abdullâh ider nûş
- 397 Yetîm olduğunun budur kıyâsı
Ki yok dürr-i yetîmün hem-behâsı
- 398 Ulaldugınca rahm içinde server
Tolar cism-i Âmine kerr-ilen fer
- 399 Yakîn oldu yüz açâ verd-i gül-zâr
Âmine hâba varmuşdı sebük-bâr
- 400 Ana didi düşinde bir perî-rû
Tur iy dilber ki irdi vakt ne uyhu
- 401 Sadefsin sen o dürr-i şâh-vâra
Şeh-i deryâ misâli şehriyâra
- 402 Bu mürde cisme senden cân geliser
Cihân tahtına ulu hân geliser
- 403 Dü 'âlem halkınun andan recâsı
Odur her mühtedânun muktedâsı
- 404 Cihân menşûrına tevkî-i Hak'dur
Dü kevnün 'ilm-i suhfından sebakdur
- 405 Anunçun döndi bu pergâl-i 'âlem
Musavver oldu anunçun fâl-i âdem
- 406 Şu dem kim zâhir ola senden Ahmed
Koyasın anun adını Muhammed
- 407 Sakın kim çeşm-i bed omaya hâyil
Ana ger hurz-ı a'zamdur hamâyil
- 408 Diyüben bunu gayb oldu gözinden
Âmine uyanur anun sözinden
(s. 154 ve 156)

3

Halime'nin Rüyası (FKR₃)

- 484 Bu 'âdet Mekke kavmindâ var-ıdı
Togan oğlanı dâye besler-ıdı
- 485 Benî 'Âmir adı var-ıdı bir hay
Fakîrler lîkin ulu asl-ıdı gey

486 Var ol kavm içre bir bânû-yı meh-rû
Perî-peyker melek-manzar beşer-hû

- 487 Yüzi gün gibi gözlerde münevver
Sözünün şehdi dillerde musavver
- 488 Sanavber kadlû bir hûb-ı zamândur
Ki zirâ dâye-i kutb-ı cihândur
- 489 Halîme dinmiş ad ol hûb-nihâda
İşi hulk-ıdı anun bilişe yada
- 490 'İyâl-bend ü fakîre zâr u hayrân
Düşinde didiler iy hûb-ı devrân
- 491 Yöri var Ka'beye kim togdı bir nûr
Olasın dâye olsan ana mesrûr
- 492 Bulasın 'izz ü câh-ılan na'îmi
Eger bislersen ol tıfl-ı kerîmi
- 493 Sa'âdetler irişdi kevkebine
Süvâr oldu uyanup merkebine
- 494 Be-gâyet lâgar-ıdı merkeb-i hor
Sevâdından alurdı rengi deycûr
- 495 Dönüpdî açlıg-ılan çenge boynı
Mugaylân hârî nitsün günde öyni
- 496 Gelür 'Abdülmutâllib işigine
Zuhal dâye olmaga meh bişigine
(s. 174 ve 176)

Hâfi: Zâdü'l-Me'âd (Kitâbü Mevlûdi'n-Nebî)

1

Abbâs'ın Rüyası (HZM₁)

- 1041 Dir ki gördüm düşde bir kuş nâ-gehân
Çıkdı 'Abdullah'un agzından revân
- 1042 Uçdı seyr itdi tamâmet 'âlemi
Nûra gark itdi vuhûş u âdemi
- 1043 Şark u garb arasın itdi cümle nûr
Ser-te-ser doldı cihân içi sürûr
- 1044 Ka'be tamunda konup kıldı karâr
Ana yöneldi halâyık bende-vâr
- 1045 Bu Kuhâfe oğlu Bu Bekr-i Atîk
Ma'den-i sıdk u safâ yâr-i sâdik

- 1046 Pişuva olup cemi'-i halka ol
Halk yanınca yelişüp sag u sol
- 1047 Gelüben ol nûra karşı vardılar
Secde idüp topraga yüz urdılar
- 1048 Bu düşü gördükde 'Abbâs-ı dilîr
Sıçrayup uykudan uyandı çü şîr
- 1049 Fikre getürüp bu hâb-ı ferrûhı
Hurrem olup gül gibi güldi rûhı
- 1050 Bir mu'abbir katına vardı hemân
Eyledi ol gördügi hâbi beyân
- 1051 Didi 'Abbâs'a mu'abbir-i emîn
Müjde olsun sama bu düşden yakîn
- 1052 Gele 'Abdullah belinden bir ogul
Kim ana hanlar olısar cümle kul
- 1053 Olısar peygamber-i âhir zamân
Hükm-i şer'i tolısar kevn ü mekân
- 1054 Hatimü'r-rüsl olısardur ol nebî
Ol şehün 'Abdullah olısar ebi
- 1055 Dünye vü 'ukbâda sultân olısar
Halk ana hep bende-fermân olısar
- 1056 Pâdişahlardan alısardur haraç
Anun olısar cemi'i 'öşr ü baç
- 1057 Enbiyâya cümle server olısar
Yir ü gök halkına rehber olısar
- 1058 Ana îmân getiriser 'âm u hâs
Ana uyan bulısar oddan halâs
- 1059 Evvel uyan ana Bû Bekr olısar
Sıdk-ı nûrı-y-ıla 'âlem tolısar
- 1060 Anı tasdik itdügiçün ol sadîk
Anun ile olısar dâ'im refik
- 1061 Her ki tasdik ide anı ihlâs ile
Hakk'a kurbet bula kurb-ı hâs ile
- 1062 Cennet ü didâr olısardur anun
Gör nice peygamberün vardur senün
- 1063 Bu sözi işidecek 'Abbâs-ı şîr
Şadumân oldı be-gâyet ol dilîr
- 1064 Dahi seyrân itse 'Abdullah-ı pâk
Yüzi nûrından gülerdi rûy-ı hâk
(s. 79-80)
- 2
Âmine'nin Rüyası (HZM₂)
- 1265 Dir görürem bir gice düşde hemîn
Bir kimesne karşıdan gelür yakîn
- 1266 Kadd ü bâlâsı bülend ü müstakîm
Perr ü bâli ver çü tâvûs-ı na'îm
- 1267 Urdu berr-ile beni turdum uru
Karşı turup oldı bana rû-be-rû
- 1268 Didi hiç bilür misin îy Âmine
Kim ne şahbâzın düşüpsin dâmına
- 1269 Ol ki rahmünde bu dem vardur nihân
Kim idüğini bilür misin 'ayân
- 1270 Yana dürr-i pâke olmışsın sadeğ
Kim sana virildi bu 'izz ü şeref
- 1271 Didüm ana bilmezem iy pâk cân
Kim idügin hamlümi şimdi 'ayân
- 1272 Didi bil kim ol-durur hayru'l-enâm
Hâtimü'r-rusl ü şefi'-i hâs u 'âm
- 1273 Seyyidü'l-kevneyni Fahr-ı kâ'inât
Mazhar-ı mecmu'a-i envâr-ı zât
- 1274 'Âlim-i 'ilm-i 'ulumî'l-evvelîn
Kâşif-i esrâr-ı rabbi'l-'âlemîn
- 1275 Âfitâb-ı 'arşa-i yevmi'l-kıyâm
Mâhitâb-ı leyle-i küfr ü zulâm
- 1276 Menşe-i sıdk u safâ mahbûb-ı Hak
Matla'-ı şer'-i hüda matlûb-ı Hak
- 1277 'Andelîb-i gülşen-i bâğ-ı cinân
Şehriyâr u kişver-i cân u cihân
- 1278 Server ü serdâr u insân u melek
Nûr u ferr-i zînet 'arz u felek
- 1279 Mâlik-i kevser İmâmu'l-mürselîn
Hâtimü'r-rüsl ü Şefi'ü'l-'âlemîn

1280 Hem habîb-i halk u mahbûb-ı Hudâ
Muktedâ-yı enbiyâ vü evliyâ

1281 Togıcak ana Muhammed virgil ad
Zîre oldur din ü dünyadan murâd

1282 Âdemîlerden anı eyle nihân
Ta ziyân itmesün ana ins ü cân

1283 Bu sözi diyüben oldı nâ-bedîd
Gönlime geldi benim şevk-i şedîd
(s. 92-93)

3

Abdülmuttalib'in Rüyası (HZM₃)

1535 'Abd-i Berrân oğlu k'adıdır 'Ömer
Dir ki 'Abdülmuttalib virdi haber

1536 Kim görürem düşde bir zencîr-i sîm
Çıkdı arkamdan uzandı iy nedîm

1537 Ucu dört şakk oldı zencîrün tamâm
Biri yirde biri gökde iy hümâm

1538 Biri şarka biri garba vardı hem
Halk-ı 'âlem gördi anı biş ü kem

1539 Oldı bu zencîr yine bir şecer
Nûr idi evrâkı anun ser-te-ser

1540 Şark u garbun halkı bu hâletde hep
Çevre aldı bu agacı zî 'acep

1541 Kamusu ana teveccüh eyledi
Anun evsâfın tefevvüt eyledi

1542 Ben didüm iy seyyid-i sâdât-ı nâs
Viriser Hak sana 'izzet bî-kıyâs

1543 Bir veled neslinden olısar 'ayân
K'anun olısar zemîn ü âsumân

1544 Şark u garbun halkı ana uyısar
Çirk-i şirki şer'î suyu yuyısar

1545 Hamd idiser yir ü gök ehli tamâm
Ol nebîler hâtemine subh u şâm

1546 Adı Mahmûd u Muhammed olısar
Server-i kevneyn Ahmed olısar
(s. 109)

4

Halîme'nin Rüyası (HZM₄)

2057 Bir gice düşde Halîme nâ-gehân
İşidür kim dirler ana bil 'ayân

2058 Fakrıdan bulmak diler isen halâs
Mekke'ye 'azm eyle iy hatun-ı hâs

2059 Andan iriser sana ikbâl ü baht
Dahı elüne giriser mâl u raht

2060 Artısar halk ortasında 'izzetün
Tutısar âfâkı nâm u şöhretün

2061 Cümle mahlûk içre olursın hâb-gib
Like senden gayra irmez bu nasîb

2062 Yine görür kim olup bir su revân
Südden ag u kardan sovu i cân

2063 Şehd ü şekkerden lezîz ü dil-pezir
Şu'le virür sanasın bedr-i münîr

2064 Cârî olup hoş safâ-y-ıla akar
Sanasın firdevs bağından çıkar

2065 Bu arada zâhir olur bir kişi
Kim anun halka hidâyetdi işi

2066 El uzaduban Halîme'yi hemân
Atar ol âb-ı revân içre revân

2067 Dir ki sana gerek ise 'izz ü câh
K'ışı güne göge yüz süre mihr ile mâh

2068 İç bu sudan kana kana râhat ol
Sihhat-i cân bul karîn-i devlet ol

2069 İçer ol sudan hemân dem zevk ile
Şöyle kim tolar derûnı şevk ile

2070 Dahı didi ol kişi bir kez hemân
K'öksüze virdi beni oldı revân

2071 Toldı süd göğsüm hemân sâ'at benim
Oldı cismüm ser-te-ser râhat benim

2072 Didi bana dünyada oldukça sen
Dahi görme zillet ü 'ac ü mihen

2073 Oglanımın dâyesinin bil sahîh
Bu kelâmı uş sana didüm sarîh

- 2074 Rıfk ile tut ana dâim şefkat it
Bir nefes incitme anı râhat it
- 2075 Bu sözi didükde bana ol 'azîz
Diledüm idem kim idügin temîz
- 2076 Didüm adun ne kişidür özin
Kim bana gâyet eser kıldı sözün
- 2077 Didi İbrâhim peygamber benem
Ceddi nesli enbiyâ yekser benem
- 2078 Bu sözi didükde ol şâh-ı güzîn
Uykudan uyanı geldüm ben hemîn
- 2079 Erüme didüm cemi'i gördüğüm
Uyuriken düşde neye irdüğüm
- 2080 Didi erüm sakla bunu iy nigâr
Kimseye itme bu sırrı âşikâr
- 2081 Ben dahi fâriğ olup kıldum nihân
İtmedüm hiç gayra bu sırrı 'ayân
(s. 140-142)

5

Hız. Muhammed'in Rüyası (HZM₃)

- 9799 Bu gice bir vâkı'a oldu bana
İşidüp tasdik idün lîkin ana
- 9800 Yutmadın yire otururken hemîn
Geldi Hak'dan bana Cibril-i emîn
- 9801 Bir buraka bindürüp beni hemân
Kuds'e vardum anun-ıla ol zamân
- 9802 Enbiyâ ervâhu anda ser-te-ser
Karşu gelüp bana 'izzet itdiler
- 9803 Anların mecmu'ına oldum îmâm
Uydılar bana kamusu hâs u 'âm
- 9804 İki rek'at kıluban anda namâz
Hâlık-ı bî-çüne hoş itdük niyâz
- 9805 Çün namâz işin tamâm itdük hemîn
Aldı andan beni Cibril-i emîn
- 9806 Göklere çıkardı ol hâletde hem
Gökleri gördüm ser-â-ser biş ü kem
- 9807 Sidre'ye vü Kürsî'ye 'Arş'a tamâm
Çıkdum andan dahı iy kavm-i kirâm

- 9808 Vardum andan Hazret-i Hakk'a yakîn
Hak tecellî eyledi bana hemîn
- 9809 Geçdi ol hâletde toksan bin kelâm
Ol mekân-ı kurbda ol dem tamâm
- 9810 Yine andan dönüp irdüm Kuds'e hem
Cennet ü tamamı gördüm biş ü kem
- 9811 Kuds'de bindüm Burak'a yine hoş
Menzilüme geldüm andan dahı uş
- 9812 Hakk'un emriyle size kıldum beyân
Bu beyân bu dün bana oldu 'ayân
- 9813 Bu sözüm gerçek-durur tasdik idün
Yoldaşunuz tevbe vü tevfik idün
- 9814 Böyle diyince Resûl-i pâk-cân
Dil açup kavm-i Kureyş-i bed-gümân
- 9815 Kakiyup bu söz yalandur didiler
Kızlık eti gibi herze yidiler
- 9816 Yiri kodun göge damı urdun el
Kim idersin böyle teviz ü hiyel
- 9817 Biz senün bu sözüne inanmazuz
Biz seni sözünde gerçek sanmazuz
- 9818 Uş bizüm var Kuds'e gitmiş kârübân
Lâ-büd anlar yoldadur şimdi hemân
(s. 610-611)

Sinanoglu: Ümîzü'l-Müznibîn

1

Halîme'nin Rüyası (SÜM₁)

- 250 Benî Sa'd dirler-idi bir kabîle
İşitgil kim diyem adı-y-ıla
- 251 Meger kim katı kızlık olmuş-ıdı
Bularda hiç yemek kalmamış-ıdı
- 252 Tavar koyun kuzı kırılmış-ıdı
Buların devleti ırılmış-ıdı
- 253 Hatunları çıkarlar idi taga
Varup hayvân bigi od otlamaga
- 254 Meger bir hatun adıdı Halîme
Halîme disen ol-ıdı halîme

- 255 Bile giderdi anlarun-ıla hem
İşid derdine nice irdi merhem
- 256 Gelüp yatur evinde bir gice ol
Görür düşünde bir suyu akar bol
- 257 Suyun sâfiligına anda ol cân
Halîme bakuban olurdu hayrân
- 258 Suya bakatururken nâ-gehânî
Görür karşu turur bir nev-cüvânî
- 259 Didi yigit Halîme'ye soyungıl
Ne turursın bu suya tîz yungıl
- 260 Dahı içgil bu sudan kana kana
Ki dâye olasın bir ulu hâna
- 261 İşidüp anı soyundu Halîme
Bu sudan içüben yandı Halîme
- 262 Özine bakdı gördi anda ol cân
Salavât 'ışk-ıla vir dinlegil sen
- 263 Görür semirmiş anda ol özini
Ta'accüb itdi kendü kendüzini
- 264 Dahı kılmuş güzel ol Hak Te'âlâ
Habîbi hürmetine bak Te'âlâ
- 265 Neler eyler görüp ur yüzi hâke
Salavât 'ışk-ıla vir rûh-ı pâke
- 266 Didi yigit bilür misin nedür iş
İrişdi baht u devlet gitdi teşvîş
- 267 Sa'âdâtun nişânıdır bil anı
Sana olsun Halîme müzdügânî
- 268 Yetişgil Mekke şehrine bulasın
Didügüm n'eydüğin anda bulasın
- 269 Yigit gayb oldu uyandı Halîme
Bu oda düşüben yandı Halîme
- 270 Görür zâhirde de yine mücessem
Ezel olmuş sa'âdetle mukassem
- 271 Helâlî uyanup bakdı yüzine
Ki hayrân oldu gelimez özine
- 272 Halîme'ye didi ne oldu sana
Eytgil togrısını imdi bana
- 273 Halîme eyledi bir bir hikâyet
Düşinde gördüğün itdi rivâyet
- 274 Sabâh olıncagaz geldi hatunlar
Yine ot otlamaga vara bunlar
- 275 Halîme'yi görenler oldu hayrân
Bakup gözlerin ırmazlardı andan
- 276 Didiler yâ Halîme kim nedür bu
'Acebdür sen kim olmuşsın güneş-rû
- 277 Dün ü gün arıgıdun şimdi hâl ne
Bize de eydivirgil kıl kâl ne
- 278 H[alîm]e didi varun siz benem tok
Dahı ot otlamakdan hiç safam yok
- 279 'Acâyibler bu gice hoş gördüm
Yaturken aç yatdum tok turdum
- 280 Eger yüz bin yıl ola 'ömrüm iy cân
Ta'âm ârzûsı hiç gelmeye benden
- 281 Varun siz didi ben varmazam ayruk
'Abesde 'ömri geçürmezem ayruk
- 282 Halîme'ye helâli Hâris eydür
Kerem kıl [sen] bizim-içün bârî var
- 283 Bu oglancuklar-ıçun çâre kılğıl
Varuban bunların-ıçun kayırgıl
- 284 Sözüni sımayuban turdı ol dem
Ki ol hatunlar-ıla vardı ol dem
- 285 Ki nâ-gâh geldi hâtifden bir âvâz
Halîme sen bu işden didi gel vaz
- 286 Yöri imdi sana oldu işâret
İşâretdür velî gâyet beşâret
- 287 Yöri tîz Mekke şehrine irişgil
Sa'âdetdür sana imdi dürişgil
- 288 Eri eydür Halîme'ye n'idelüm
Halîme eydür yarag eyle gidelüm
- 289 Benî Sa'd kavmu işitmiş-idi iy cân
O yıl Mekke'de çok toğmuşdı oğlan

- 290 Kamusu hep yaragın eylediler
Halîme-y-ile hep bile gideler
- 291 Kimi at u kimi deve binerler
İrişelüm deyü eve binerler
- 292 Halîme'nün eri eydür biz n'idelüm
Yarag idüp bile nice gidelüm
- 293 Za'îfdür merkebümüz dahı aruk
Ne bizi götürür vü ne hod azuk
- 294 Halîme eydür ne söylersin kişi sen
Gözünle görmedün mi bu işi sen
- 295 Beni aç yaturuban tok tururan
Odur cümleye hep rızkını viren
- 296 Bana kuvvet viren virür ana dir
İşâretdür sana vü hem bana dir
- 297 Binüp bunlar hemân yola girerler
Gehî binüp geh arada sürerler
- 298 Emer bir oğlu var-ıdı ananın
Adı Zembrâ-y-ıdı işitgil anun
- 299 Aluban anı gitdilerdi
Bu işi tanışığla itdilerdi
- 300 Giderken arkun arkun cümle iy cân
Hikâyet neye irer dinlegil sen
- 301 İnşup Mekke şehrine irerler
Gelübene bir arada konarlar
- 302 Tagılup Mekke içre girdi bunlar
Kamu maksûdlarını gördi bunlar
- 303 Cemî'i buldılar hep birer oğlan
Helâli eydür Halîme'ye kim iy cân
- 304 Kanı ol gördüğün düş ta'biri hay
Ki zâhir olmadı biri biri vay
- 307 Halîme eydür yine şehre gireyin
Bu kez ben togrı Ka'be'ye varayın
- 308 Halîme turuban vardı haremde
Kim anda Şeybe'yi gördi haremde
- 309 Ki togrı vardı anun hizmetine
Ayagın öpdi oturdu katına
- 310 Ki 'arz eyledi hâlin bir bir ana
Düşin işitdi Şeybe kaldı tana
- 311 Didi var-ısa budur şâha dâye
İledeyin bunu ol tolu aya
- 312 Didi Şeybe kim ana [yâ] sa'ide
Benümle gel yetişesin sa'ide
- 313 Benüm bir oğlum oğlu var yetimdür
Yetimdür illâ kim dürr-i yetimdür
- 314 Gel imdi didi kim ana gidelüm
Halîme eydür buyur hizmet idelüm
- 315 Turup andan pes oldılar revâne
Gelüp yetişdiler ol arı cânâ
(s. 84-90)

2

Hız. Ebû Bekir'in Rüyası (SÜM₂)

- 790 İşit imdi diyem Bû Bekri Sıddık
Nice itdi pes ol sultânı tasdık
- 791 Bu İslâm yoluna ol nice girdi
Başı cânı bu yola nice virdi
- 792 Nice oldı Müsülmân dinle anı
Nice terk eyledi ol cân u teni
- 793 Ki takdîr eyledüm anı sana ben
Gözün aç dinlegil iy cân-ı men sen
- 794 İderdi Şâm iline ol ticâret
Yörürdi şöyle özünden ferâgat
- 795 Meger kim Şâm'a varmış-ıdı bir gün
Görür düşünde gelür ay-ıla gün
- 796 Uçup dizine kondılar havâdan
Alup bagrına basdı pes avadan
- 797 Uyandı turdı aradı mu'abbir
Var-ıdı bir râhib-i sâhibi's-sır
- 798 Varup düşini 'arz eyledi ana
Didi ne yirden olursun di bana
- 799 Ki hem nedür kabilen di bana sen
Didi Hâşim kabilesindenem ben
- 800 Yirüm hod Ka'be-durur bellü bayık
Didi râhib ana iy yâr-ı sâdık

- 801 Zamânunda didi bir er çıkısar
Cemî'î putları oda yakısar
- 802 Muhammed'dür adı kendü emîndür
Hakikat *rahmeten li'l-'âlemîndür*
- 803 Nebîdür ol gelür âhir zamânda
Arıt şirki sakın kalma gümânda
- 804 Diyüpdür Hak ana *levlâke levlâk*
Ol olmasa yaradılmazdı eflâk
- 805 Anun-ıçun yaradıldı bu 'âlem
Anunçun geldi işbu milke Âdem
- 806 Pes İslâm'ına anun sen giresin
Düşün ta'bîrini anda göresin
- 807 Zamânunda vezîri olasın sen
Didüm uşda düşünün ta'bîrin ben
- 808 Sonunda kılısar seni halife
Olasın yirine anun halife
- 809 Didi kim ta'bîri budur düşünün
Önünden sonın anlağıl işünün
- 810 Bunu iştdi oldu katı müştâk
Ki vardugınca oldu gâlib eşvâk
- 811 Ki Şâm'dan döndi dutdı Ka'be'ye yüz
Uyumazdı giderdi gice gündüz
- 812 Yanardı hasretinden anma şâhı
Kaçar irem deyü iderdi âhu
- 813 Giderdi bakmaz-ıdı saga sola
Çü geldi Mekke'ye vardı Resûl'e
- 814 Yüzini gördi yine pes o şâhun
Ki şekker sözün iştdi o mâhun
- 815 Ebû Bekr'e didi pes sonra sultân
Bana v'allahu getir didi îmân
- 816 Ki gerçek bil beni geldüm resûlem
Nebîyem ben dahı hem Hakk'a kulam
- 817 Dönüp didi Ebû Bekr anda şâha
Ki çünkim da'vet itdün beni râha
- 818 Gerekdür kim görevüz mu'cizâtun
Nebîsen bize göster mu'cizâtun
- 819 Didi ol şâh ana mu'cizâtun
Yetişmedi mi sana mu'cizâtun
- 820 Sana bu mu'cizât yitmez mi iy cân
Ki Şâm'da görmedün mi mâh-ı tâbân
- 821 Dizün üstine anlar konmadı mı
Sana ta'bîri anda dinmedi mi
- 822 Beni râhib beyân kılmadı mıdı
Kim idüğüm 'ayân olmadı mıdı
- 823 Dahı niçe dilersin mu'cizât sen
Bu mu'cizât sana yitmez mi iy cân
- 824 İşidüp pes Ebû Bekr itdi efgân
Şehâdet getürüp oldu müsülmân
(s. 132-135)
- 3
Benî 'Âd'ın Rüyası(SÜM₃)
- 1100 Meger bir şâh Benî 'Âd dirler-idi
Ki kavm-ıla oda taparlar-ıdı
- 1101 Olupdı 'ömri yitmiş yıl burâzer
Geçürmiş küfr-ile 'ömrini ol er
- 1102 Velî 'adl ıssı key cevmerd idi ol
Dahı kalbi selîm hoş merd idi ol
- 1103 Gel imdi gör İllâh'un kudretini
Salavât vir ü dinle hikmetini
- 1104 Görür bir gice ol şâh-ı Mecûsî
Açılır cümle göklerin kapusu
- 1105 Çıkar bir nûr dutar dünyâyı düpdüz
Sanasın ol gice olmuşdı gündüz
- 1106 Görür nûr içre bir taht var 'ayân ol
Bilür kendüzine baht var 'ayân ol
- 1107 Oturur tahtun üstünde Muhammed
Dutar dünyâyı düpdüz nûr-ı Ahmed
- 1108 Dahı dört yârı bilesince şâhun
Otururlar yöresinde o mâhun
- 1109 İner kendü sarâyı içre bu taht
Bilür kim kendüydür devlet ü baht
- 1110 Düşer ol dem Resûl'ün ayagina
Yüzün sürer o şâhun ayagina

- 1111 Peşîmân oluban küfrine ol cân
Getürür ol resûl önünde îmân
- 1112 Şehâdet götürübeni uyanur
Sarâyun içi görür toptolu nûr
- 1113 Alup âb-dest ider Hakk'a niyâz ol
İki rek'at kılur andan namâz ol
- 1114 Yapar sırr-ıla bir mescid özine
Salavât vir sen ol şâh-ı güzîne
- 1115 Kılur tâ'at o mescidde nihânî
İder 'ömri âhurına degin anı
- 1116 Bu hâl-ile pes oldı 'ömri âhur
Çü bildi kendü oldı 'ömri âhur
(s. 158-160)
- Cefâyî: Dakâyıku'l-Hakâyık**
- Âmine'nin Rüyası (CDH)**
- 1038 Gördüğü rü'yâsıyam dir anemün
'Âlem içre fazlıyam dir Âdemün
- 1039 Âmine hatunun ol düş gördüğü
Anesinden nûr çıkup irdüğü
- 1040 'Âleme ol nûr yohtu virdügin
Sonradan Hak'dan ana vahy indügin
(s. 114)
- Yahyâ b. Bahşi: Mevlid**
- 1
- Yahudi Kadının Rüyası (YBBM₁)**
- 2 Şehr-i Bagdâd'da var-ıdı bir kişi
Gice gündüz hayr idi anun işi
- 3 Mustafâ 'ışkında ol komışdı baş
Yidürürdi et ü ekmeç dürlü aş
- 4 Lutf u ihsân ider id'ol nîk-nâm
Râzı-y-ıdı cümle andan hâs u 'âm
- 5 Başdan ayaga dek oldı cümle rûh
Lutf ider dürlü fütûh-ender-fütûh
- 6 Hem rebî'ü'l-evvel ay[1] Mustafâ
Mevludın iyler [i]di ol pür-safâ
- 7 Dürlü ihsân eyler idi ol gice
- Çok koyun kurbân iderdi ol gice
- 8 Bir Yahûdî konşusu vardı anun
Fısk u 'ısyân dâ'imâ kârı anun
- 9 Ana didi 'avratı bir gün a yâr
Ne 'aceb işdür kim iyler işbu cân
- 10 Hem rebî'ü'l-evvel ay[1] ol kişi
Hayr-ıla ihsân-durur anun işi
- 11 Bir gice bayram[1] iyler anda ol
Dürlü dürlü halka ihsân iyler ol
- 12 Eri ana didi bilgil ey nigâr
Bir nebîsi vardur anun şems-vâr
- 13 Ahmed-i Muhtâr-durur nâmı anun
Cümle 'âlem cür'a-hor câmu anun
- 14 İsmi Tevrât'da anun mestürdur
Her kitâbda belkim ol mezkûrdur
- 15 Ol gicede togdı ol bedr-i tamâm
Cümle 'âlem âfitâbı ol hümâm
- 16 Anun-ıçun anda bayram eyler ol
Her kişiye dahı in'âm eyler ol
- 17 Çünkü ol hatun işitdi anun sözün
Âh itdi yavu kıldı kendüzün
- 18 Zâr u zâr ağlayup âh eyledi
Nâr-ı şevk-ıla yüregün tagladı
- 19 Kalbine anun düşdi 'ışk-ı Mustafâ
Toldı kalbi şevk [i]le hem safâ
- 20 Ol gice şevk-ıla yatdı ol nigâr
Gördi Muhammed'i düşde şehriyâr
- 21 Hâzır oldı cümle ashâbı bile
Ol Güneş'dür kevkebi ayı bile
- 22 Didi kimdür bu güzel yüzlü nigâr
Buncılayın kimse yokdur gül-'izâr
- 23 Bir perî-peyker perî-durur latîf
Bu güneş-manzar güneş-durur şerîf
- 24 Didiler Muhtâr Muhammed bu-durur
La'l-lebdür sîm-ber misk-bû-durur
- 25 Ana varup ol nigâr virdi selâm
Lutf-ıla aldı selâm bedr-i tamâm

- 26 Yâ Resûlallâh diyü çağırdı ol
Lutf-ıla *lebbeyk* didi ol pür-usûl
- 27 Aglayuban ol nigâr âh eyledi
Ben sana kemter karavaşam didi
- 28 Bana *lebbeyk* dimene nedür sebep
Ey mürüvet ma'deni kân-ı edeb
- 29 Didi ana ol Şefî'ü'l-müznibîn
Ol Habîb ol *rahmeten li'l-âlemîn*
- 30 Ta'zîm itdün çün beni sen ey nigâr
Bil kabûl itdi seni ol Kirdigâr
- 31 Mevlûdumu çünki ta'zîm eyledün
Sen hakikat beni tefhîm iyledün
- 32 Sana î mân hil'atin virdi Ahad
Sen benümle olırsarsın tâ ebed
- 33 Ana î mân telkîn itdi şehriyâr
Def'aten î mân getürdi ol nigâr
- 34 Uyhusından uyanuban ağladı
Şevk odıyla yüregini tagladı
- 35 İşk-ıla ol vaktde didi ol nigâr
Mustafâ'ya nevr olsun nem ki var
- 36 Yılda bir mevlûdumu iyleyeyin
Ni'met-ile mahlûkı toylayayın
(s. 111-113)

2

Yahudi'nin Rüyası (YBBM₂)

- 37 Erini gördi sabâhın şâd-kâm
Şâdılıkla virdi ana ol selâm
- 38 Didi n'oldun böyle şâd oldun bugün
İşbu bayrâm mı-dur[ur] yohsam düğün
- 39 Didi gördüm bu gice sen gördüğün
Ayagı tozına yüzün sürdüğün
- 40 Ben dahı î mân getürdüm sıdk-ıla
Başı cânı ana virdüm işk-ıla
- 41 Kamu varumu kodum yolında ben
Ana kurbân iyleyeyin cân u ten

- 42 Mevludını biz anun iyleyelüm
Ni'met-ile mahlukı toylayalım

- 43 Yılda bir kez mevludı iylediler
Ni'met-ile mahlukı toyladılar
(s. 113)

3

Dindar Kadının Oğlunun Rüyası (YBBM₃)

- 50 Bir 'azîz var-ıdı Zeydoglı 'Alî
Dirler-idi ana ol-ıdı velî
- 51 Didi vardı koşumuzda sâliha
'Âbideydi kâni'a hem sâliha
- 52 Key fakîr idi hem ol hayru'n-nisâ
Zâhideydi sâbire hem dâ'imâ
- 53 Bir gün ol dünyâdan eyledi sefer
Dünyeye gelen kişi durmaz gider
- 54 Bir fulori kaldı ardınca hemân
Ona cennet nice olmasun mekân
- 55 Var-ıdı bir sâlih oğlu nev-cüvân
Hakk'a hizmet ider-idi her zamân
- 56 Lutf-ıdı başdan ayaga ol tamâm
Gice gündüz hayr iderdi ol hümâm
- 57 Ol fulori[yi] ki kaldı ondan ana
Didi [kim] ne alayıdum ben buna
- 58 Uşbu fikr-ile yörürken ol cüvân
Gördi bir yirde halâyık nâ-gehân
- 59 Cem' olmuşlar okurlar Mustafâ
Mevludını dinledi ol pür-safâ
- 60 Çünki anı dinledi ol nev-cüvân
Gözlerinden kanlu yaş oldı revân
- 61 Âh idüben zârı zâr[ı] ağladı
Derd odıyla yüregini tagladı
- 62 Ol gice yatdı olarla ol cüvân
Gördi kim olmuş kıyâmet nâ-gehân
- 63 Çağrısup dirler münâdîler fülân
Gel ahı gir cennete sen şâdumân
- 64 Mevlûda hâzır olanlar def'aten

Cennete girdiler onlar cümleten

- 65 Nâ-gehân bir kasr-ı 'âlî gördi ol
Ana girmek istedi ol pür-usûl
- 66 Didiler mevlûd iden girür ona
Virmezüz biz girmeye destûr sana
- 67 Uykusundan uyanuban ağladı
Yüregini âh odiyyla tagladı
- 68 Ol fulori-y-ile aldı çok ta'âm
Mevlud itdi yidi andan hâs u 'âm
- 69 Tâ vefât idince her yıl ol cüvân
Mustafâ mevlûdın itdi şâdumân
- 70 Ölmelü olıncagaz ol nev-cüvân
Güldi ol vakt oldu hem [pek] şâdumân
(s. 114-115)

4

Abdullah'ın Rüyası (YBBM₄)

- 227 Atası ol serverün düşde meger
Gördi bir zencîr bilinden çıkar
- 228 Ucu çıkdı irdi tâ 'Arş'a degin
Sordı ta'bîrin anun bildi yakîn
- 229 Didiler bil bir ulu senden çıkar
Sonra peygamber olur 'Arş'a agar
- 230 Bu sevinc-ile giderken ol meger
Ogradı bir 'avrata kıldı nazar
- 231 Hulki şîrîn yüzi gökçek çün kamer
Hem dahı mestûr-ıdı ehl-i hazer
- 232 Didi yigit al beni gel yok dime
Yüz deve kızıl kıvrıcık bileme
- 233 Bugün algıl sanma lutf it yarına
'Âşıkun câni fidâdur yârına
- 234 Didi katlan varuban bir göreyin
Çevre yana hâlünü bir sorayın
- 235 Gitdi pes tâ ki varup sora-y-ıdı
Nice hatundur anı göre-y-ıdı
- 236 Ol gice hatunına itdi duhûl
Anda düşdi ane rahmine Resûl

- 237 Cum'a gicesi Receb ayındadı
Hem mübârek resm-i hoş-âyendedi
- 238 İrtesi vardı didi gel alayın
Zire dün görmişdi hüsni alayın
- 239 Didi şimden girü ol olmaz yörü
Ol ki maksûddur gidüp kalmış yiri
(s. 127-128)

5

Hız. Hatice'nin Rüyası (YBBM₅)

- 628 Hikmeti gör kim Hadice düş görür
Gün semâdan inüp evine girür
- 629 Nûrı Mekke evlerin pür-nûr ider
Anı dir 'ammîsine ta'bîr ider
- 630 Ya'nî dir âhir zamân peygamberi
Zevcün olur ol nebîler serveri
- 631 'Âşık olup muntazırken ol hümâm
Kim ne vaktın zâhir ola ol imâm
- 632 Tâ ki irdi Ahmed'ün ol hâlesi
Didi ana ol hatunlar hâlisi
- 633 Ahmed'i tut ücrete sen bu sefer
Kim evermek dilerüz anı meger
- 634 Çün işitdi bu sözi ol hûb nigâr
Fikr idüp didi ki bahtum oldu yâr
- 635 Her ne kim 'ammüm didise bunda var
Varayın buna çü budur bana yâr
- 636 Liki şimdi vakt degül ta'ne olur
Sabr ideyin göreyin tâ ne olur
(s. 160)

6

Hız. Ebû Bekir'in Rüyası (YBBM₆)

- 821 Anun ardınca Ebû Bekr-i hümâm
Dîne girüp itdi özge ihtimâm
- 822 Nice girdi liki anı diyelüm
Aslı-y-ıla hoş beyân iyleyelüm
- 823 Ol ticâret iyleyüp bir gün meger
Şehr-i Şâm'a kılmış-ıdı bir sefer

824 Anda bir düş gördi kim şems ü kamer
İnüben her biri öninde konar

825 Tutuban aldı oları ol ele
Hem libâsın geydirüp kucdı bile

826 Vardı sordı bir mu'abbirden anı
Sordı ol da yirini hem kavmunı

827 Didi yirüm Mekke'dür ben Hâşimî
Bana togrı diyüvir bu düşimi

828 Didi bilgil oldu kadrin müstedâm
Kim çıkısardur Muhammed ol hümâm

829 Ol kim oldu anun-ıçun dü cihân
Ol-durur peygamber-i âhir zamân

830 Sen zamânında vezîrlik bulasın
Hem mekânında halife olasın

831 Ben de anun vafını hep bilmişem
Hem bilelden ana ümmet olmuşam

832 Tâ kaçan çıka diyüben gözlerem
Lîki küffârdan bu sırrı gizlerem

833 Çün işitdi bu sözi ol mu'teber
Cânı kılca kaldı görmege iver

834 Çünki geldi ana buldı ol vusûl
Da'vet itdi anı îmâna Resûl

835 Didi göster mu'cize işbu söze
Didi râhib yiter ahı mu'cize

836 Çün işitdi bu sözi Sıddîk hemân
Sıdk-ıla tasdîk idüp buldı imân
(s. 175-176)

Hacı Mustafaoğlu: Mecmaü'l-Envâr

1

Yahudi Kadının Rüyası (HMME₁)

12 Şehr-i Bagdâd'da var-ıdı bir kişi
Gice gündüz hayr-ıdı anun işi

13 Mustafâ 'ışkında ol komışdı baş
Yidürürdi et ü etmek dürlü aş

14 Lutf u ihsân eyler-idi ol hümâm
Râzı olup cümle andan hâs u 'âm

15 Başdan ayaga olaydı cümle rûh

Lutf ider dürlü fütûh-ender-fütûh

16 Her rebî'ü'l-evvel ayı Mustafâ
Mevludın eyler-idi ol pür-safâ

17 Dürlü ihsân eyler-idi ol gice
Çok koyun kurbân iderdi iy hoca

18 Bir Yahûdî konşısı vardı anun
Fisk u 'isyân dâyimâ kârı-d'anun

19 Bir gün ana 'avratı didi i yâr
Ne 'aceb işdür ki eyler işbu câr

20 Her rebî'ü'l-evvel ayı ol kişi
Hayr idüben işler-idi çok işi

21 Ol kişi eyler anda ol
Dürlü dürlü in'âm eyler anda ol

22 Eri ana didi bilgil iy nigâr
Bir nebîsi vardur anun bahtiyâr

23 Ahmed-i Muhtâr-durur nâmı anun
Cümle 'âlem cür'a-hôr câmı anun

24 İsmi Tevrât'da anun mestûr-durur
Her kitâbda bil ki ol mezkûr-durur

25 On ikisinde rebî'ü'l-evvelün
Hem düşenbih gicesi idi anun

26 Ol gicede togdı ol bedr-i tamâm
Cümle 'âlem âfitâbı ol hümâm

27 Anun-ıçun anda bayram eyler ol
Her kişiye anda in'âm eyler ol

28 Çün işitdi hatun anun bu sözün
Âh itdi [vü] yavu kıldı kendüzün

29 Zârı zârı ağlayup âh eyledi
Nâr-ı şevk-ıla yüregün tagladı

30 Kalbin'anun düşdi şevk-i Mustafâ
Toldı anun kalbi şevk-ıla safâ

31 Ol gice şevk-ıla yatdı ol nigâr
Gördi düşinde Muhammed şems-vâr

32 Hâzır oldu cümle ashâbı bile
Ol Güneş'dür kevkebi Ay'ı bile

33 Didi kimdür bu güzel yüzlü nigâr
Buncılayın kimse yokdur gül-'izâr

- 34 Bu perî-peyker perîdendir latîf
Bu güneş-manzar güneşdendir şerîf
- 35 Didiler Muhtâr Muhammed bu-durur
La'l-i lebdür sîm-ber misk-bû-durur
- 36 Ana varup ol nigâr virdi selâm
Lutf-ıla aldı selâmın bedr-i tâm
- 37 Yâ Resûlallâh diyü çağırdı ol
Lutf-ıla *lebbeyk* didi ol pür-usûl
- 38 Aglayuban ol nigâr âh eyledi
Ben sana kemter karavaşam didi
- 39 Bana *lebbeyk* dimege nedür sebep
İy mürüvvet ma'deni kân-ı edeb
- 40 Ana didi ol Şeff'ü'l-müznibîn
Ol Habîb ol *rahmeten li'l-âlemîn*
- 41 Bil kabûl itdi seni ol Kirdigâr
Ta'zîm itdün çün bana sen iy nigâr
- 42 Mevludumu çünki ta'zîm eyledün
Sen hakîkat beni tefhîm eyledün
- 43 Sana îmân hil'atin virdi Ahad
Sen benümle olsarsın tâ ebed
- 44 Ana îmân telkin itdi şehriyâr
Def'aten îmân getürdi ol nigâr
- 45 Uykusından uyanuban ağladı
Şevk odıyla yüregini tagladı
- 46 İşk-ıla ol vaktde didi ol nigâr
Mustafâ'ya nezr olsun nem ki var
- 47 Yıldı bir kez mevlidin eyleyeyin
Nî'met-ile mahlukı toylayayın
(s. 53-55)

2

Yahudi'nin Rüyası (HMME₂)

- 48 Erini gördi sabâhın şâdumân
Şâdılıkla virdi ana ol selâm
- 49 Didi n'oldun böyle şâd oldun bugün
İşbu gün bayram mıdur yâhud düğün
- 50 Didi gördüm bu gice sen gördüğün
Ayagı tozına yüzün sürdüğün

- 51 Ben dahı îmân getürdüm sıdk-ıla
Baş u cânı ana virdüm işk-ıla
- 52 Kamu varumu kodum yolında ben
Ana kurbân eyleyeyin cân u ten
- 53 Mevludını ben anun eyleyeyin
Nî'met-ile mahlukı toylayayın
- 54 Yıldı bir kez mevludın eylediler
Nî'met-ile mahlukı toyladılar
- 55 Gice gündüz Hakk'a tâ'at itdiler
Kendülere lutfi 'âdet itdiler
- 56 Tâ'atı şevk-ıla anlar aldılar
Ol Habîb katında makbûl oldılar
- 57 Mevluda itdükleriçün hürmeti
Anlara virildi îmân hil'ati
(s. 55-56)

3

Dindar Kadının Oğlunun Rüyası (HMME₃)

- 60 Bir 'azîz var-ıdı Zeydoglu 'Alî
Dirler-ıdı ana ol-ıdı velî
- 61 Didi vardı konşumuz bir sâliha
Key fakîr idi ol hayru'n-nisâ
- 62 Sâbir-ıdı kâni'-ıdı dâyimâ
'Âbid-ıdı sâyım-ıdı dâyimâ
- 63 Bir kez ol dünyâdan eyledi sefer
Dünyeye gelen kişi turmaz gider
- 64 Bir filori kaldı ardınca hemân
Ana cennet nice olmasun mekân
- 65 Var-ıdı bir sâlih oğlu nev-cüvân
Hakk'a ol hizmet iderdi her zamân
- 66 Lutf-ıdı başdan ayaga ol tamâm
Gice gündüz hayr iderdi ol hümâm
- 67 Ol filori k'anasından kal'ana
Didi kim ne ala-y-ıdum ben buna
- 68 İşbu fikr-ile yörürken ol cüvân
Gördi bir yirde halâyık nâ-gehân
- 69 Cem' olmuşlar okurlar Mustafâ
Mevludını dinledi ol pür-safâ

70 Çünkü anı dinledi ol nev-cüvân
Gözlerinden kanlu yaş oldu revân

71 Âh idüben zârı zârı ağladı
Nâr-ı şevk-ıla yüreğin tagladı

72 Ol gice yatdı bularla ol cüvân
Gördi kim kopmuş kıyâmet nâ-gehân

73 Çağrışuban dir münâdiler fülân
Gel ahı sen cennete gir şâdumân

74 Mevluda hâzır olanlar def'aten
Cennete girdiler anlar cümleten

75 Nâ-gehân bir kasr-ı 'âlî gördü ol
Ana girmek istedi ol pür-usûl

76 Didiler mevlûd iden girür ana
Virmezüz biz girmege destûr sana

77 Uykusından uyanuban ağladı
Yüregini âh oduyla tagladı

78 Ol filori ile aldı çok ta'âm
Mevlid itdi yidi andan hâs u 'âm

79 Tâ vefât idince her yıl ol cüvân
Mustafâ mevlûdın itdi şâdumân

80 Ölmelü olcagaz ol nev-cüvân
Geldi ol vakitte oldu şâdumân

81 Güle güle gitdi ol bundan sefer
İşbu fâni dünyeden kıldı güzer
(s. 57-58)

4

Abdullah'ın Rüyası (HMME₄)

419 Çünkü server düşdi ana rahmine
Merhem urdı cümle 'âlem zahmına

420 Dinle imdi bir düş atası görür
Çıkdı bir zencîr bilinden hoş görür

421 Ucu ol zencîrün irdi 'Arş'a dek
Dahu bir ucu irişdi ferşe dek

422 Çünkü işbu düşü gördü ol yakîn
Sordı ta'bîrin anun bildi hemîn

423 Didiler kim bir oğul senden togar

Sonra peygamber olup 'Arş'a agar

424 Olmasaydı ol işid sen kim i cân
Yaradılmazdı kamu kevn ü mekân

425 Çün düşünün ta'bîrini dinledi
Key ta'accüb idübeni tanladı

426 Saldı başın gitdi vardı bir yana
Nice oldu hâli görün bu yana
(s. 89)

5

Halîme'nin Rüyası (HMME₅)

619 Bir Halîme adlu hatun var-ıdı
Hûb-likâ vü hem fasiha yâr-ıdı

620 Ol Halîme dir bir oğlan bulmadum
Şöyle gamgîn n'oldugumu bilmedüm

621 Çünkü ben dermânde kaldum şöyle zâr
Bî-murâd u bî-mecâl ü bî-karâr

622 İşbu hâl-ile yürürken bî-mecâl
Çıka-geldi bir 'azîz-i hoş-hisâl

623 İştîyâkum oldu anı görmege
Didüm oğlun var mıdur emzürmege

624 Didi oğlum vardur illâ atasuz
İlle yigdür atalidan dinle söz

625 Didüm ana ger var-ısa menfa'at
Eyleyeyin erüm-ile meşveret

626 Çün Halîme bindi himmet atına
Sürdi vardı kethüdâsı katına

627 Didi erine berü dut bana yüz
Bir oğul buldum kim illâ atasuz

628 Ol er eydür söyleme bî-kâ'ide
Atasuz oğlanda yokdur fâ'ide

629 Dir Halîme pes ne tedbîr idelüm
Menfa'at kanda-y-ısa di gidelüm

630 Yakamızda yok mıdur gayret zihî
Şöyle nice gidelüm dest-i tehî

631 Çâresüz kalduk ne çâre kılalum
Allah Allâh ol yetîmi alalum

- 632 Niyyet itdiler kim ol gün turalar
İrte anı varubanı alalar
- 633 Ol gice düşde Halîme nâ-gehân
Gördi bir çeşme latîf [ü] hoş-revân
- 634 Şöyle kim buzdun sovuksür südden ag
Hasta nûş eylerse andan ola sag
- 635 Gördi turur bir yigit sultân-sıfat
Başdan ayaga vücûd-ı cân-sıfat
- 636 Çünkü gördüm ol cüvânı ol zamân
Sag elin göğsine kodı pes hemân
- 637 Didi iç bu çeşmeden kana kana
Dâye oldun sen bana vü hem ana
- 638 Hem dahı rızkun olısar bî-‘aded
Hiç fakîrlik görmeyesin tâ ebed
- 639 Dahı bil din ehline ben mesnedem
Hak Ta‘âla’nun resûli Ahmed’em
- 640 Atası yokdur diyü kalma tana
Anı bil kim devlet oluram sana
- 641 İlle dime kimseye sen bu düşi
İşde bildürdüm sana cümle işi
- 642 Çün Halîme bu düşi gördi tamâm
Sevinüben durı-geldi ve’s-selâm
- 643 Geldi ol ‘Abdülmuttalib katına
Çok du‘âlar eyledi devletine
- 644 Didi yâ şeyh-i harem tur varalum
Oglunun oglancugını görelüm
- 645 İttifâkâ bu ikisi turdular
Mustafâ’nun hazretine geldiler
(s. 107-109)
- 26 Ol Habîb’ün yolına komışdı baş
Yidürürdi et ü etmek dürlü aş
- 27 Bir Yahûdî konşısı vardı anun
Key ‘adûsı idi İslâm ehlinün
- 28 ‘Avratı didi ana bir gün i yâr
Ne ‘aceb işdür ki eyler işbu câr
- 29 Her rebî‘ü’l-evvel ayı bu kişî
Hayr idüben yidürür dürlü aş
- 30 Ol Yahûdî didi bilgil iy nigâr
Bir habîbi vardur anun gül-‘izâr
- 31 Ahmed ü Muhtâr-durur adı anun
Cümle dilde var-durur yâdı anun
- 32 Bu ayun on ikisinde iy nigâr
Hem düşenbih gicesi ol gül-‘izâr
- 33 Anasından togdı ol bedr-i tamâm
Cümle ‘âlem âfitâbı ol hümâm
- 34 Anun-ıçun anda bayram ider ol
Her kişîye dürlü in‘âm ider ol
- 35 Çün işitdi hatunı anun sözin
‘Aklı gidüp yavu kıldı kendüzin
- 36 İrdi ol vakt ana ‘ışk-ı Mustafâ
Toldı kalbi zevk u şevk-ıla safâ
- 37 Ol gice şevk-ıla yatdı ol nigâr
Gördi düşinde Muhammed şems-vâr
- 38 Hâzır olmuş cümle ashâbı bile
Cümle âli cümle ahbâbı bile
- 39 Didi hatun bu güzel yüzlü nigâr
Kim durur buncılayın yok gül-‘izâr
- 40 Didiler Muhtar Muhammed bu-durur
Hem dahı Mahmûd u Ahmed bu-durur
- 41 Ol Habîb’e şevk-ıla virdi selâm
Hulk-ıla aldı selâmın ol hümâm
- 42 Yâ Resûlallah diyü söyledi ol
Lutf-ıla *lebbeyk* didi ana Resûl
- 43 Agrayuban ol nigâr âh eyledi
Ben sana kemter karavaşam didi
- 44 Bana *lebbeyk* dimene nedür sebeb

İpsalalı Ebu’l-Hayr: Mevlid

1

Yahudi Kadının Rüyası (İEHM₁)

- 24 Var-ıdı Bağdâd içinde bir kişî
Gice gündüz hayr-ıdı anun işi
- 25 Her rebî‘ü’l-evvel ayı Mustafâ
Mevlidin eyler-idi ol pür-safâ

İy letâfet ma'deni kân-ı edeb

- 45 Didi ana ol Şefi'ü'l-müznibîn
Ol Habîb ol *rahmeten li'l-âlemîn*
- 46 Şevk-ıla anup ululadun beni
Bil kabûl itdi seni de ol Ganî
- 47 Sana imân hil'atin virdi Ahad
Sen benümle olırsarsın tâ ebed
- 48 Ana telkin itdi imân ol Resûl
Sıdk-ıla imâna geldi anda ol
- 49 Uykusından uyanupdur ol nigâr
Nezir olsun Mustafâ'ya nem ki var

2

Yahudi'nin Rüyası (İEHM₂)

- 50 Hem Yahûdî gördi hatun gördüğün
Bildi hatunı Resûl'e irdüğün
- 51 Didi gördüm bu gice sen gördüğün
Hâk-i pâyine yüzünü sürdüğün
- 52 'Âşık oldum ana ben de cân-ıla
Toldı gönüm nûr-ıla imân-ıla
- 53 Ol Resûl'e biz uyalum sıdk-ıla
Yolına cânı koyalum 'ışk-ıla
- 54 Hem dahı Hakk'a itâ'at idelüm
Mevlid okutmağı 'âdet idelüm
- 55 Turdı anlar 'ahd üzere ber-karâr
Eylediler dîn-i İslâm ihtiyâr
- 56 Yıldı bir kez mevlidi eylediler
Ni'met-ile halkı hoş toyladılar
(s. 157-159)

3

Abdullah'ın Rüyası (İEHM₃)

- 152 Gördi 'Abdullâh düşünde meger
Kim bilinden bir uzun zencîr çıkar
- 153 Ucu gökden yokarı 'Arş'a irer
Vardı ta'bîr idene düşün sorar
- 154 Dir mu'abbir kim belünden er toga
Ulu peygamber olup 'Arş'a aga
- 155 Bu sevinc-ile giderken ol cüvân
Anı bir hatun görüp sevdi hemân

156 Fâtıma dirler-idi Mürre kızı
Gördi Ahmed nûrını nâ-gah gözi

157 Ol dem içre oldı 'âşık ol ana
Didi kim cânum fidâ olsun sana

158 Al beni çift eylegil kendüzüne
Yüz kıvrıcık deve virem özüne

159 Bugün algıl koma beni yarına
'Âşık olan vuslat ister yârına

160 'İlm-ile bilmişdi hatun ol gice
Ana rahmine düşiser ol hâce

161 Anun-ıçun bugün algıl dir beni
Zîra korkar ala gayrılar anı

162 Didi 'Abdullah kim eve varayın
Sen nesün aslun nedür bir sorayın

163 Geldi 'Abdullah evine söyledi
Anda olan sözi takrîr eyledi

164 Didiler n'ola revâdur al anı
Bu meseldür kim severler seveni

165 Sen nazar it Tanrı'nun takdîrine
Nice mâni'dür kulun tedbîrine

166 Fâtıma'ya kaldı kendü gussası
Olmış-ımuş nûr Emîne hissesi

167 İşid imdi nice oldı iy hâce
Kudret-i Hakk-ıla meger ol gice

168 Sulb-i 'Abdullah'dan indi ol resûl
Ana rahmi eyledi anı kabûl

169 Vardı ol dem nûr Emîne alına
Turdı anda tâ varınca yirine

170 Geldi 'Abdullah seherden pes yine
Diledi ol hatunı çift idine

171 Didi gel imdi alayın iy nigâr
Ben de sana 'âşık oldum bî-karâr

172 Bakdı 'Abdullah'a gördi nûr yok
Ol dem içre geldi ana gussa çok

173 Didi 'Abdullah ol dem iy cüvân

Ahmed'ün nûrını sevdümdi hemân

174 Bil ki şimden girü olmaz var yöri
Cevherün gitmiş ü boş kalmış yiri
(s. 171-173)

Hamdullah Hamdî: Ahmediyye

Âmine'nin Rüyası (HHA)

209 Hem anamun düşiyem didi Resûl
Ol zamânda kim beni vaz' itdi ol

210 Bu şeker sözden dilersen mâ-hazar
Dinle imdi ol vilâdetden haber

211 Çün rebî'ü'l-evvele irişdi sâl
Hamlinün buldı tokuz ayı kemâl

212 Ol ikinci gicesinde mâderi
Zâhir eylerken sadeften gevheri

213 Nâ-geh aldı nergesin hâb-ı hafif
Gördi kendüden çıkar nûr-ı latîf

214 Eyle rûşen kim anunla bî-kusûr
Şâm ikliminde görindi kusûr

215 Çün toga anun gibi gün sûreti
Kala mı 'âlemde şâmun zulmeti

216 Subh gibi rûşen olsa tan mu şâm
Çün tulû' eyleye ol şems-i zulâm

217 Çün uyandı gördi dârında 'ayân
Nûr çıkdı toldı anunla cihân
(s. 158-159)

Celâl Muhibbî: Mevlid (CMM)

1

Yahudi Kadının Rüyası (CMM₁)

106 Şehr-i Bagdâd'da var-ıdı bir kişi
Gice gündüz hayr-[ı]dı anun işi

107 Her rebî'ü'l-evvel ayı Mustafâ
Mevlûdın eyler-idi ol pür-safâ

108 Mustafâ 'ışkına ol komışdı baş
Yidürdi et [ü] etmek dürlü aş

109 Dürlü ihsân ider-idi anda ol
Çok koyun kurbân iderdi anda ol

110 Bir Yahûdî cârı var-ıdı anun
Fisk [u] 'ısyân dâyimâ kârı anun

111 Ana didi 'avratı bir gün i yâr
Ne 'aceb işdür ki işbu vâr

112 Her rebî'ü'l-evvel ayı ol kişi
Hayr eyler yidürür dürlü aş

113 Eri ana didi bilgil ey nigâr
Bir nebîsi vardur anun gül-'izâr

114 Ahmed-i Muhtâr-durur nâmı anun
Cümle 'âlem cür'ası câmı anun

115 On ikisinde togdı rebî'ü'l-evvelün
Hem düşenbih gicesi-y-idi anun

116 Ol gicede togdı ol bedr-i tamâm
Cümle 'âlem âfitâbı ol hümâm

117 Anun için anda bayram ider ol
Her kişiye lutf-ı in'âm eyler ol

118 Çün işitdi hatun anun bu sözün
Âh itdi yavu kıldı kendüzün

119 İrdi ol vakt ana 'ışk-ı Mustafâ
Toldı kalbi zevk [u] şevk-ıla safâ

120 Ol gice şevk-ıla yatdı ol nigâr
Gör[di] Muhammed düşinde şems-vâr

121 Didi kimdür bu güzel yüzlü nigâr
Buncılayın kimse yokdur gül-'izâr

122 Didiler Muhtâr Muhammed bu-durur
La'li leb hem sîm-ber ü misk bu-durur

123 Ana varup ol nigâr virdi selâm
Lutf-ıla aldı selâmın ol hümâm

124 Yâ Resûlallâh diyü çağırdı ol
Ana *lebbeyk* didi ol pür-usûl

125 Aglayuban ol nigâr âh eyledi
Ben sana kemter karavaşam didi

126 Bana *lebbeyk* dimene nedür sebeb
Ey letâfet ma'deni kân-ı edeb

127 Didi ana ol Şefi'ü'l-müznibîn
Ol Habîb ol *rahmeten li'l-'âlemîn*

128 Ta'zîm itdün çün beni sen ey nigâr

Bil kabûl itdi seni ol Kirdigâr

129 Sana îmân hil'atin virdi Ahad
Sen benümle olsarsın tâ ebed

130 Ana îmân telkin itdi şehriyâr
Def'aten îmân getürdi ol nigâr

131 Uykusından uyanuban agladı
Şevk odıyla yüregini tagladı

132 'İşk-ıla ol demde didi ol nigâr
Mustafâ'ya nezrim olsun n'em ki var

133 Yılda bir kez mevlûdın eyleyeyin
Ni'met-ile halkı ben toylayayın
(s. 92-93)

2

Yahudi'nin Rüyası (CMM₂)

134 Erine virdi haber düş gördüğünü
Resûlullâh cemâline irdüğünü

135 Didi kim ne bahtlı oldun seni
Şefi' oldı sana ol cânlar cânı

136 Eri tehassür iderken bir gice
Ol dahı gördi o düşi ey hoca

137 Erini gördi sabâhın şâd u kâm
Şâdılg-ıla ana virdi selâm

138 Didi gördüm dün gice sen gördüğün
Ayagı tozına yüzün sürdüğün

139 Ben dahı îmân getürdüm sıdk-ıla
Başı cânı ana virdüm 'İşk-ıla

140 Cümle varumı kodum yolına ben
Ana kurbân eyleyeyin cân u ten

141 Mevlûdını biz anun eyleyelüm
Ni'met-ile halkı biz toylayalum

142 Kendüler lutfi 'âdet itdiler
Gice gündüz Hakk'a tâ'at itdiler

143 Mevlûda itdükleriçün hürmeti
Anlara virildi îmân hil'ati
(s. 94)

3

Dindar Kadının Oğlunun Rüyası (CMM₃)

147 Bir 'azîz var-ıdı Zeydoglı 'Alî
Bir 'azîz mürşîd idi kâmil velî

148 Var-ıdı bir cârumuz bir sâliha
'Âbideydi zâhideydi nâsiha

149 Bir gün ol eyledi dünyâdan sefer
Dünyâya gelen kişi durmaz gider

150 Bir fulori kaldı ardınca hemân
Ana cennet nice olmasun mekân

151 Var-ıdı bir sâlih oğlu nev-cüvân
Hakk'a ol hizmet iderdi bir zamân

152 Ol fulori ki atasından kaldı ana
Didi ki ne ala-y-ıdum ben buna

153 İşbu fikr-ile yürürken ol cüvân
Gördi bir yirde halâyık nâ-gehân

154 Müctemi' olup okurlar Mustafâ
Mevlûdını dinledi ol pür-safâ

155 Çünkü anı dinledi ol nev-cüvân
Gözlerinden kanlu yaş oldı revân

156 Ol gice yatdı olarla ol cüvân
Gördi kim kıyâmet olmuş nâ-gehân

157 Çağrışup dirler münâdiler fülân
Kandasın gel cennete gir şâdumân

158 Mevlûda hâzır olanlar def'aten
Cennete girdiler anlar cümleten

159 Nâ-gehân bir kasr-ı 'âlî gördi ol
Ana girmek istedi ol pür-usûl

160 Pes didiler mevlûd idenler girür
Pes sana girmege destûr yok-durur

161 Uykusından uyanup âh eyledi
Gözyaşını âh u hem-râh eyledi

162 Ol fulori-y-ile aldı ol tâ'am
Mevlûd itdi-y-idi anda hâs u 'âm

163 Tâ vefât idince her yıl ol civân
Mustafâ mevlûdın itdi şâdumân

164 Ölmelü olcagaz ol nev-cüvân

Güldi ol dem katı oldı şâd[u]mân

165 Güle güle itdi dünyâdan sefer
İşbu fâni dünyâdan kıldı güzêr
(s. 95-97)

4

Halîme'nin Rüyası (CMM₄)

620 Bir kabîle var-[ı]dı gâyet selîm
Adına dirler Benî Sa'd-ı Halîm

621 Bir hatun anun içinde var-ıdı
Züybe kızı Halîme dirler-idi

622 Bir gice yaturiken ol düş görür
Gördi kim dünyâ içini nûr bürür

623 Nûr içinden çıkageldi bir cüvân
Didi beni emziren sensin hemân

624 Adum Ahmed'dür Hak'un mahbûbıyam
Cümle yaradılmışın maksûdıyam

625 Ya ana gel Mekke'de bul beni sen
Hâlık'um halk itmedi benden hasen

626 Ol Halîme çün uyandı uykudan
Gördi evün içi tolmış kokıdan

627 Karnı toymuş semrimiş anun teni
Şâdısından gevdeye sığmaz cânı

628 Halâline diyüvirdi düşini
Gel gör imdi sen anun sevnüşini
(s. 163)

Kara Vâiz: Mevlid

Halîme'nin Rüyası

501 Kim Halîme'ydi adı ol bahtulu
Bir gice düşinde gördi ey ulu

502 Bir 'aceb yer çevresi serv-i semen
Hôş müzeyyen sâfi hem çayır çemen

503 Ortasında bir mücellâ havzı var
Hûb u rûşen key musaffâ tâbdâr

504 Bir yigît turur yanında meh-likâ
Dilperî-rû lâ-nazîr ü cân-fedâ

505 Didi ehlâ merhabâ gel ey ana
Yunuban bu sudan iç kana kana

506 Sen benüm tâyem olursın vâlidem
Redd itme sözümi sakın bu dem

507 Çün Halîme işidür anun sözin
Soyunuban havza urur kendüzin

508 Gusl idüp çünki soyundu kıldı nûş
Key safâ kılup sivindi cânı hôş

509 Ol sivinmekle uyandı ol nigâr
Vardılar Ka'beye kılmayup karâr
(s. 99)

Recâi: Mevlid

1

Abdullah'ın Rüyası (RM₁)

215 'Âlem-i mâzîde bir gün rüzgâr
Giçer iken bir gice dinle i yâr

216 Nâ-gehân nevminde 'Abdullâh-ı cân
Bir 'aceb düş gördi ol merd-i cüvân

217 Göbeginden çıkdı bir zencîr-i zer
Tâ zemînden 'Arş'a kılur ol güzêr

218 Çün uyanup uyhudan açdı gözün
Fâriğ olup korkudan bulur özin

219 Dir ki ol dem kendüye ol kalb-i sâf
Gâfil olma kim degül bu düş güzâf

220 Bunu ta'bîr itdürüp bilmek gerek
Ana göre maslahat kılmak gerek

221 Geçdi çün kim ol gice irdi sabâh
Rûy-ı hurşîd buldı zulmetden felâh

222 Var-ıdı [bir] pîr râhib ol zamân
Deyr içinde halk-ı 'âlemden nihân

223 Düş görenler ana iltürdi haber
Hoş yorardı düşleri ger hayr u şer

224 'İlm-i cifrûn aslını bilürdi ol
Reml ü usturlâba hem bulmuşdı yol

225 Bu felekler seyrinün encâmını
Her nücûmun sâ'atı ahkâmını

226 Şöyle zabt itmişdi ol sâhib-husâl
Kim yog-ıdı 'asrı fevkinde visâl

- 227 'Azm ider çün anla 'Abdullah i yâr
İrdi râhib katına itdi karâr
- 228 Didi iy 'akl ıssı kâmil rûh [u] dil
Bir iş için kapuna tutdum sebîl
- 229 Söyle imdi hâcetün iy nev-cüvân
Ger bilürsem aniben idem 'ayân
- 230 Didi bir düş görmişemdür bu gice
Bana ta'bîr eyle anı gör nice
- 231 'Âlem-i nevmümde gice nâ-gehân
Göbegümden çıkdı bir zencîr revân
- 232 İrdi yerden geçdi gögün tâkati
Aldı hayret beni kaldım bâ katı (?)
- 233 İşbu işden korkuban iy merd-i hâd
Sıçrayuban uyhudan buldum halâs
- 234 Gitdi bendi kalmayup 'akla mecâl
Hızmetüne geldüm uşbudur makâl
- 235 Dinledi çün anı râhib oldı şâd
Aldı elin bir kitâb itdi güşâd
- 236 Her ki diler bula gafletden necât
'İşk-ıla derd-ile eyde es-salât
- 237 Bakdı bir dem başını saldı hemân
Didi dinle iy cüvân idem beyân
- 238 Şâduman ol gönlünü tutma melül
Gele senden 'âleme bir hûb ogul
- 239 Bir ogul kim ol habîbullâh ola
Bir ogul kim ol tabîbullâh ola
- 240 Ol olısar enbiyâlar serveri
Ol ola âhir zamân peygamberi
- 241 Vasfı Ahmed ola adı Mustafâ
Hem Muhammed ola şânı pür-vefâ
- 242 Hüküm ide ol şark u garba [bâ-]tamâm
'Âleme sultân halkı gulâm
- 243 Bula Hak'dan 'izzeti *levlâk* ola
Bu felekler ayagında hâk ola
- 244 Şol ki senden çıkdı bir zencîr-i zer
Geçdi gökden itdi tâ 'Arş'a güzer
- 245 Ol Muhammed'dür ki mi'râc idiser
Hâk-i na'lin 'Arş'a ol tâc idiser
- 246 Da'vet idüp zatına ol Zü'l-celâl
Gösteriserdür cemâlin ber-kemâl
- 247 Müjdegânî olsun imdi yörü var
Hurrem olsun cân u gönlün tutma tar
- 248 Çün bu râzı dinledi ol nev-cüvân
Döndi andan şâd u hurrem ol zamân
- 249 Ol haberler gönlünü itdi güşâd
Gülđi yüzi hâtırı oldı çü şâd
- 250 Bu ferahdan 'azm ider-iken i yâr
Sâdır oldı karşudan bir hoş nigâr
- 251 Serv-kâmet gül-'izâr u meh-cebîn
La'li gonca zülfi sünbül müşk-i Çîn
- 252 Murre kızı Fâtıma'ydı ana ad
Gördi 'Abdullâh'ı oldı dil-güşâd
- 253 Elin üzre berk urur bir nûr-ı zât
Cân bağışlar görene kalb-i hayât
- 254 Sun' birle anı halk itmiş İlâh
Kudret-i fevkinde tutmuş câygâh
- 255 Didi ol nûr olacakdur işbu nûr
Kim Muhammed bundan idiser zuhûr
- 256 İşbu nûrun saydını itsem taleb
Ala mıydı beni 'Abdullâh 'aceb
- 257 Tâ geleydi benden ol nûr-ı cihân
Devlet-i a'lâ bulaydum nâ-gehân
- 258 Böyle diyüp irdi 'Abdullâh'a ol
Hoş telattuf idüben bağladı yol
- 259 Didi senden bir murâdum var iy yâr
Key keremdür ger kılasun ihtiyâr
- 260 Didi nedür söyle iy dürr-i kelâm
Mümkin-ise anı itmeklik kılam
- 261 Gel beni al didi bu gün iy cüvân
Kim dilerven sana varmaklık revân
- 262 Didi olsun iy habîb-i pür-kerem
Bana sabr it işbu gün kim tâ görem

263 Aslunı vü fer'üni kimden durur
İşbu emre hem seni kim gönderür

264 Bilüben neslünü istisfâr idem
Ana göre ben dahı ikrâr idem

265 Kâ'il oldı işbu kavle ol nigâr
İtdi bir gün bir gice ol intizâr

266 Geçdi andan sürdi 'Abdullâh ive
Şâd u handân oluban girdi ive

267 Şol düşi kim ana olmuşdı 'ayân
Ol Emîne hatuna itdi beyân

268 Varup ol râhibde ta'bir itdügin
Yorıdup düşini tedbîr itdügin

269 Ana takrîr itdi ser-te-ser tamâm
Dinleyüp ol hayr ola didi ol hümâm
(s. 294-298)

2

Hız. Muhammed'in Rüyası (RM₂)

619 Çün irişdi kırkına ol nûr-ı 'ayn
Gün cemâlınden [anun] olmuşdı zeyn

620 Hüsn-i hulkiyla katı mevsûf idi
Hilm ü lutf-ıla inen ma'rûf idi

621 İder-idi ol 'ibâdetde cihâd
Nâ-gehân ire diyü ol fazl-ı hâd

622 İrdi düşinde be-nâ-gâh emr-i Hak
Kim neye irişdi hikmet dinle bak

623 Muştuluk olsun sana şimden girü
Aç risâlet kapusun iy mah-rû

624 Kim zamânun yakın olmuşdur i yâr
Küfr-i zulmetden cihân halkın uyar

625 Sana Kur'ân gönderem eyle beyân
Dîn-i İslâm sancagın eyle 'ayân

626 Anlara bildiresin dergâhumı
İdüp irşâd gösteresin râhumı

627 Emrümü tutup idenler tâ'ati
Savam anlarun başından âfeti

628 Şol ki tutmaz emrümü uymaz sana

Geliserdür 'âkibet anlar bana

629 Ni'metüm yiyüp olanlar bana 'âk
Yanalar anlar cahîm içinde çâk
(s. 327)

Ayasofya Müezzini Kemâl: Mevlid**Dindar Kadının Oğlunun Rüyası (AMKM)**

35 Nakl iderler kim var-ıdı bir velî
Adına dirlerdî Zeydoğlı 'Alî

36 Didi vardı konşumuz hatun kişi
Zühd ü takvâ hem 'ibâdetdi işi

37 Key fakîre idi ol yüzi kamer
Bir gün ol dünyâdan eyledi sefer

38 Bir fulori oldı cümle rahtları
Hakk ana virmişdi eyü bahtları

39 Var-ıdı bir sâlih oğlı nîk-nâm
Lutf idi başdan ayaga ol hümâm

40 Hayle ihsân ider-idi rûz u şeb
Hak rızâsın ider-idi ol taleb

41 Ol fulori kim ana degmiş-idi
Bunu neye harç idem dimiş-idi

42 Uşbu fikr-ile yörürken ol cüvân
Gördi bir evde cemâ't nâ-gehân

43 Cem' olup mevlûd okınur pür-safâ
Cânlarında nûr-ı 'ışk-ı Mustafâ

44 Dinledi mevlûdi ol-dem ol cüvân
Gözlerinden kanlu yaş oldı revân

45 Âh idüben aglayup eyledi zâr
İtdi 'ışk odı anun cânına kâr

46 Ol gice yatdı olarla ol cüvân
Gördi kim kopmuş kıyâmet ol zamân

47 Çağırup dirlere ferîştehler gelün
Cennete girüp bugün şâdân olun

48 Mevlûda hâzır olanlar ol zamân
Girdiler cennet içinde şâzumân

49 Cennet içre gördi ol bir 'âlî köşk
Bir dahı olmaz anun emsâli köşk

50 Ana girmek diledi ol nev-cüvân

Didiler girme ana sen bu zamân

- 51 İşbu köşke mevlûd idenler girür
Vasl oluban Hak cemâlini görür
- 52 Uyhusından uyanuban ağladı
Zâr u feryâd u figân eyledi
- 53 Ol fuloriyle varup aldı ta'âm
Mevlûd okuyup yidiler hâs u 'âm
- 54 Dünyeden gidince her yıl nev-cüvân
Mevlûd okudur-ıdı ol her zamân
- 55 Ölmeden dir yirüm anda görmişem
Mustafâ'nun sohbetine irmişem
- 56 Enbiyâ vü evliyâ koşum durur
Hakk'ı görmek dâ'imâ işüm durur
- 57 Mevlûd idün itdigümçün mevlûdı
Hak makâmum cennet ü hür eyledi
- 58 Mevlûda her kim iderse hürmeti
Mustafâ seve ide Hak rahmeti
- 59 Cân Hak'a teslîm iderken ol cüvân
Güldi ol-dem şâdılıkla çıkdı cân
(s. 50-51)

Behiştî: Vilâdet-i Resûl

1

Âmine'nin Rüyası (BVR₁)

- 270 Gördi bir rü'yâ Resûl'ün anesi
Kim tolar nûr ile 'âlem hânesi
- 271 Gönli ol nûr ile toliccek ziyâ
Gördi kim feth oldı ebvâb-ı semâ
- 272 Âsumândan bir kişi itdi nüzûl
Didi ana müjde iy ümm-i Resûl
- 273 Kim tulû' eyler yakında Mustafâ
Mihr-i nûr 'âleme virür ziyâ
- 274 Sensin ol dürr-i hakîkiyye sadef
Dürçden âsân çıkısar lâ-tahf
- 275 Ol-durur mahbûb-ı Rabbü'l-'âlemîn
Pişvâ-yı Âdem ü Rûhü'l-emîn
- 276 Mu'cizâtı ola 'âlemde 'ayân
İde çok dürlü hakâ'ikler beyân

- 277 Nâmı cennet bâbınun miftâhudur
Zâtı râh-ı târikün müşbâhudur
- 278 Kimseye virilmemişdür 'izzeti
Tutacakdur şarkı garbı ümmeti
- 279 Halkdan maksûd u 'âlemden murâd
Hâdim-i büt-hâne mâni'-i fesâd
- 280 Çün tulû' ide bu rûşen âfitâb
Gide nûrından mehün tîre sehâb
- 281 Levhde adı Muhammed'dür yakîn
Sen dahı yine ol adı ko hemîn
- 282 Nûr-ı Hak'dur 'izzet it gâyet ana
Kim ider i'zâz-ı lutfından Hudâ
- 283 Çünki bîdâr oldı bânû hâbdan
Gördi pür kalbi giceki tâbdan
- 284 Oldı gâyetde bu rü'yâdan ferah
Kalmadı kalbinde bir zerre terah
- 285 Çün 'ayân oldı ana bu gizli râz
Şükr idüp Allah'a itdi çok niyâz
(s. 159-163)

2

Halîme'nin Rüyası (BVR₂)

- 433 Bir gice gördi Halîme hâbda
Kim durur idi kenâr-ı âbda
- 434 Bir melek didi soyun gir bu suya
Kim seni dünyâ gubârından yuya
- 435 Hûb olsasın çün Zelîhâ-yı zamân
Sana hayrân olalar halk-ı cihân
- 436 Olasın dünyâ vü 'ukbâda 'azîz
Görmeyesin hevli rûz-ı rusta-hîz
- 437 Mâl u mülkün ola gâyet bî-kıyâs
'İzzet eyleye zaruri sana nâs
- 438 Murzı'a ol Ka'be'de var Ahmed'e
İrişesin tâ ki 'izz-i sermede
- 439 Soyunup ol suda gusl itdi hemân
Uyanup oldı be-gâyet şâdumân
- 440 Gördi hûb olmuş be-gâyet sûreti

- İbtidâdan ahsen olmuş sîreti
- 441 Didi seyrin Hâris'e oldı ferah
Didi iy hatun koma dilde terah
- 442 Farz-ı 'ayn old[ı] bize gitmek hemân
Emr-i Hak'dur bize bu bildüm 'ayân
(s. 197-199)
- Nasîbî: Mevlid (NM)**
- 1**
- Yahudî Kadının Rüyası (NM₁)**
- 37 Şehr-i Bagdâd'da var-ıdı bir kişi
Gice gündüz hayr idi anun işi
- 38 Mustafâ 'ışkına ol komışdı baş
Yidürürdi et ü etmek dürlü aş
- 39 Her rebî'ü'l-evvel ayı Mustafâ
Mevlûdın eyler-idi ol pür-safâ
- 40 Dürlü ihsân eyler idi ol gice
Çok koyun kurbân iderdi ol hoca
- 41 Bir Yahûdî konşusu vardı anun
Fisk [u] 'ısyân dâ'imâ kârı anun
- 42 Ana didi 'avratı bir gün i yâr
Ne 'aceb işdür ki işler işbu câr
- 43 Her rebî'ü'l-evvel ayı ol kişi
Hayr-ıla ihsân-durur anun işi
- 44 Bir gicede in'âm eyler halka ol
Dürlü dürlü en'âm eyler halka ol
- 45 Eri ana didi bilgil iy nigâr
Bir nebisi vardur anun şems-vâr
- 46 Ahmed-i Muhtâr-durur nâmı anun
Cümle 'âlem cür'a-hor câmu anun
- 47 On ikincide rebî'ü'l-evvelün
Hem düşenbih gicesiydi meger ol
- 48 Ol gicede togdı ol bedr-i tamâm
Cümle 'âlem âfitâbı ol hümâm
- 49 Anun-ıçun anda bayram eyler ol
Her kişiye dahı in'âm eyler ol
- 50 Çünkü hatun işidür eri sözin
- Âh idüben yavı kıldı kendüzin
- 51 Zâri zâri ağlayup âh eyledi
Nâr-ı şevk-ıla yüregın tagladı
- 52 Kalbin anun aldı şevk-i Mustafâ
Toldı anun kalbi şevk-ıla safâ
- 53 Ol gice şevk-ıla yatdı ol nigâr
Gördi resûli düşünde şehriyâr
- 54 Hâzır oldı cümle ashâbıyla ol
Ol Güneş'dür kevkeb [ü] Ay-ıla ol
- 55 Didi kimdür bu güzel yüzlü nigâr
Buncılayın kimse yokdur gül-'izâr
- 56 Didiler Muhtâr Muhammed bu-durur
La'l-lebdür sîm-ber-misl bu-durur
- 57 Ana vardı ol nigâr virdi selâm
Lutf-ıla aldı selâmın bedr-i tâm
- 58 Yâ Resûlallâh diyü çağırdı ol
Lutf-ıla *lebbeyk* didi ol pür-usûl
- 59 Ağlayuban ol nigâr âh eyledi
Ben sana kemter karavaşam didi
- 60 Bana *lebbeyk* dimene nedür sebep
İy mürüvvet ma'deni kân-ı edeb
- 61 Didi ana ol Şefî'ü'l-müznibîn
Ol Habîb ü *rahmeten li'l-'âlemîn*
- 62 Ta'zîm itdün beni sen iy nigâr
Bil kabûl itdi seni Perverdigâr
- 63 Mevlûduma çünkü ta'zîm eyledün
Sen hakikat beni tefhîm eyledün
- 64 Sana îmân hil'atin virdi Ahad
Sen benümle olsarsın tâ ebed
- 65 Ana îmân telkin itdi şehriyâr
Def'aten îmân getürdi ol nigâr
- 66 Uyhusından uyanuban ağladı
Şevk odıyla yürecigin tagladı
- 67 'İşk-ıla ol vaktde didi ol nigâr
Mustafâ'ya nezrüm olsun nem ki var

68 Yılda bir kez mevlûdın eyleyeyin
Ni'met-ile mahlûkı toylayayın
(s. 392-393)

2

Yahudi'nin Rüyası (NM₂)

- 69 Erini gördi sabâhın şâd-kâm
Şâdılıkla virdi ana ol selâm
- 70 Didi n'oldun böyle şâd oldun bu gün
İşbu gün bayram mıdur yâhud düğün
- 71 Didi gördüm bu gice sen gördüğün
Ayagı tozına yüzün sürdüğün
- 72 Ben dahı îmân getürdüm sıdk-ıla
Baş u cânı ana virdüm 'ışk-ıla
- 73 Kamu varumu kodum yolında ben
Ana kurbân eyleyeyin cân u ten
- 74 Mevlûdını biz anun eyleyelüm
Ni'met-ile mahlûkı toylalayum
- 75 Yılda bir kez mevlûdın eylediler
Ni'met-ile mahlûkı toyladılar
(s. 393-394)

3

Dindar Kadının Oğlunun Rüyası (NM₃)

- 81 Bir 'azîz var-ıdı Zeydoglı 'Alî
Dirler-idi ana ol-ıdı velî
- 82 Didi vardı konşumuz bir sâliha
Sâbır-ıdı kâni'-idi sâ'ime
- 83 Bir gün ol dünyâdan eyledi sefer
Dünyâya gelen kişi turmaz gider
- 84 Bir fulori kaldı ardınca hemân
Ana cennet nice olmasun mekân
- 85 Var idi bir sâlih oğlu nev-cüvân
Hakk'a hizmet ider-idi her zamân
- 86 Ol fulori ki anadan kaldı ana
Didi kim ne ala-y-ıdum ben buna
- 87 İşbu fikr-ile yürürken ol cüvân
Gördi bir yirde halâyık nâ-gehân

- 88 Cem' olup okurlar-ıdı Mustafâ
İleri varup dineldi pür-safâ
- 89 Çünkü anı dinledi ol nev-cüvân
Gözlerinden kanlu yaş olup revân
- 90 Âh idüben zâri zâri ağladı
Derd odiyla yüregini tagladı
- 91 Ol gice yatdı olarla ol zamân
Gördi kim olmuş kıyâmet nâ-gehân
- 92 Çağrışurlar dir münâdîler fülân
Gel ahı gel cennete sen şâdumân
- 93 Mevlûda hâzır olanlar defâten
Cennete girdi[ler] anlar cümleten
- 94 Nâ-gehân bir kasr-ı 'âlî gördi ol
Ana girmek istedi ol pür-usûl
- 95 Didiler mevlûd iden girür buna
Virmezüz biz virmege destûr sana
- 96 Uyhusından uyanuban ağladı
Yüregini âh odiyla tagladı
- 97 Ol fulori ile aldı çok ta'âm
Mevlud itdi yidi andan hâs u 'âm
- 98 Tâ vefât idince her yıl ol cüvân
Geldi ol vakt katı oldu şâdumân
- 99 Ölmeli olıcagaz ol nev-cüvân
Mustafâ mevlûdın itdi şâdumân
- 100 Güle güle itdi ol bundan sefer
İşbu fâni dünyadan kıldı güzer
(s. 395-396)

4

Abdülmuttalib'in Rüyası (NM₄)

- 161 Ka'be'de bir gice 'Abdülmuttalib
Yatdı uyurdu yatup ol muztarib
- 162 Düşde gördi ol gice ol nâm-ver
Arkasında bir ağaç çıkar biter
- 163 Kim butagları be-gâyet çoğ-ıdı
Ana benzer hiçbir ağaç yog-ıdı

- 164 Şarka garba vardı anun talları
‘Âlemi hep bürtüdi yaprakları
- 165 Anda bir dâ[nâ] mu‘abbir var-ıdı
Anun-ıla ol buna [hem] yâr-ıdı
- 166 Didi ‘Abdulmuttalib düşün ana
Ol mu‘abbir didi müjdedür sana
- 167 Didi bilünden gele bir nîk-baht
Cümle beglerden ala ol tâc u taht
- 168 Nûrı-y-ıla yir yüzi tâbân ola
Ay-ıla gün yüzine hayrân ola
- 169 Ol hidâyet nûrıdur ser-tâ-kadem
Ana uyan olısdur muhterem
- 170 Şarka garba olısar hükmi revân
Hem anun hükmi kalısar câvidân
- 171 Ol budaklar ehl-i beytidür anun
Kim anun hoş zînetidür dünyanun
- 172 Ağacın yapraklarıdır ümmeti
Gâyet a‘lâ olısdur devleti
- 173 Ol olısar pişvâ-yı enbiyâ
Ol olısar reh-nûmâ-yı evliyâ
- 174 Ümmeti-durur anun hayru’l-ümem
İki ‘âlemde olardur muhterem
- 175 Şer‘ini ‘âlemde icrâ ideler
Hem livâ’-i dîni a‘lâ ideler
- 176 Garb-ıla şarki olar hep tutısar
Dünyâ vü ‘ukbâda anlar olısar
- 177 Bu düşinden geçdi çünki az zamân
Togdı ‘Abdullâh anasından revân
(s. 403-405)